

GLOBAL DIALOGUE

8.1

3 numere pe an în 17 limbi

Despre sociologie cu Virgínia Fontes

Guilherme Leite Gonçalves

Congresul Mondial de Sociologie ISA XIX din Toronto

Margaret Abraham
Rima Wilkes
Patrizia Albanese
François Lachapelle
Patrick John Burnett
Mitchell McIvor
Mickey Vallee
Elise Maiolino
Cary Wu

Gen și violență

Maggie Walter
Joselynn Baltra-Ulloa
Jacob Prehn
Kammila Naidoo
Magdalena Grzyb
Sylvia Walby

Marx și sociologia de azi

Gáspár Miklós Tamás
Erik Olin Wright
Alexandra Scheele
Stefanie Wöhl
Bob Jessop
Guilherme Leite Gonçalves
Satish Deshpande
Michelle Williams
Raju Das
David Fasenfest

Secțiunea de articole diverse

- > **Inegalități de clasă în China**
- > **Universitățile publice și private din India**
- > **Noua și nu foarte noua echipă editorială**

MAGAZINE

International
Sociological
Association
isa

VOLUMUL 8 / NUMĂRUL 1 / APRILIE 2018
<http://globaldialogue.isa-sociology.org/>

GD

„Dacă perspectiva economiei are în vedere piața și expansiunea acesteia, cea a științelor politice statul și garantarea stabilității politice, atunci perspectiva sociologiei este centrată pe societatea civilă și pe protejarea socialului. În vremuri marcate de o tiranie a pieței libere și despotism statal, sociologia – și, în principal, imaginea sa publică – protejează interesele umanității.”

Michael Burawoy, 2004, discurs susținut în calitate de Președinte al ASA

„Există (...) trei provocări majore pentru sociologia globală. Dacă prima se referă la a compune o sociologie a societății, iar a doua la a clădi o sociologie în societate, cea de-a treia provocare este aceea de a construi o sociologie pentru societate, apărând astfel chiar obiectul – societatea civilă – care a reprezentat fundamentul sociologiei.”

Michael Burawoy, 2014, discursul susținut în calitate de Președinte al ISA

Deschizând primul nostru număr *Global Dialogue* cu două citate ale lui Michael Burawoy, noi, în calitate de noi editori, recunoaștem bogata istorie a acestei publicații unice de sociologie publică și globală (vezi editorialul acestuia din [GD7.4](#)).

Primul citat se regăsește în discursul său programatic ca Președinte al ASA, în cadrul căruia formulează un argument convingător pentru întărirea sociologiei publice. În cel de-al doilea, extras din declarația prezidențială de la Congresul Mondial de Sociologie ISA XVIII, el începe să contureze conceptul de sociologie globală. Formula „Devenind public – devenind global” este cea prin care Michael rezumă cei 10 ani dintre aceste două discursuri. A fost un deceniu în care atât modul său de a înțelege sociologia, cât și întrebarea referitoare la ce anume poate sau ar trebui să facă această disciplină au fost dezbătute intens pe plan internațional. Mai mult decât atât, a fost un deceniu în care Michael, desfășurându-și activitatea academică de predare și cercetare în Statele Unite și abordând astfel o viziune critică asupra societăților hegemonice – a fondat *Global Dialogue*. În doar șapte ani – împreună cu sociologi din întreaga lume – el a făcut ca publicația să se dezvolte și să devină un produs de succes pentru sociologia publică. Nu este nevoie să împărtășim abordarea lui Michael în ceea ce privește sociologia pentru a recunoaște că a reușit să-i ofere o voce în afara granițelor tradiționale ale domeniului, acordându-le sociologilor din toată lumea o platformă pentru a prezenta rezultatele cercetărilor lor, pozițiile lor în ceea ce privește evenimentele care se petrec la nivel internațional și reflecții cu privire la domeniul lor de interes.

Atunci când Michael ne-a sugerat să candidăm pentru a-i continua activitatea editorială în cadrul *Global Dialogue*, am fost onorați și încântați pentru încrederea oferită. Anticipând provocările care vin odată cu proiecte precum acesta, nu am luat această decizie fără a lua în calcul toate variabilele. Ceea ce ne-a convins însă, ca sociologi strâns conectați de tradițiile critice ale disciplinei, a fost realitatea macabră descrisă în discursul lui Michael despre „tirania pieței libere și despotismul statal”, realitate ce riscă să se amplifice sub noi forme.

Societățile noastre au trecut prin procese profunde de transformări sociale începând cu mijlocul anilor 1970. Aceste procese pot fi identificate prin dezechilibrele notabile din Nord și Sud, dar și Est și Vest. Printre acestea, putem menționa Criza Financiară din 1970, prăbușirea socialismului, expansiunea financiar-capitalistă și globalizarea, dezvoltarea statelor din grupul BRICS (n. tr. Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud), precum și criza financiară din 2008-2009. Printre momentele critice de inflexiune din istorie includem și dezmembrarea, restructurarea și reconfigurarea statelor bunăstării din diferite zone ale lumii, [n. tr. procese care au debutat] în anii 1980; noile mișcări protestatatoare; războaiele pentru resurse sau hegemonie motivate economic, politic sau religios; migrația forțată prezentă cu o amploare fără precedent; lipsa resurselor materiale și crizele sociale pe teritoriul unor întregi regiuni și țări, [n. tr. probleme] cauzate de dezastre ecologice; creșterea dramatică a inegalităților sociale. Suntem martori și la ceea ce Adorno numea „rebeliune conformistă”, o nouă formulă a populismului de dreapta, precum și la o tendință către forme statale autoritariste ce intră în mod inevitabil în conflict cu mișcările de democratizare, relevante în egală măsură, care se conturează în societate.

Aceste fenomene formulează contexte incongruente, cauzate de seturi complexe de factori economici, politici, sociali și culturali care generează consecințe dramatice. Simultan, însă, observăm interrelații inter și transnaționale și tendințe convergente, precum reorganizarea centrată spre piață a unor forme, de altfel, diferite de capitalism; curente populiste emergente simultan în Statele Unite, Europa, Asia și America Latină; creșterea semnificativă a inegalităților specifice de clasă în țările OECD, precum și reîntoarcerea puternică a inegalităților ce au drept fundament genul și etnia/ naționalitatea.

Deși interpretările sociologice ale acestor fenomene sunt puternic eterogene, chiar contradictorii, există un consens general că aceste schimbări afectează însăși esența disciplinei. Într-o lume post-adevăr, o sociologie care pune accentul pe identificarea „adevărului” își pierde complet relevanța socială. Fiind o disciplină ce se bazează pe un discurs lipsit de putere, în vederea îndeplinirii obligațiilor cu privire

la analiza, reflecția și critica fenomenelor sociale, aceasta [n. tr. sociologia] ar fi pierdută. În consecință, sociologii trebuie să-și depășească diferențele și să-și formeze un interes comun în sprijinul forțării dialogului constant între publicurile academice și cele non-academice, prin contribuții și implicare în această dezbateră comună. Ca noi editori ai *Global Dialogue*, dorim să aducem împreună perspective sociologice din întreaga lume, precum și să încurajăm o discuție activă în ceea ce privește fenomenele societale, precum și avansarea disciplinei noastre.

Acest număr debutează cu un interviu realizat cu unul dintre cei mai proeminenți teoreticieni ai teoriei dependenței și ai gândirii marxiste din America Latină, Virginia Fontes. Ea ne invită să reflectăm asupra istoriei formulărilor de cercetare teoretică în Brazilia, precum și asupra relevanței conceptului marxist de expropriere, în contextul criticii economiei politice și al unei mai bune înțelegeri a evenimentelor de după lovitura de stat orchestrată de parlamentari din 2016.

Peste 5 000 de sociologi sunt așteptați la Congresul Mondial de Sociologie ISA XIX din Toronto, Canada, pentru a discuta pe baza rezultatelor obținute, dar și pentru a purta discuții cu privire la scopul sociologiei în contextul problemelor presante cu care ne confruntăm în prezent. Președintele ISA, Margaret Abraham, explică de ce tema congresului, „Putere, violență și justiție: Reflecții, Răspunsuri și Responsabilități”, este atât de importantă. Patrizia Albanese, Președinte al Comitetului Local de Organizare, și Rima Wilkes, Președinte al Asociației Sociologice Canadiene, împreună cu tineri cercetători din Canada, ne prezintă mai multe informații despre Canada și sociologia canadiană.

Relația dintre violență și gen reprezintă de multe ori un subiect tabu. Au fost făcute eforturi repetate de a aduce în sfera publică această temă, iar dimensiunile acestei probleme provoacă indignare. La invitația lui Margaret

Abraham, autori din Polonia, Marea Britanie, Australia și Africa de Sud prezintă situația din țările lor.

Cea de-a 200-a aniversare a lui Karl Marx ne oferă oportunitatea de a reflecta asupra modului în care teoriile și ideile sale au fost discutate în contextul sociologiei. Mai mulți cercetători au fost invitați de către noi să contribuie la un simpozion ce combină o analiză în profunzime a istoriei sociologiei cu discuția globală pe marginea teoriilor lui Marx și a criticilor aduse operei acestuia, din diferite perspective. Aceste articole extrem de instructive arată cum Marx poate reprezenta o referință pentru teoria societății și pentru discutarea viziunilor alternative în ceea ce privește dezvoltarea societală sau cum a fost criticată opera sa din perspectivă feministă, cum este utilizată teoria sa în analiza a formelor contemporane de capitalism, în general, dar și cum poate fi înțeleasă evoluția statului și a legii din perspectivă marxistă, ș.a.m.d. Aflăm mai multe despre aprecierea sa internațională urmărind autori din diferite țări.

În „Secțiunea de articole diverse”, un material analizează impactul marketizării curriculumului de sociologie din universitățile indiene. De asemenea, publicăm și o prezentare a condițiilor de muncă în China. În plus, membrii noii echipe editoriale *Global Dialogue*, cei care se alătură acum și/ sau își continuă colaborarea cu noi, ne prezintă câte puțin despre ei.

Generozitatea și susținerea lui Michael Burroway, precum și primirea caldă oferită de echipa editorială internațională și a tuturor reprezentanților ISA implicați în proiectul *Global Dialogue* au făcut ca acest nou început să fie unul facil. Dorim să le mulțumim tuturor și suntem încrezători în ceea ce privește colaborarea noastră în cadrul publicației, precum și în noile idei și sugestii primite din întreaga lume. ■

Brigitte Aulenbacher și Klaus Dörre,
noii editori ai *Global Dialogue*

> **Publicația *Global Dialogue* poate fi găsită în 17 limbi străine pe [website-ul ISA](#).**

> **Propunerile de articole se trimit la adresa globaldialogue.isa@gmail.com.**

ISA International
Sociological
Association

**GLOBAL
DIALOGUE**

> Echipa Editorială

Editori: Brigitte Aulenbacher, Klaus Dörre.

Editori asistenți: Johanna Grubner, Christine Schickert.

Editor asociat: Aparna Sundar.

Editori-șefi: Lola Busuttill, August Bagă.

Consultant: Michael Burawoy.

Consultant media: Gustavo Taniguti.

Editori consultanți:

Margaret Abraham, Markus Schulz, Sari Hanafi, Vineeta Sinha, Benjamin Tejerina, Rosemary Barbaret, Izabela Barlinska, Dilek Cindoğlu, Filomin Gutierrez, John Holmwood, Guillermina Jasso, Kalpana Kannabiran, Marina Kurkchyan, Simon Mapadimeng, Abdul-mumin Sa'ad, Ayse Saktanber, Celi Scalon, Sawako Shirahase, Grazyna Skapska, Evangelia Tastsoglou, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.

Editori regionali

Lumea arabă: Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Argentina: Juan Ignacio Piovani, Pilar Pi Puig, Martín Urtasun.

Bangladesh: Habibul Haque Khondker, Hasan Mahmud, Jewel Rana, US Rokeya Akhter, Toufica Sultana, Asif Bin Ali, Khairun Nahar, Kazi Fadia Esha, Helal Uddin, Muhaimin Chowdhury.

Brazilia: Gustavo Taniguti, Andreza Galli, Lucas Amaral Oliveira, Benno Warken, Angelo Martins Junior, Dmitri Cerboncini Fernandes.

Franța/Spania: Lola Busuttill.

India: Rashmi Jain, Jyoti Sidana, Pragya Sharma, Nidhi Bansal, Pankaj Bhatnagar.

Indonezia: Kamanto Sunarto, Hari Nugroho, Lucia Ratih Kusumadewi, Fina Itriayati, Indera Ratna Irawati Pattinasarany, Benedictus Hari Juliawan, Mohamad Shohibuddin, Dominggus Elcid Li, Antonius Ario Seto Hardjana.

Iran: Reyhaneh Javadi, Niayesh Dolati, Sina Bastani, Mitra Daneshvar, Vahid Lenjanzade.

Japonia: Satomi Yamamoto, Masaki Yokota, Yuko Masui, Kota Nakano, Riho Tanaka, Masaki Tokumaru, Marie Yamamoto.

Kazahstan: Aigul Zabirowa, Bayan Smagambet, Adil Rodionov, Almash Tlespayeva, Kuanysh Tel.

Polonia: Jakub Barszczewski, Iwona Bojadźjewa, Katarzyna Dębska, Paulina Domagalska, Łukasz Dulniak, Krzysztof Gubański, Sara Herczyńska, Justyna Kościńska, Karolina Mikołajewska-Zajac, Adam Müller, Zofia Penza-Gabler, Aleksandra Senn, Anna Wandzel, Jacek Zych.

România: Cosima Rughiniș, Raisa-Gabriela Zamfirescu, Maria-Loredana Arsene, Timea Barabaș, Denisa Dan, Diana Alexandra Dumitrescu, Radu Dumitrescu, Iulian Gabor, Alina Hoară, Aleksandra Irimie-Ana, Cristiana Lotrea, Anda-Olivia Marin, Bianca Mihăilă, Andreea Elena Moldoveanu, Rareș-Mihai Mușat, Oana-Elena Negrea, Mioara Paraschiv, Codruț Pinzaru, Adriana Sohodoleanu, Elena Tudor.

Rusia: Anastasia Daur, Andrei Sinelnikov, Elena Zdravomyslova.

Taiwan: Jing-Mao Ho.

Turcia: Gül Çorbacıoğlu, Irmak Evren.

Virginia Fontes, teoretician marxist din America Latină, reflectă asupra importanței conceptului marxist de expropriere pentru critica economiei politice și aplicarea sa în înțelegerea evoluțiilor din Brazilia de după lovitura parlamentară din 2016.

Cel de-al XIX-lea Congres Mondial de Sociologie ISA din iulie 2018 are loc în Toronto, Canada. Patrizia Albanese, președintele Comitetului Local de Organizare și cinci tineri oameni de știință, ne oferă o perspectivă asupra actualei sociologii canadiene.

În anul aniversării a 200 de ani de la nașterea lui Marx, sociologii din întreaga lume reflectă asupra continuei relevanțe a teoriei marxiste în înțelegerea evoluției contemporane din domeniul variind de la stat și lege la rasism și feminism.

Global Dialogue există datorită unui grant generos de la **SAGE Publications**.

> În acest număr

Editorial 2

> DESPRE SOCIOLOGIE

Despre capital-imperialism: un interviu cu Virgínia Fontes
de **Guilherme Leite Gonçalves, Brazilia** 6

> AL XIX-LEA CONGRES MONDIAL ISA DIN TORONTO

Putere, Violență și Justiție
de **Margaret Abraham, SUA** 10

Sociologia canadiană și Congresul Mondial
de **Rima Wilkes, Canada** 12

O oportunitate de a „comite sociologie”, împreună, în Canada
de **Patrizia Albanese, Canada** 14

Universitățile canadiene, între domestic și global
de **François Lachapelle și Patrick John Burnett, Canada** 16

Efectele datoriei studentești asupra noilor absolvenți canadieni
de **Mitchell McIvor, Canada** 17

Devenind un cetățean-cercetător
de **Mickey Vallee, Canada** 18

Eforturile identitare și liderii politici din Canada
de **Elise Maiolino, Canada** 20

Crește încrederea imigranților în Canada cea Foarte de Încredere?
de **Cary Wu, Canada** 21

> GEN ȘI VIOLENȚĂ

Intersecționalitate, indigeni, gen și violență
de **Maggie Walter, Joselynn Baltra-Ulloa
și Jacob Prehn, Australia** 23

Violența sexuală și „violul coercitiv” în Africa de Sud
de **Kammila Naidoo, Africa de Sud** 25

Creșterea vizibilității violenței domestice în Polonia
de **Magdalena Grzyb, Polonia** 27

Către zero violență?
de **Sylvia Walby, Marea Britanie** 29

> MARX ȘI SOCIOLOGIA DE AZI

200 de ani de Marx 31

Marx și ociologia, 2018
de **G.M. Tamás, Ungaria** 32

Continua relevanță a tradiției marxiste în transcendența
capitalismului
de **Erik Olin Wright, SUA** 34

Feminismul față-n față cu marxismul
de **Alexandra Scheele, Germania, și Stefanie Wöhl,
Austria** 36

Marx și statul
de **Bob Jessop, Marea Britanie** 38

Cucerirea capitalistă. O nouă abordare marxistă asupra legii
de **Guilherme Leite Gonçalves, Brazilia** 40

Marx și sociologia indiană
de **Satish Deshpande, India** 42

Marx în secolul XXI
de **Michelle Williams, Africa de Sud** 44

Marx și Sudul Global
de **Raju Das, Canada și David Fasenfest, SUA** 46

> SECȚIUNEA DE ARTICOLE DIVERSE

Inegalități de clasă și conflicte sociale în China
de **Jenny Chan, Hong Kong** 48

Un studiu comparativ al universităților publice și private
din India
de **Niharika Jaiswal, India** 50

Noua și nu foarte noua echipă editorială *Global Dialogue* 52

“În această fază dificilă a istoriei, sociologii noștri nu își pot permite să mențină o distanță apatică față de conflictele și contestațiile din epoca noastră, pentru că altfel riscăm să devenim irelevanți pentru societatea civilă.”

Margaret Abraham

> Despre capital-imperialism

un interviu cu Virgínia Fontes

Virgínia Fontes.

Virgínia Fontes este una dintre cele mai cunoscute gânditoare marxiste din America Latină. A fost profesor de istorie socială la Universitatea Federală Fluminense (UFF) și cercetător principal la Fundația Oswaldo Cruz (Fiocruz) din Rio de Janeiro, Brazilia. În cartea sa *Reflexões im-pertinentes: História e capitalismo contemporâneo* [lb. rom. Reflecții im-pertinente: Istoria și capitalismul contemporan] publicată în 2005, a studiat dezvoltarea capitalismului și noile sale forme de comodificare, combinând reflecția teoretică și analiza empirică. Pe baza conceptului de expropriere, cercetarea sa reflectă o redresare a criticii economiei politice în teoria socială. Publicarea extrem de apreciată în 2010 a lucrării *O Brasil e o capital-imperialismo. Teoria e história* [lb. rom. Brazilia și capital-imperialismul. Teorie și istorie] a marcat punctul culminant al gândirii ei. Într-un dialog critic cu unul dintre cei mai importanți autori ai teoriei marxiste a dependenței, Ruy Mauro Marini, ea a propus o nouă teorie a imperialismului, care a reușit să mute marxismul latino-american dincolo de tezele anilor 1960. Aici este interviuată de **Guilherme Leite Gonçalves**, profesor de sociologia dreptului la Universitatea de Stat din Rio de Janeiro (UERJ).

Guilherme Leite Gonçalves: În producerea și circulația cunoașterii, teoria dependenței suplânește exemplar subalternitatea intelectuală care bântuie gândirea latino-americană. La nivel global, această teorie s-a răspândit în diferite domenii de studiu. Este posibil să explicăm această recunoaștere în lumina potențialului său de a descrie și critica structurile societății capitaliste?

Virgínia Fontes: Există un efort teoretic serios de a separa teoria marxistă a dependenței (TMD) de abordări cu rezultate mai degrabă „adaptive” decât anti-capitaliste. Cartea lui W.W. Rostow, *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto* [lb. rom. Stadiile creșterii economice: un manifest necomunist] (1960), a devenit mantra instituțiilor internaționale, impunând pași pe

>>

care țările „subdezvoltate” ar trebui să îi facă pentru a se „dezvolta”. Foarte multe analize au arătat că acești pași sunt unii falși. Entitățile ONU – cum ar fi ECLAC/CEPAL (i.e. Comisia economică pentru America Latină și Caraibe) – au arătat că extinderea capitalismului a blocat dezvoltarea statelor care s-au alăturat mai târziu, deoarece „schimbul inegal” a drenat bogăția pe care aceste țări au produs-o, împiedicând industrializarea acestora. Alții au considerat subdezvoltarea ca formă de dezvoltare capitalistă în țările periferice. În ciuda criticii, astfel de teorii au rămas încălcite în „dezvoltarea capitalistă”.

TMD a depășit aceste abordări. Analizând expansiunea capitalismului ca exacerbare a inegalităților, aceasta a abordat întregul relațiilor capitaliste și a analizat, prin teoria valorii, formele specifice prin care capitalismul s-a extins în periferii. A făcut un imens salt teoretic și practic, reiterând nevoia de a depăși capitalismul însuși – și nu doar subdezvoltarea sa sau diversele sale forme de dependență.

GLG: În munca dvs. există o recunoaștere critică a tezei lui Ruy Mauro Marini despre capitalismul periferic. Pentru Marini, dependența burgheziei latino-americane ar conduce la o dezvoltare capitalistă deformată în regiune, bazată pe funcționarea restricționată a legii valorii, dată fiind super-exploatarea muncii. Adică transformând fondurile necesare pentru consumul muncitorilor în fonduri pentru acumularea de capital, burghezia periferică reușește în același timp să-și păstreze o parte din valoarea excedentară și să predea o parte din ea către centrul capitalist. Care sunt obstacolele cu care se confruntă această teză?

VF: Marini este un gânditor fundamental cu o dublă perspectivă asupra acestui subiect. Pentru el, rolul jucat de o anumită țară periferică nu este trasat definitiv. Există variabile legate de imperialism, acumulare capitalistă locală, lupte sociale, stat și așa mai departe. Analiza lui se încadrează în istoricitate, deoarece respinge o ierarhie fixă și rigidă a țărilor și alte tipuri de simplificări, ceea ce i-a permis să înțeleagă subimperialismul brazilian într-un context de schimbări în capitalismul internațional. Mai mult, el a dezvoltat o abordare structurală a legii valorii sub imperialism: super-exploatarea muncitorilor din țările periferice și divizarea între ciclurile de producție și consum explică transferul valorii către centrele capitaliste. Astfel, Marini a avut în vedere contradicția dintre imperialism și universalitatea teoriei valorii lui Marx, precum și pe cea dintre particularitățile naționale și tensiunile imperialiste.

Aceste afirmații îndrăznețe necesită o reinterpretare constantă, deoarece se referă atât la expansiunea relațiilor capitaliste, cât și la procesele de restabilire inegală a dependenței. Acestea ne permit să deducem că dependența nu produce relații fixe între țări și nici nu ajunge la un sub-ciclu constant în interiorul capitalismului. În schimb, reprezintă o intensificare a contradicțiilor sale. Am analizat extinderea relațiilor sociale capitaliste

în Brazilia într-o perioadă ulterioară unui proces intens de expropriere a țăranilor. Prin reducerea „rezervei” țăranilor, a fost consolidată tendința de extindere a legii valorii – nu împiedicată – datorită cerințelor socio-istorice pentru reproducerea forței de muncă. Printr-o luptă intensă, muncitorii au obținut îmbunătățiri minore a situației lor, dar acestea au fost curând urmate de un ciclu agresiv de *expropriari secundare* promovate de capital. Aceste expropriari secundare afectează, de asemenea, țările centrale, motiv pentru care teoria lui Marini despre super-exploatare trebuie să fie continuu examinată în lumina situației internaționale.

Au existat, de asemenea, schimbări privind împărțirea între producție și consum. În anii 1960, industria braziliană a produs produse de lux destinate în principal consumului unor pături sociale la scară redusă sau pentru export. Cu toate acestea, începând cu 1970, creditul de consum a extins accesul la astfel de bunuri, transformând decalajul dintre producție și consum, dar în același timp accentuând inegalitățile. Marini a afirmat că subimperialismul brazilian a fost definit de exportul de mărfuri (cauzat de subconsumul clasei muncitoare super-exploatate care a rezultat) și de autonomia relativă a statului. În acest sens, am subliniat încă din anii 1990 că deplasarea companiilor braziliene în alte țări periferice și înființarea multinaționalelor braziliene care exportă în mod direct capital sau exploatează forța de muncă și resursele naturale din alte țări sunt dovezi ale acestui subimperialism. Nu văd în studiul lui Marini ipoteza unui capitalism „deformat” în țările periferice, pentru că această idee implică faptul că această etapă anterioară ar fi putut deveni un „capitalism normalizat”, care este o premisă falsă.

GLG: Care este diferența dintre conceptul lui Marini de sub-imperialism și conceptul dvs. de capital-imperialism? De ce „capital-imperialism”?

VF: Sunt multe decenii între analizele noastre. În timp ce Marini subliniază procesul structural al transferului de valori, eu încerc să corelez producția socială a oamenilor disponibili pentru muncă (expropriari), formele specifice de concentrare și internaționalizare a proprietății, noile moduri de extragere a valorii și re-proiectarea statelor și a politicilor (pornind de la Gramsci). Exacerbarea contradicțiilor sociale răspunde din ce în ce mai mult la opoziția dintre capital și forță de muncă, chiar și atunci când este *deplasată* înspre tensiuni inter-capital-imperialiste.

Am numit expansiunea capital-imperialistă o nouă dimensiune a capitalismului, *în care capitaluri concentrate și concurente acționează în consorțiu*. Dominația internă a capitalului necesită o expansiune externă prin intermediul piețelor, exporturilor, circulației capitalului și stimulează expropriările terenurilor, drepturilor și condițiilor existențiale ale mediului și biologiei a populației întregi. Relațiile sociale care sunt fundamentale pentru capital sunt generalizate pe baza unui anti-comunism intens. Noi fracțiuni ale burgheziei și ale unor state periferice sunt întărite, dar diversitatea

organizării lor politice este redusă la un cadru nominal „democratic”. Amploarea centralizării și concentrării capitalului în centru și în unele periferii are ca rezultat predominarea unei fuziuni pornografice a „proprietății pure”, din ce în ce mai „abstractă” și „socială”. O mână de mari proprietari de capital se grăbește să valorifice capitalul și împinge „capitaliștii funcționali” în cele mai diverse, chiar brutale, moduri de extragere a valorii. Proprietatea privată a *resurselor sociale de producție* (abilitatea de a aduna mijloacele de producție și forța de muncă pentru extragerea valorii) devine absolută. Exproprierea multiple sunt intensificate, determinând forme de muncă noi și îngrozitoare prin industrializarea fiecărei activități umane și exacerbarea concurenței în rândul lucrătorilor.

Am încercat să evit termenii de neoliberalism și criză. Neoliberalismul nu este prăbușirea capitalismului „civilizat”, deoarece rezultă din *expansiunea* aceluiași capital-imperialism, nu din criza sa. Trăim sub expansiunea sa dramatică: crizele afectează masele în creștere ale muncitorilor fără ca măcar să atingă proprietatea „pură”. Expansiunea spațială a capitalului corespunde în mod contradictoriu cu încapsularea politică a masei muncitoare în spațiul național. O mare parte a omenirii integrează procesul de producție și/ sau circulație, reînnoind inegalitățile. Formatul reprezentativ-electoral este diseminat, dar democrația este redusă la un model autocratic bazat pe bogăție. Acțiunea politică devine bipolară: internaționalizată pentru capital și fragmentată pentru muncă. Există un activism burghez intens, fie prin entități internaționale oficiale (ONU, OMC, FMI), politică informală (propagarea entităților de tip non-profit) sau politică formală în cadrul statelor. Prin intermediul comisiilor de experți și al blocajelor constituționale, burghezia încearcă să împiedice orice încercare populară de a depăși capitalismul. O birocrație finanțată de capital domină administrația publică din interiorul statelor, reducând aspectele democratice și marja de acțiune a subalternului. Expansiunea capital-imperialistă – nu criza – conduce la noi tensiuni naționale și internaționale între clasele sociale și țările capital-imperialiste.

GLG: La rădăcina noțiunii de capital-imperialism se află discuția despre exproprieri, care se referă la reflecția lui Marx asupra așa-numitei acumulări primitive. Există o lungă tradiție a acestei dezbateri care merge înapoi la Rosa Luxemburg. Cum vă potriviți în această tradiție? Ce înseamnă exproprierea și ce legătură are cu extragerea valorii excedentare?

VF: Marx insistă asupra faptului că exproprierea integrează dinamica socială capitalistă. Ele nu sunt doar „momentul anterior”. Existența lucrătorilor liberi constituie baza socială pentru extinderea *relației sale sociale cruciale*, încorporând capitalul și forța de muncă pentru extragerea valorii (valorizarea valorii). În prezent, această disponibilitate masivă tinde să ajungă la întreaga populație, transformând ființele singulare într-o simplă

necesitate, o eliminare obligatorie pentru vânzarea forței de muncă în orice condiții. Exproprierea masivă este condiția socială inițială și rezultatul expansiunii capitaliste.

Până de curând, marea majoritate a populației lumii a trăit în mediul rural, în condiții pre-capitaliste. Lumea rurală apărea ca o exterioritate eficientă față de capitalismul urban, dar acest lucru s-a schimbat. Rosa Luxemburg a crezut că extinderea capitalului necesită frontiere ne-capitaliste din cauza imposibilității realizării mercantiliste în limitele stricte ale societăților capitaliste. David Harvey a modificat formularea care afirmă că, în prezent, capitalismul produce astfel de externalități („deposedarea” care descrie o nouă desfășurare a capitalismului „normalizat”). Nu sunt de acord: nu a existat niciodată un capitalism „normalizat”, iar țările în care părea că aceasta se întâmplă foloseau forme barbare și imperialiste de extragere a valorii. Acestea sunt propuneri sugestive, dar trebuie să insistăm că relația socială de bază, *internă* (nu externă) capitalului, este producția de necesități, iar prima dintre ele este producția de ființe sociale care trebuie să-și asigure propria existență pe piețe. Rosa Luxemburg ne amintește de rolul copleșitor al expansiunii continue a relațiilor sociale capitaliste.

GLG: În ce măsură este conceptul de expropriere fundamental pentru înțelegerea analizei marxiste ca o critică a economiei politice?

VF: Nu mai este posibilă ignorarea expropriierilor. În timp ce [vechea] expropriere de teren continuă încă în zonele rurale, noi tipuri de expropriere au atacat populațiile urbanizate de secole. Eu le denumesc pe acestea *exproprieri secundare*. Ele nu reprezintă o pierdere de proprietate asupra mijloacelor de producție, cum ar fi terenurile. În prezent, exproprierea secundară acționează în două moduri: 1) asemănător cu exproprierea parlamentare englezești din secolele XVI și XVIII, ca o retragere continuă a drepturilor, inclusiv a celor asociate contractelor de muncă, în multe cazuri suprimând contractul însuși; privatizarea întreprinderilor publice; și deschiderea de sectoare mari de activitate pentru extracția valorii, în special în domeniul educației și al sănătății; 2) exproprierea resurselor naturale, cum ar fi apa și pădurile, care erau folosite în scopuri sociale și a căror proprietate monopolizată ar fi fost de neînchipuit acum zeci de ani. Într-adevăr, condițiile de reproducere a vieții sunt monopolizate prin intermediul brevetelor de viață biologică și umană și prin utilizarea de semințe transgenice *terminale*.

Arătarea corelației dintre concentrarea resurselor sociale ale producției și exproprieri subliniază modul în care capitalismul nu poate exista fără extragerea forței de muncă și a valorii. El presupune forme multiple și asociate, de la cele mai barbare până la cele mai „inovatoare” ale concurenței internaționale în creștere, impuse lucrătorilor deposedați de mijloace internaționale de confruntare. Nu este suficient să vorbim despre „financiarizare”, ca și cum

>>

ar exista capitaliști buni (productivi) și răi (financieri): ei sunt uniți și acționează împreună în aproape toate sectoarele economiei și ambii depind de extragerea valorii de la lucrători.

GLG: Cum explicați lovitura parlamentară braziliană din 2016?

VF: Brazilia este o țară capitalistă datorită relațiilor sociale predominante (exproprii primare și secundare masive și concentrarea capitalului, cu multiple forme de extracție a valorii) și un proces de industrializare direct legat de expansiunea capital-imperialismului. Burghezia braziliană a avut un rol activ în apărarea capital-imperialismului; a beneficiat de o creștere susținută obținută prin privatizări și donații de capital în timpul guvernului Cardoso (PSDB, Partidul Social Democrat din Brazilia). Următorul guvern, condus de Partidul Muncitoresc (PM), a expropriat de asemenea drepturi, dar într-un mod mai subtil. În acei ani, fracțiunile burgheze braziliene au implementat oficial (prin finanțarea campaniei electorale) și forme extra-oficiale de acțiune politică. Prin intermediul organizațiilor non-profit, au încercat să neutralizeze eforturile claselor muncitoare prin mijloace de cooptare, deficit de resurse și criminalizare.

Răsturnarea din 2016 a fost motivată de o criză economică care a început în 2013-2014 și a dezorganizat aranjamentele predominante. Corupția a fost expusă la nivel național, încurajând fracțiunile burgheze mai slabe să se denunțe reciproc. Unele companii braziliene au devenit multinaționale, ceea ce a agravat tensiunile din interior și din exterior. Aranjamentele lor locale au fost denunțate

de concurenții străini. Și persecuția judiciară a arătat că au fost necesare rearanjări interne și externe. Unificarea acestor clase dominante s-a bazat pe accelerarea și agravarea expropriilor secundare brutale ale lucrătorilor.

Recenta democrație braziliană sub capital-imperialism presupunea concilierea populației, asigurând în același timp sprijin pentru internaționalizarea capitalului brazilian. Așa a fost permisă o stânga pro-capitalistă (PM) pentru a asigura procesul. Totuși, aceasta a făcut să crească concurența electorală și costurile sale. Grupurile braziliene, cu sprijinul omologilor lor americani de extremă dreapta, au finanțat o campanie anti-comunistă intensă care incriminează PM și urmărește să blocheze orice grupare de stânga consecventă de a ajunge la o vizibilitate politică. Monopolul asupra difuzării programelor de televiziune a impus un *diktat* (*dictat*) unilateral, escortat de violența polițienească și paramilitară extremă împotriva sectoarelor recalcitrante ale populației în general. Toate acestea s-au petrecut sub conducerea instituțiilor burgheze și printr-un sistem de echilibru instituțional. Vedem o *constituționalizare* accelerată a intereselor capitalului, asigurând expropriile și formele sălbătice de extragere a valorii, incluzând veniturile proprietarilor (nativi sau nu), din datoria publică. Constituția este pusă în aplicare atunci când se potrivește cu interesele capitaliștilor (brazilieni sau străini). ■

Adresă de corespondență:
Guilherme Leite Gonçalves <guilherme.leite@uerj.br>
Virgínia Fontes <virginia.fontes@gmail.com>

> Putere, Violență și Justiție

de **Margaret Abraham**, Universitatea Hofstra, SUA, Președintă a ISA și președinta Comitetului de Program pentru cel de-al XIX-lea Congres Mondial de Sociologie ISA

La Centrul de Convenții Metro Toronto se va desfășura Congresul Mondial de Sociologie ISA XIX, 15-21 iulie, 2018.

Este greu să ne imaginăm că ne aflăm la doar câteva luni de la cel de-al XIX-lea Congres Mondial de Sociologie ISA din Toronto, Canada. De la începuturile disciplinei, sociologii au fost preocupați de putere, violență și dreptate și influența lor asupra societății. Provocările sociale, economice și politice actuale sporesc relevanța acestor preocupări sociologice. Vremurile în care trăim ne obligă să reconsiderăm aceste probleme cu mai multă atenție. Acest Congres, cu tema „Putere, Violență și Justiție: Reflecții, Răspunsuri și Responsabilități”, oferă o platformă importantă pentru sociologi și alți cercetători sociali de a dialoga, dezbate și a lua în considerare modalitățile de a aborda aceste preocupări cheie care ne influențează viețile în mai multe moduri.

Au fost organizate aproximativ 1 200 de sesiuni și peste 10 000 de rezumate au fost trimise pentru acest Congres. Anticipăm că mai mult de 5 000 de participanți din întreaga lume vor veni la Toronto, în Canada, în perioada 15 - 21 iulie 2018, pentru a împărtăși cunoștințe, a schimba ideile și pentru a reflecta și a oferi un spectru de perspective asupra problemelor ridicate pornind de la tema Congresului. Cea de-a XIX-a temă a Congresului Mondial al ISA se referă la puterea - politică, socială, culturală și economică - care este forța dominantă care formează și schimbă societatea. Spectrul de teme abordate indică provocările cu care ne confruntăm, dar și determinarea noastră de a găsi soluții la violența și nedreptatea care afectează lumea noastră.

> Preocupări cheie ale sociologiei și ale societății

Știm că o preocupare majoră a sociologilor este aceea de a studia în mod critic comportamentul social și instituțiile sociale. Cu toate acestea, nu este suficient să înțelegem de ce lucrurile sunt așa cum sunt. Trebuie să ne valorificăm cunoștințele sociologice pentru a schimba lumea în bine. Acest demers abordează problemele care afectează structurile sociale, relațiile sociale și comportamentul social și implică colaborarea cu publicul în identificarea provocărilor cheie ale timpului nostru. Este necesară mobilizarea sociologiei pentru a interoga puterea și influențele; să investigheze și să critice, de exemplu, istoria coloniilor și modul contemporan de alocare a terenurilor; să reflecteze asupra structurilor și proceselor culturale care perpetuează violența împotriva persoanelor indigene și a minorităților; să revizuiască patriarhatul, violența continuă și discriminarea împotriva femeilor; să studieze violențele din timpul războaielor și conflictele de după război, sărăcia, rasismul, genul și violența intersectorială, migrația forțată și disproporția cu scopul final de a crea o lume mai dreaptă. În acest context, „puterea”, „violența” și „justiția” sunt termeni care încapsulează preocupările cheie din lumea de astăzi, pe care trebuie să le abordăm și, prin urmare, reprezintă tema celui de-al XIX-lea Congres Mondial de Sociologie.

Suntem în mijlocul unei căldări cu violență, războaie, conflicte și ură și, de asemenea, într-o perioadă în care sistemele existente sunt în criză, instituțiile odată venerate sunt dezmembrate și democrația în sine se află în criză. În multe părți ale lumii, statul ca instituție este privit ca un instrument care încurajează hiper-naționalismul și impulsurile xenofobe și abuzează de puterea sa pentru a persecuta minoritățile și pentru a se opune grupurilor non-conformiste. Există oligarhii hegemonice care refulează violență neîngrădită împotriva națiunilor vulnerabile, mai mici, deși organizațiile menite să mențină ordinea internațională privesc neajutate sau sunt ineficiente. Idealurile egalitare au fost transformate în instrumente maleabile pentru a-i servi pe cei puternici, întreaga națiune fiind devastată în numele „promovării democrației”. „Războiul împotriva terorii” este folosit ca alibi perfect pentru a reduce libertățile și drepturile individuale. Ce înseamnă acesta pentru libertate, justiție și democrație? În centrul violenței, urii și furiei care ne distrug lumea sunt nedreptățile și inegalitățile evidente cauzate de un regim economic neoliberal, cu un accent unic asupra pieței și profitabilității. Pe lângă toate acestea, puterea de stat este folosită de obicei pentru a proteja hegemonia puterii de elită din toate națiunile și pentru a menține status quo-ul. Nici predominanța statului, nici puterea pieței nu au reușit să creeze o lume mai bună. În această lume violentă și controversată, responsabilitatea noastră ca sociologi este de a cerceta și de a pune la îndoială instituțiile, credințele, ideologiile și practicile dominante care par să accentueze inegalitatea și nedreptatea.

În mijlocul întinerului, o rază de speranță este oferită de grupuri, mișcări non-violente, intervenții umanitare și procese de pace care au întărit comunitățile, au redus violența și au promovat justiția. Mișcările de protest care s-au revoltat în jurul opoziției față de tiranie, prăpastia dintre cei privilegiați și restul, daunele asupra mediului, șomajul și alte nedreptăți au contestat brokerii puterii. Cu toate acestea, atunci când rezistența moare sau mișcările nu sunt susținute pentru a asigura procesul de transformare instituțională, atunci există o revenire aproape inevitabilă a elitei de putere și a status quo-ului, adesea însoțită de o intensificare a represiunii. Traectoria protestelor cetățenilor ne aduce aminte că urmărirea dreptății sociale este o căutare fără sfârșit, uneori frustrantă, dar că nu trebuie să renunțăm! Prin aducerea în prim plan a chestiunilor semnificative pentru binele comun, acest Congres reprezintă interesele societății civile.

Tema acestui Congres este o afirmație accentuată că, în această fază dificilă a istoriei, sociologii noștri nu își pot permite să mențină o distanță apatică față de conflictele și contestațiile din epoca noastră, pentru că altfel riscăm să devenim irelevanți pentru societatea civilă, principala entitate direct implicată. Cu alte cuvinte, înseamnă a oferi o sociologie publică contextuală globală, care să se angajeze proactiv în abordarea problemelor complexe ale lumii care este profund tulburată. O astfel de adunare vastă de sociologi, colegi de științe sociale, jurnaliști și activiști nu poate ignora curenții politici, economici și sociali care influențează societatea civilă. Problemele violenței și justiției sociale legate de inegalitate, etnocentrism, hiper-naționalism, xenofobie și drepturile omului trebuie să se afle în mod obligatoriu în centrul deliberărilor noastre.

Sociologia integrează cunoștințe din multe discipline și de aceea ea este cea mai potrivită pentru a aduce o contribuție semnificativă, pentru a răspunde la preocupările cele mai presante ale societății. Tema „Putere, Violență și Justiție” este importantă pentru discipline precum științele politice, economia, antropologia, psihologia și istoria, care oferă perspective diferite asupra lumii noastre și care sunt parteneri cruciali în această luptă fără sfârșit pentru justiția socială. În acest efort global de a genera și împărtăși cunoștințe și de a se angaja în acțiuni colective de schimbare socială, al XIX-lea Congres Mondial al Sociologiei ISA va oferi o platformă pentru sociologi și alți specialiști din diferite discipline pentru a-și împărtăși perspectivele lor, asupra temelor abordate, într-o gamă largă de sesiuni. Aștept cu nerăbdare să vă văd în Toronto! Sper că, împreună, vom înțelege complexitatea provocărilor sociale, economice și politice ale lumii noastre tulburate și vom găsi modalități eficiente de combatere a forțelor ce comit violență și subminează egalitatea și justiția. ■

Adresă de corespondență:
Margaret Abraham <Margaret.Abraham@Hofstra.edu>

> Sociologia canadiană

și Congresul Mondial

de **Rima Wilkes**, Universitatea din Columbia Britanică, Președinte al Asociației Canadiene de Sociologie, Coordonator de program al Comitetului de Cercetare ISA pentru Logică și Metodologie (RC33) și membru în Comitetul local de organizare al celui de-al XIX-lea Congres Mondial ISA de Sociologie

CSA

Canadian Sociological Association
La Société canadienne de sociologie

SCS

Committing Sociology
Since 1964

www.csa-scs.ca

Sociologii canadieni și membrii ai Asociației Canasunt (<http://www.csa-scs.ca/>) foarte încântați de găzduirea celui de-al XIX-lea Congres Mondial ISA de sociologie. Congresul va avea loc în Toronto, Ontario, Canada, în perioada 15-21 iulie 2018. Astfel, delegații se vor întâlni pe teritoriul populației Wendat, Națiunea Anishinabek și Confederația Haudenosaunee, care formează împreună Centura Wampum, care reprezintă o înțelegere prin care este împărțită fără conflicte și este protejată regiunea Great Lakes, precum și terenurile Mississaugas ale New Credit First Nation.

În condițiile în care recunoașterile teritoriale devin din ce în ce mai prezente în cadrul evenimentelor publice din Canada, acest fapt merită o explicație. Rădăcinile recunoașterii includ activismul de lungă durată al persoanelor indigene și, mult mai recent, atenția generată începând cu 2008 și până în 2015 de Școala Indiană Rezidențială a Adevărului și a Comisiei pentru Reconciliere. În timp ce recunoașterea nu reprezintă un

Sociologii din Canada așteaptă cu nerăbdare să-i primească pe oamenii de știință din întreaga lume.

remediu pentru rănilor din prezent și nici pentru cele din trecut, faptul că această practică s-a dezvoltat se potrivește perfect în contextul Congresului Mondial de Sociologie - *Putere, Violență și Dreptate: Reflecții, Răspunsuri și Responsabilități*. În contextul canadian, recunoașterea este folosită în anumite situații pentru a exprima aprecierea și recunoștința, dar și conștientizarea oamenilor și istoria teritorială. Recunoașterea este, de asemenea, privită și ca o practică politică, funcționând ca un memento puternic - în particular pentru oamenii indigeni - cu privire la colonialism, la obligațiile tratatelor și la incapacitatea Canadei de a le respecta.

Congresul Mondial ISA va pune la dispoziție o oportunitate unică de a asculta, învăța și dialoga despre probleme presante cum ar fi creșterea recunoașterii și multe altele, alături de mii de cercetători din întreaga lume. În timp ce unii dintre participanți se vor afla pentru prima dată la ISA, alții vor avea decenii de experiență în această privință. Implicarea în ISA, alături de Congresul Mondial în particular, ne aduce împreună într-un mod care nu are fi fost posibil fără această șansă de a ne întâlni.

Congresul oferă canadienilor ocazia de a discuta despre lume. Printre multiplele puncte tari ale sociologiei canadiene se numără angajamentul real, autentic, dar și pluralismul

metodologic. Sociologii canadieni, la fel ca ceilalți similari lor din alte țări, sunt deschiși spre o realitate empirică diversă și în continuă schimbare. Având toate acestea în vedere, cei 1000 de membri ai asociației aparțin unui număr de peste 28 de clustere de cercetare, începând cu sociologia aplicată și până la teoria socială, sociologia relațională sau sociologia științei, tehnologiei și cunoașterii. Unii dintre cei mai puternici membrii contribuitori, dar și clusterelor de cercetare din cadrul disciplinei sunt publicați în Revista Canadiană de Sociologie (<https://www.csa-scs.ca/canadian-review/>), cel mai important jurnal al Asociației Canadiene de Sociologie.

Citind jurnalul și întâlnind alte persoane la adunările ISA, veți putea vedea, de asemenea faptul că sociologii canadieni sunt de asemenea preocupați de justiția socială, înaintând contribuții ale politicilor relevante și practice, dar și preluând rolul de sociologi publici. Acestea fiind spuse, există totuși foarte multă cercetare ce trebuie întreprinsă. Congresul Mondial va fi o șansă pentru sociologii din jurul lumii să descopere atât diferențele, cât și similaritățile din experiența noastră cu puterea și din răspunsurile în fața acesteia, a violenței și a justiției. Vă așteptăm cu drag să ni vă alăturați în această vară! ■

Adresă de corespondență:
Rima Wilkes <wilkesr@mail.ubc.ca>

> O oportunitate de a „comite sociologie”, împreună, în Canada

de **Patrizia Albanese**, Universitatea Ryerson, Canada, și Președinte al Comitetului Local de Organizare a celui de-al XIX-lea Congres Mondial ISA de Sociologie

Pe 1 iulie 2017, Canada și-a sărbătorit existența de 150 de ani. De-a lungul întregului an, canadienii au fost încurajați să se bucure de faptul că sunt canadieni și trăiesc într-o țară în care numeroase măsurători - GDP, rata de alfabetism, participarea femeilor pe piața forței de muncă, proporția populației care urmează învățământul postliceal etc. - o identifică drept una cele mai bune țări în care se poate locui. Pe cât de mult este de apreciat, pe atât de multe sunt de criticat.

> Paradoxul canadian

Nu există nicio îndoială cu privire la caracterul impresionant al măsurilor noastre agregate și al poziției noastre globale, în afară, desigur, de cazul în care ești un imigrant în Canada, cineva care trăiește cu handicap, o persoană indigenă, o mamă singură care își crește copiii, un membru al unui grup dezavantajat pe criteriul rasei, cineva locuind în nordul Canadei sau capul unei gospodării care încearcă să jogleze cu mai multe job-uri cu jumătate de normă pentru a-și atinge țelurile în viață și pentru a-și hrăni familia. În acest caz, discriminarea, precaritatea, sărăcia și reziliența sunt mult mai probabile să îți caracterizeze viața.

Luând toate acestea în considerare, cele 5 articole prezentate în această ediție a Global Dialogue, puse la

dispoziție de cercetători canadieni începători în domeniul sociologiei, înfățișează imaginea Canadei ca paradox. De exemplu, Wu consideră Canada ca fiind un spațiu al „încereții ridicată” în ceilalți. Totuși, McIvor ne reamintește de inegalitățile semnificative și de volumul mare de datorii ale studenților. Canada este un spațiu în care, așa cum Maiolino arată, am votat în funcție un tânăr progresist, Justin Trudeau, dar în același timp avem o femeie care aparține unei minorități și care candidează pentru funcția de primar - Olivia Chow, într-unul dintre cele mai rasiste orașe canadiene, Toronto - aceasta [n. tr. Olivia Chow] fiind în mod continuu forțată să negocieze și să mobilizeze identitatea în moduri care diferă de cele ale contra-candidaților ei care sunt bărbați albi. Noi încercăm în mod continuu să ne distingem de SUA, dar așa cum Lachapelle și Burnett afirmă, noi studiem și lucrăm în universități în care capitalul științific american domină. Lucrearea lui Valle ne reamintește cu ardoare de frumusețile Canadei, dar și de speciile în pericol și de mediul tensionat.

Canada are punctele sale tari, dar în același timp, viețile multora dintre cetățenii ei sunt captive într-o serie de inegalități. Cu toate că, în ciuda unor neajunsuri, sociologia canadiană a încercat să atragă atenția asupra acestor inegalități. Acest lucru nu a trecut totuși neobservat de fostul (conservatorul) Prim-Ministru al Canadei, Stephen Harper.

> A „comite sociologie” în Canada și dincolo de aceasta

În 2013, ca răspuns la întrebările legate de un înfricoșător atac terorist asupra unui tren, Prim-Ministrul Canadian, Stephen Harper, a declarat că nu este timpul potrivit să „se comită sociologie”. O situație similară s-a întâmplat și în toamna anului 2017, când Șeful Sistemului de Justiție American, John Roberts, declara că se îndoiește de întreaga disciplină a sociologiei, atunci când a respins un argument, numindu-l „nonsens sociologic.” Aceste lovituri nu sunt surprinzătoare având în vedere faptul că noi, sociologii, provocăm autoritatea atunci când atingem în lucrările noastre, în procesul de predare și în acțiunea socială, subiecte care au în centrul lor referiri la putere, violență sau (ne)dreptate.

În consecință, ca răspuns la sfatul lui Harper legat de faptul că acum nu e cazul să „comitem sociologie”, în mod respectuos, noi vrem să demonstrăm contrariul! Având în vedere climatul tumultuos din punct de vedere socio-politic și incertitudinile mediului înconjurător care chinuie planeta, în mod sigur acum este cazul. Asociația Internațională de Sociologie și Asociația Canadiană de Sociologie consideră că toți suntem bine poziționați să facem acest lucru la o scală globală, pentru că noi vă urăm bun venit vouă și sutelor de delegați la cel de-al XIX-lea Congres Mondial ISA de Sociologie care va avea loc în iulie 2018, în Toronto.

Cel de-al XIX-lea Congres Mondial ISA de Sociologie, având ca temă *Puterea, Violența și Justiția: Reflecții, Răspunsuri și Responsabilități*, temă aleasă de Dr. Margaret Abraham, președintele atât de inspirațional și incredibil de muncitor al Asociației Internaționale de Sociologie, oferă sociologilor din întreaga lume un loc de întâlnire comun pentru a propune acțiuni și pentru a promova schimbarea în astfel de perioade turbulente. Acest eveniment, alături de tema actuală pe care o propune, reprezintă o oportunitate în vederea circulării și schimbului de cercetări, teorii, recomandări de politici și acțiuni sociale între activiștii și cercetătorii din întreaga lume.

> Sociologia canadiană la cel de-al XIX-lea Congres Mondial ISA de Sociologie

Cel de-al XIX-lea Congres Mondial ISA de Sociologie oferă o oportunitate unică pentru a co-găzdui și pentru a face cunoscute mediul academic și colaborările din spațiul canadian. Ca un plus la cei 100 de sociologi canadieni care vor participa activ la Congresul Mondial, Asociația Internațională de Sociologie a pus la dispoziție Asociației Canadiene de Sociologie 4 paneluri în program

destinate sesiunilor canadiene tematice. Aceste sesiuni sunt rezultatul propunerilor canadiene, dar și ale unui proces competitiv de examinare. Ele au fost selectate în baza actualității și relevanței lor, a impactul pan-canadian al vorbitorilor, dar și a valorilor lor istorice și sociale. Ele înglobează munca a peste 20 de cercetători canadieni proeminenți despre care am crezut că vor da Congresului Mondial ISA un „gust” de sociologie canadiană. Vă invităm să vă alăturați uneia sau mai multor sesiuni canadiene cu caracter tematic:

- Ce ne poate învăța sociologia despre relocarea copiilor și tinerilor refugiați?
- Cum sunt remodelate mișcările sociale de către stat?
- Sociologia canadiană în vremuri incerte: Reflectarea asupra trecutului/ confruntarea viitorului.
- Femeile indigene dispărute și ucise în Canada: ce explicații poate oferi sociologia?

Comitetul Local de organizare pan-canadian, alcătuit din Sherry Fox, președintele Asociației Canadiene de Sociologie, Dr. Jim Conley, Universitatea din Trent, Dr. Evie Tastsoglou, Universitatea Sfânta Maria, Margaret Bancercz, doctorand, Universitatea Ryerson; Dr. Mark Stoddart, Universitatea Memorial; Dr. Simon Langlois, Universitatea Laval; Dr. Susan McDaniel, Universitatea Lethbridge; Dr. Rima Wilkes, Universitatea din Columbia Britanică și Dr. Myrna Dawson, Universitatea din Guelph – considera că este important să fie subliniată puterea, violența și nedreptatea care se întâlnesc în lupta îndârjită și în mobilizarea colectivă a persoanelor indigene în țara noastră. Eforturile noastre s-au îndreptat către includerea acestei teme puternice în logo-ul Congresului Mondial, realizat de artistul indigen canadian Lydia Prince. Congresul Mondial pune la dispoziție o platformă importantă pentru a scoate în evidență munca cercetătorilor canadieni și a activiștilor care propun o cale către reconciliere și către un viitor mai bun.

Cel de-al XIX-lea Congres Mondial ISA de Sociologie este o oportunitate de apropiere și de a face schimb de idei și răspunsuri cu privire la pierderea autorității, la violența și nedreptatea care au pătruns în interiorul comunităților, la reducerea violenței și promovarea justiției. Este timpul dezbaterii pentru găsirea unor soluții rapide, pentru a lega colaborări și pentru a planifica următorii pași spre a construi societăți mai oneste. Este timpul să celebrăm ceea ce suntem și ceea ce facem ca sociologi. Alăturați-vă nouă! În luna iulie, așteptăm cu nerăbdare sosirea dumneavoastră în Toronto. ■

Adresă de corespondență: Patrizia Albanese <palbanes@soc.ryerson.ca>

> Universitățile canadiene, între domestic și global

de **François Lachapelle** și **Patrick John Burnett**, Universitatea din Columbia Britanică, Canada

Rețele de schimb pentru doctoranzi. Pentru mai multe informații, vizitați <http://www.relational-academia.ca/canada-network.html>. Imagine realizată de Relational-Academia.

In ultimii ani, clasamentele universităților globale au lădat abordarea internațională a universităților de cercetare de top din Canada, în timp ce școlile de vârf din țară și-au anunțat cu mândrie misiunea lor de a selecta candidații cei mai buni. Având în vedere instabilitățile politice recente din SUA și Regatul Unit, universitățile canadiene au fost pregătite să îmbrățișeze influxul celor care vor să se eschiveze de Trump și de Brexitului, aprofundându-și țelul de a atinge o reputație globală și excelență.

Proiectul Relațional Academia (www.relational-academia.ca) investighează trecerea de la ceea ce însemna a fi o universitate „bună” la sfârșitul anilor 1960 și ce înseamnă acum acest lucru în Canada. De la sfârșitului anilor 1960 și până la mijlocul anilor 1990 - o perioadă de naționalism în creștere și de dominație percepută a americanilor asupra canadienilor - o universitate bună însemna ca aceasta să angajeze profesori canadieni și să învețe conținut canadian în vederea beneficiilor economice, morale și civile ale cetățenilor (e.g. mișcarea canadiană). Totuși, de-a lungul ultimelor două decenii, misiunea universității „bune” s-a schimbat. Acum se vorbește despre implicarea internațională din partea studenților, persona-lului, facultății și a absolvenților, dar și despre creșterea prezenței internaționale și a prestigiului. Pentru a documenta natura acestei schimbări, de la caracterul domestic, localist, la ideea de globalitate, am colectat un număr de 4934 de acreditări educaționale ale cercetătorilor din domeniul științelor sociale care lucrează în primele 50 de universități canadiene specializate pe cercetare intensivă (grupul U15) între anii 1977 și 2017.

Examinând originea națională a acreditărilor de doctorat ale facultăților, pentru ultimii 40 de ani, rezultatele noastre ilustrează creșteri substanțiale ale proporțiilor de angajați canadieni calificați, la nivel inferior și mijlociu, în cadrul școlilor U15, care au cu predare în limba engleză; astfel, a avut loc o canadizare – sau dezamericanizare a sferei academice a științelor sociale. Cu toate acestea, în acest timp, Universitatea din Toronto, Universitatea McGill

și Universitatea din Columbia Britanică au rămas într-o foarte mare măsură dominate de un colectiv instruit în SUA (peste 70%). Între 1977 și 2017, 3 națiuni vorbitoare de limba engleză - Canada, SUA și Regatul Unit - însumau 90% din numărul doctoranzilor tuturor facultăților, în timp ce Școlile Globale din Sud, conduse de două mari foste colonii britanice, Africa de Sud (șase destinații de plasare) și India (patru astfel de destinații) - însumau doar 19 doctoranzi (mai puțin de 0,5%) în școlile U15.

Dincolo de schimbările economiei politice ale universităților concentrate pe cercetarea intensivă din zona nordică, care încearcă să crească proporția numărului de studenți internaționali, se poate vorbi într-adevăr în termeni de „facultate internațională” în școlile canadiene de tip U15? Originea națională a primei diplome de facultate arată că, în ultimii 20 de ani, proporția cercetătorilor din universitățile prestigioase care dețin o diplomă de licență obținută într-una din țările din afara zonei anglo-americane, s-a dublat de la 9% la 18%. În 2017, jumătate dintre aceste facultăți erau facultăți din 34 de țări din zona globală de Sud, care au dobândit doctoratul în una din universitățile americane.

În eșaloanele superioare din spațiul academic canadian, internaționalizarea poate însemna două lucruri: ori un alt termen pentru americanizare, ori internaționalizarea mediată de SUA. Cercetarea noastră evidențiază poziția centrală a Americii în circulația asimetrică a cunoașterii, studenților și a cercetătorilor pe întreg globul. Dar mai importantă pentru contextul național este poziția dominantă a școlilor canadiene care contribuie la dominația limbii engleze în sfera globală a științelor sociale, în același timp fiind subiect pentru condiția domestică de dominație în care capitalul științific al SUA guvernează. ■

Adrese de corespondență:
François Lachapelle <f.lachapelle@alumni.ubc.ca>
Patrick John Burnett <pjb@sociologix.ca>

> Efectele datoriei studentești asupra noilor absolvenți canadieni

de **Mitchell McIvor**, Universitatea din Toronto, Canada

Fotografie realizată de Quinn Dombrowski, 2017,
<https://www.flickr.com/photos/quinnanya/37230366906>.
CC BY-SA 2.0.

In multe națiuni, educația post-secundară a devenit sinonimă cu prosperitatea pieții muncii și educația superioară a fost aclamată drept marele egalizator în mobilitatea de clasă. În timp ce educația superioară este la fel de importantă ca întotdeauna pentru prosperitate, totuși ratele de școlarizare în creștere pot duce la o creștere exponențială a datoriilor studentești. Această tendință este bine documentată, dar cercetătorii au rămas în urmă în determinarea modului în care datoriile studentești afectează proaspeții absolvenți. În special, se ridică o întrebare: cum afectează datoriile studentești tranziția proaspeților absolvenți spre piața muncii? Această întrebare, alături de cea dacă efectele datoriilor studentești sunt moderate de originea socio-economică, reprezintă obiectul cercetării mele doctorale, pentru care am utilizat date reprezentative național la nivelul Canadei pentru 2010 absolvenți, colectate la trei ani după absolvire.

Cei care sunt primii din familie care ajung să urmeze cursurile unei universități sunt într-un dezavantaj în ceea ce privește capitalul financiar, social și cultural, comparativ cu studenții ai căror părinți sunt și ei absolvenți de studii superioare. Ei [n. tr. studenții de primă generație] au mai puține legături sociale cu ajutorul cărora să găsească locuri de muncă relevante după absolvire, mai puține cunoștințe despre cum se alcătuieste un curriculum vitae și cum să navighezi în domeniul universitar și mai puțin sprijin din partea familiei, acest lucru făcându-i să apeleze în măsură mai mare la împrumuturile

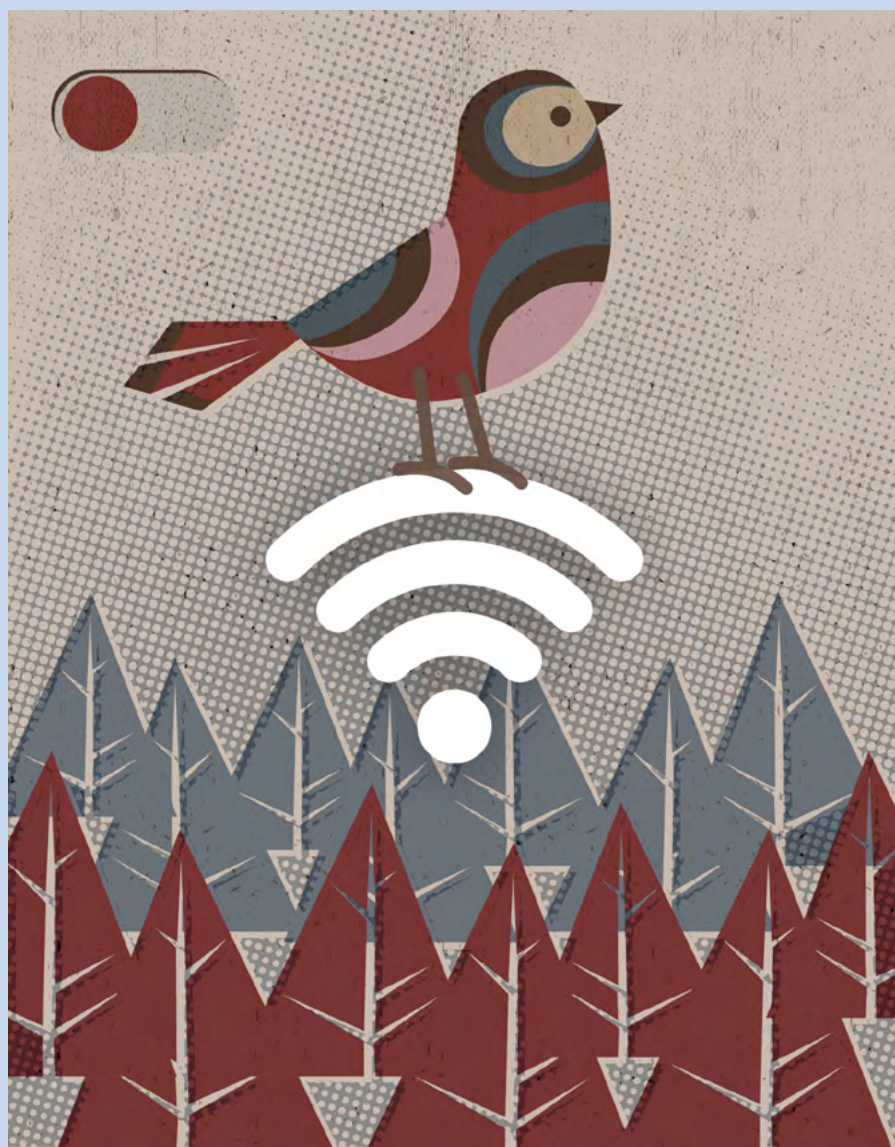
pentru studenți. Așadar, nu este surprinzător să aflăm faptul că împrumuturile studentești afectează în mod negativ tranziția spre piața muncii a studenților de primă generație, comparativ cu absolvenții de a doua generație [n. tr. studenții ai căror părinți sunt absolvenți de studii superioare]. Utilizând tehnici avansate de regresie, am descoperit că nivele ridicate ale datoriilor studentești sunt asociate cu absolvenți de primă generație care semnalează faptul că nu au putut aștepta pentru locul de muncă pe care îl voiau după absolvire, faptul că locul de muncă actual nu este ceea ce sperau și că au fost nevoiți să își schimbe orașul sau țara pentru a se angaja. Mai mult, față de studenții de a doua generație, studenții de primă generație care sunt îndatorați au o probabilitate mai mare de a fi angajați pe durată determinată, au avut un număr mai mare de angajatori în cei trei ani de la absolvire, au mai puține beneficii asociate locului de muncă deținut și venituri mai mici atât în primii doi, cât și trei ani după absolvire. În mod deloc surprinzător, date fiind disperarea majoră în găsirea unei slujbe după absolvire și confruntarea lor cu precaritatea pe piața muncii, am descoperit și că studenții de primă generație care sunt îndatorați semnalează satisfacție scăzută cu locul de muncă, satisfacție scăzută cu viața și este mai puțin probabil ca aceștia să susțină că ar urma din nou aceeași specializare academică dacă ar putea călători în timp, comparativ atât cu studenții de primă generație care nu au datorii, cât și cu cei de a doua generație, cu sau fără datorii. Aceste rezultate au implicații semnificative pentru evaluările moderne ale universității ca un egalizator important.

Aceste concluzii sugerează că, atunci când se utilizează împrumuturi studentești pentru a asigura acces la educația superioară, inegalitatea se exagerbează, iar efectele egalizatoare ale universității devin nule. Datoriile studentești creează disperare în căutările unui loc de muncă de către studenții de primă generație, consecințele acestei disperări fiind o precaritate majoră a jobului, care duce la calitatea redusă a locului de muncă și a venitului. Concluzia care face referire la absolvenții de primă generație care sunt îndatorați și care nu ar urma aceeași educație dacă s-ar putea întoarce în timp este în mod special alarmantă. În concluzie, această cercetare oferă sprijin pentru ca politicile guvernamentale să renunțe la datoriile/ împrumuturile studentești ca mijloace de asigurare a accesului la educația superioară și să furnizeze acces prin intermediul granturilor și a reducerilor taxelor de școlarizare. ■

Adresă de corespondență:
Mitchell McIvor <mitchell.mcivor@mail.utoronto.ca>

> Devenind un cetățean - cercetător

de **Mickey Vallee**, Universitatea Athabasca, Canada

| Ilustrație de Arbu.

Când îmi este greu să scriu, plec în drumeție. Locuiesc într-o zonă izolată a Canadei, la mică distanță de pârauri, râuri, munți și animale sălbatice. Îmi place să ascult păsările în timpul acestor drumeții. Mierle, caprimulgi, corbi, ciori și privighetori galbene își fac auzite ciripitul și cântecele prin copaci, mai mult la nivel de auz și nu de văz. Concentrat asupra colectării unora dintre aceste serenade mobile, am descărcat recent o aplicație pentru iPhone-ul meu, *Song Sleuth*, care înregistrează și identifică automat ciripiturile. Aceasta este proiectată de Wildlife Acoustics, localizat în Boston, Massachusetts. Utilizând această aplicație, pot să înregistrez păsări, să le identific și să trimit sunetele înregistrate (inclusiv cu coordonatele GPS) altora pe email sau prin mesaje, conectând aceste experiențe foarte personale cu o rețea globală de cercetători bioacustici și ascultători amatori de păsări, cum sunt eu.

Aplicația utilizează tehnologie bioacustică simplă, un instrument eficient de detecție pentru a oferi avertismente timpurii despre speciile care au nevoie de intervenție ecologistă. Înregistrarea sunetelor emise de păsări face mai ușoară obținerea „imaginii de ansamblu” despre populațiile aflate în pericol, patternurile de migrație și comportamentul de alegere a partenerului. Astfel, simplul fapt de a asculta, a sta nemișcat și a ține seama de sunetele din jurul tău poate avea un impact imediat și de lungă durată asupra cercetării științifice profesionale.

Echipele de cercetare academice și de specialitate din bioacustică constau în mulți cercetători finanțați care colectează și analizează date și diseminează rezultatele cercetării lor. Cu toate acestea, cetățenii-cercetători ca mine, care *upload*-ează date înregistrate pe parcursul orelor libere, sunt văzuți acum ca jucători cheie în lărgirea echipelor de cercetare la o scară globală. Echipele de cercetare care utilizează destul de mult datele provenite din știința produsă de cetățeni, precum echipa

din cadrul Bibliotecii Macaulay de la Universitatea Cornell, confirmă că datele de cercetare venite din contribuții publice sosesc cu o rată mai mare ca niciodată.

Indiferent de contribuția lor științifică, cetățenii-cercetători experimentează și beneficii semnificative pentru sănătate: fac drumeții în peisaje deosebite și se bucură de privilegiul de a vedea, auzi și înregistra organisme a căror supraviețuire este amenințată și a căror prezență nu este ușor vizibilă în viața de zi cu zi. Copiii, în special, au experiența unor conexiuni îmbogățite cu natura, iar adulții petrec mai mult din timpul liber fiind activi fizic. Știința bazată pe civism contribuie așadar la un stil de viață non-sedentar.

În afară de contribuțiile la o sănătate bună, unii cercetători aduc elogii științei întreprinse de cetățeni pentru faptul că aduce o contribuție la o mai mare conștientizare a problemelor de mediu. Alți cercetători susțin că în timp ce conștientizarea este cu siguranță un efect ideal al științei produse de cetățeni, este în mod paradoxal unul dificil de măsurat. Mai multe studii au

demonstrat, totuși, că metodele de explorare empirică bazate pe sunet, precum bioacustica, sunt legate de o importantă conștientizare a spațiului. Așadar, includerea cetățenilor-cercetători în cercetarea bioacustică este un mijloc practic și rentabil de a include populațiile globale și locale într-o metodă care contribuie la conștientizarea spațială (și prin extensie, ecologică).

Contribuim noi la încetarea pierderii biodiversității în drumețiile noastre? Suntem conștienți de ce sunt capabile să conțină și să distribuie *smartphone*-urile noastre? Sau în relația noastră alunecoasă cu organismele naturii, suntem reticenți în a ne asuma o asemenea responsabilitate? Aceasta este doar una dintre multiplele noi posibilitățile de a utiliza imaginația sociologică în viața cotidiană, de a găsi oportunitatea de a genera schimbare la intersecția dintre biografie, istorie, structură socială și tehnologie. ■

Adresă de corespondență:
Mickey Vallee <mjvallee@gmail.com>

> Eforturile identitare și liderii politici din Canada

de **Elise Maiolino**, Universitatea din Toronto, Canada

Climatul politic al ultimilor cinci ani constituie prilejul studierii modului în care se construiește identitatea politică a noilor candidați din sfera politică din Canada. În tot acest timp, trei dintre politicienii cel mai cunoscuți din Canada, candidați pentru cele mai importante funcții publice ale țării, au fost implicați în varii scenarii ce necesitau o continuă construcție a identității lor politice. În timp ce mare parte din dinamica afișată este îndelung studiată din punct de vedere socio-logic, dimensiunea și scopul stabilirii unei identități clare din punct de vedere politic reprezintă noi prilejuri pentru a genera cunoaștere, atât pentru sociologia canadiană, cât și pentru cea din străinătate.

În drumul său spre accesarea la funcția de Prim Ministru, Justin Trudeau a intrat în ring, nu doar la figurat. Cu doar câteva luni înainte de a deveni liderul Partidului Liberal din Canada, Justin Trudeau l-a avut drept adversar, într-un meci de box, pe un senator conservator contra-candidat. Masculinitatea sa a fost pusă la încercare. Efectuând o analiză a discursului din 222 de articole de ziar publicate pentru comentarea meciului în cauză, prezenta cercetare își propune să demonstreze că Justin Trudeau a cunoscut o tranziție de la masculinitatea precară la masculinitatea satisfăcătoare, ceea ce a dus la o schimbare a percepției referitoare la calitățile sale de conducător. Cazul lui Trudeau generează conceptul de strategii de reafirmare a genului și ilustrează modul în care liderii politici depun efort pentru a-și restabili identitatea de gen.

La un an după demonstrarea curajului și a masculinității de către Trudeau, Kathleen Wynne i-a întregat pe locuitorii din Ontario dacă sunt pregătiți pentru a avea un premier homosexual. Aceasta a făcut istorie când a devenit prima femeie și prima lesbiană declarată care să ocupe funcția de premier al Ontario. Pe baza interviurilor cu actori guvernamentali, reprezentanți ai organizațiilor feministe și membrii din comunități LGBTQ, cercetarea mea prezintă cum, chiar și atunci când liderii politici au momente de redescoperire, identitatea publică a politicianului și a discursului nu garantează și sprijinul populației. Mai

degrabă sprijinul adus de mișcările sociale accentuează abilitățile politicianilor de a livra rezultatele unor politici consistente și concrete. În acest articol, este prezentată o tipologie a vorbelor și a faptelor, care demonstrează că aprecierile actorilor principali ai mișcărilor sociale despre alianțele și credințele politicianilor depind de identitate, discurs și fapte.

Concomitent cu declarația premierului Wynne cu privire la propria sexualitate, Olivia Chow, un politician progresist cu experiență, a suferit o înfrângere spectaculoasă și surprinzătoare în lupta ei de a deveni prima femeie reprezentantă a unei minorități ce se luptă pentru a conduce cel mai mare oraș din Canada. După ce a renunțat la fotoliul ocupat în politica federală în favoarea cursei pentru a deveni primarul orașului Toronto, Chow a provocat agenda de discuții a fostului primar, Rob Ford, și a întâmpinat numeroase obstacole, rasism nemijlocit și sexism în cadrul campaniei electorale. Pe baza observației participative realizate în cadrul a douăzeci de dezbateri pe tema ocupării funcției de primar, cercetarea mea subliniază provocarea de a depune o muncă identitară în timpul campaniei electorale, demonstrând modul în care Chow, în calitate de candidat din partea unei minorități, a fost nevoită să negocieze și să își mobilizeze identitatea în moduri diferite față de contracandidații săi bărbați, de rasă albă.

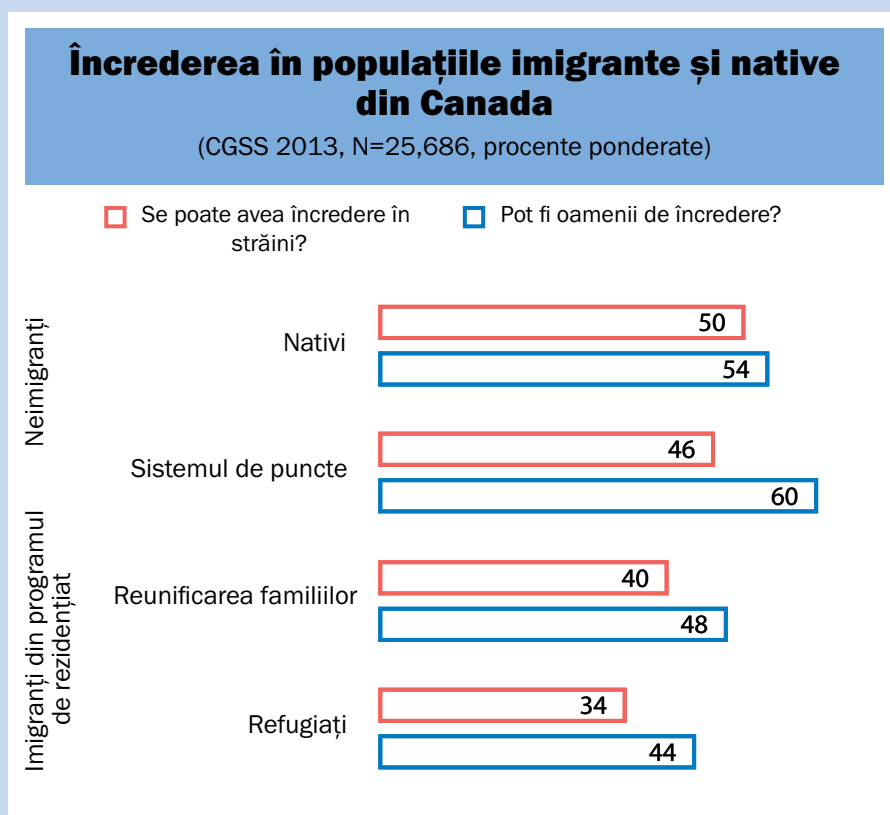
Emergența diversificării profilelor candidaților, dar și o creștere a conștientizării publice și private a diversității identităților au dus la producerea unui evantai de comportamente menite să construiască identitatea, iar toate acestea pot avea un impact asupra guvernării și a rezultatelor electorale. Prin prezenta lucrare, sperăm să identificăm obstacolele pentru aceia care își doresc să ocupe funcții publice înalte, dar și să ofere un punct de pornire pentru actorii care își propun să transforme obstacolele în oportunități. ■

Adresă de corespondență:
Elise Maiolino <elise.maiolino@mail.utoronto.ca>

> Crește încrederea imigranților în Canada cea foarte de încredere?

de Cary Wu, Universitatea din Columbia Britanică, Canada

Figura 1.

Increderea reflectă modul în care o persoană percepe bunăvoința și bunele intenții ale altora. Încrederea oamenilor unii în alții este esențială nu doar pentru bunăstarea individuală, cât și pentru coeziunea socială, creșterea economică și democrație. Încrederea este importantă în mod special pentru imigranți și pentru societățile cu un număr mare de persoane născute în străinătate, datorită rolului său în promovarea integrării sociale.

Canada este în general o țară de mare încredere. Datele culese de către Agenția Canadiană de Statistică în 2003, 2008 și 2013 în cadrul General Social Surveys (GSS) arată consistent că mai mult de jumătate dintre canadieni cred că „cei mai mulți oameni sunt de încredere”. Prin contrast, când întrebarea a fost pusă la nivel global, doar 37% au arătat aceeași încredere în alții (World Values Survey 2010-2014).

Canada este, de asemenea, o țară de imigranți. Persoanele născute în străinătate reprezintă cam 1 din 5 canadieni, 21% din populația totală a Canadei. În timp ce sistemul canadian de imigrare bazat pe puncte ajută la selecționarea unui grup de imigranți de mare încredere, mulți dintre cei veniți ca refugiați sau prin programele de reunificare familială tind să aibă mai puțină încredere decât autohtonii (vezi Figura 1).

Dacă imigranții vin cu încredere scăzută, capătă ei mai multă încredere după ce trăiesc în Canada, unde oamenii sunt relativ mai încrezători? Când vorbim despre originile încrederii, există două perspective teoretice: cea culturală și cea experiențială. Savanții perspectivei culturale cred că oamenii învață să aibă încredere prin socializarea primară în primii ani de viață și încrederea dobândită astfel se schimbă foarte puțin la maturitate și pe parcursul vieții. Din perspectiva experiențială,

>>

Figure 2A & 2B: Prezicerea diferenței de încredere între imigranți copii/adolescenți și imigranții adulți

(GSS 2014; date ponderate, statistici bootstrap)

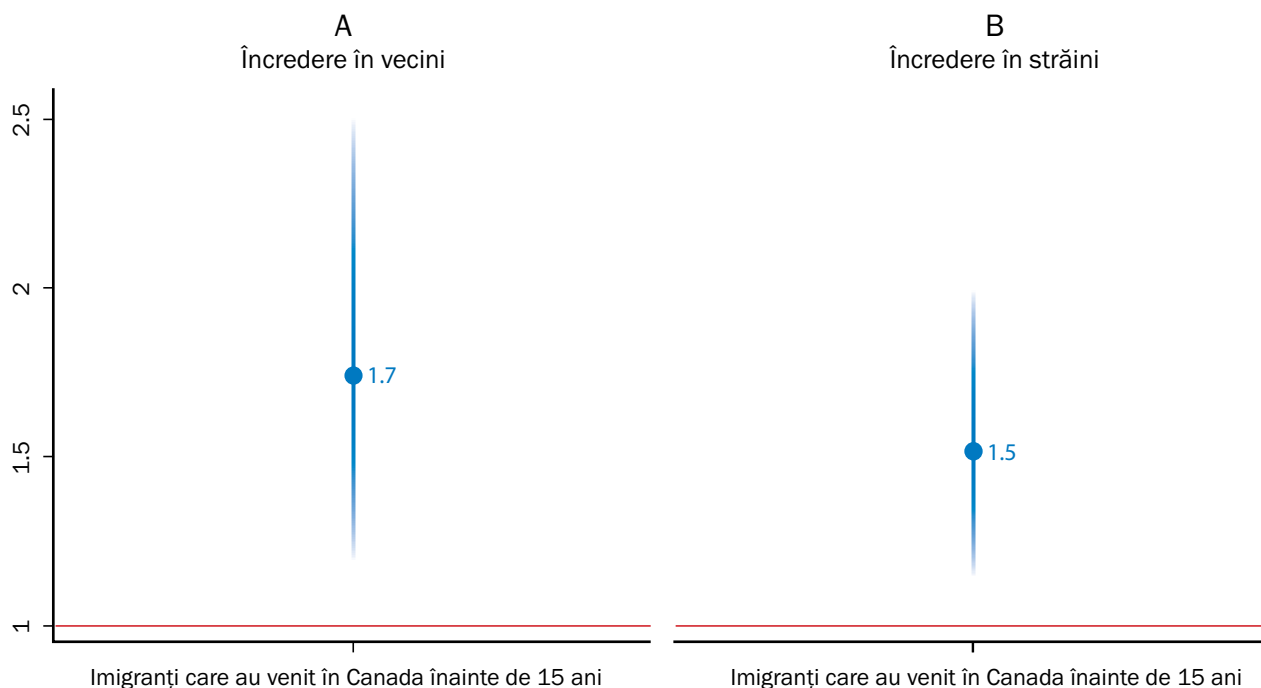

Figura 2A, 2B.

savanții susțin că deciziile de a avea încredere se bazează direct pe experiențele sociale și astfel încrederea se adaptează ca răspuns la diferitele situații sociale. La baza acestei dezbateri stau întrebările când învață oamenii încrederea și dacă încrederea dobândită se schimbă de la o situație la alta.

În acest sens, pentru a determina dacă cultura de mare încredere din Canada are influență asupra imigranților, este nevoie să se facă diferența între imigranții care au ajuns ca adulți și cei care sunt copii sau adolescenți la sosirea în Canada și care încă practică socializarea primară. Dacă încrederea este o chestiune culturală, ne-am aștepta ca imigranții sosiți la o vârstă mică și care au socializat în cadrul culturii canadiene de mare încredere să fie mai încrezători, în timp ce numai cei care au ajuns la o vârstă mai mare și care au completat socializarea primară în afara Canadei ar avea o încredere scăzută, reflectând influențele culturale ale țării lor de origine. Dacă încrederea este o chestiune experiențială, atunci imigranții sunt așteptați să răspundă similar experienței canadiene, indiferent de vârsta pe care o aveau când s-au

mutat permanent. Astfel, diferența de încredere este mai puțin probabilă.

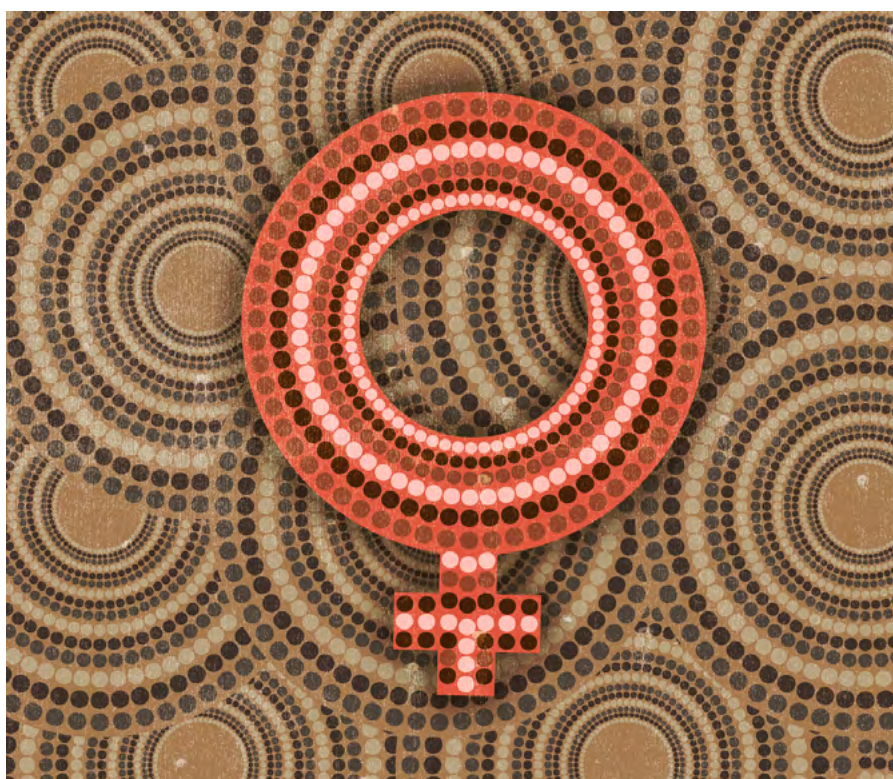
Analizând datele culese de Agenția Canadiană de Statistică în cadrul studiului GSS din 2014, am aflat că imigranții care au ajuns înainte de a împlini 15 ani au cu 70% mai multe șanse să aibă încredere în vecini și cu 50% mai multe șanse să se încreadă în străini decât cei care au venit după împlinirea vârstei de 15 ani, urmărind alți factori demografici (vezi Figurile 2A și 2B).

Împreună, diferențele semnificative demonstrează că există un efect pozitiv al culturii canadiene a încrederii, dar că acesta este perceput doar la copiii și adolescenții care au ajuns în Canada în timpul socializării primare. Rezultatul final acordă un puternic suport teoriei culturale a încrederii. ■

Adresă de corespondență:
Cary Wu <carywooruc@gmail.com>

> Intersecționalitate, indigeni, gen și violență

de **Maggie Walter**, prodecan adjunct pe domeniul Studiul Populațiilor Aborigene și Leadership la Universitatea din Tasmania, **Joselynn Baltra-Ulloa**, Universitatea din Tasmania și **Jacob Prehn**, Biroul prodecanului adjunct pe domeniul Studiul Populațiilor Aborigene și Leadership, Universitatea din Tasmania, Australia

Ilustrație de Arbu.

Statisticile diferențiate pe gen privind violența față de femeile aborigene și cele din insulele din Strâmtoarea Torres din Australia sunt o lectură greu de digerat. La nivel național, femeile și fetele indigene au un risc de 31 de ori mai mare de a fi spitalizate din cauza agresiunilor produse în cadrul familiei, comparativ cu omoloagele lor non-indigene, în timp ce jumătate din omucidările cu victime indigene se petrec în contexte de violență domestică. Amploarea expunerii la tipul acesta de realități violente este confirmată de studiile ce arată că aproximativ

un sfert din femeile aborigene au raportat o experiență în care au fost victimele abuzului fizic sau sexual în ultimele 12 luni anterioare interviului. Statisticile statale și teritoriale reflectă răsunător această poveste înfiorătoare. Un procent de până la 95% dintre copiii aborigeni locuind în Victoria au fost scoși din familia de origine pentru a fi plasați sub o formă de protecție pe motive de violență în familie; femeile aborigene din vestul Australiei prezintă un risc de 17 ori mai mare de a fi victimele omuciderilor comparative cu femeile non-indigene. Dorim să scoatem în evidență faptul că intersecția dintre particularitatea de a fi indigen și genul unei persoane, inerente acestei violențe, nu este nici neutră, nici aistorică, se situează între-un context politic și cultural anume și prezintă implicații rasiale.

Suprareprezentarea importantă a acestor femei în cadrul statisticilor ce iau în calcul genul este una cunoscută din studiile altor state naționale colonizate de britanici. În Aotearoa/ Noua Zeelandă, Statele Unite și Canada, femeile indigene sunt mult mai predispuse la fi victimele violenței decât femeile non-indigene. Această situație comună arată că o explicație majoră nu rezidă în particularități ale aborigenilor, fie ei din Insulele din Strâmtoarea Torres, Maori, nativi americani sau nativi canadieni. Nu e vorba nici de un ghinion teribil al britanicilor de a fi colonizat patru

>>

„aproximativ un sfert din femeile aborigene au raportat o experiență în care au fost victimele abuzului fizic sau sexual în ultimele 12 luni”

popoare diferite din patru regiuni geografice diferite și care întâmplător au dat dovadă de o violență înăscută mai mare spre deosebire de alte popoare. De asemenea, această violență împotriva femeilor indigene din Australia și din insulele din Strâmtoarea Torres nu este doar un act al bărbaților indigeni: ținând cont de numeroasele parteneriate mixte, o proporție substanțială dintre autorii violențelor sunt non-indigeni. Mai degrabă, această suprareprezentare statistică este un artefact socio-cultural al poziționării identice a femeilor aborigene în ierarhiile dictate de gen și cele de rasă. Relațiile rasiale bazate pe putere, delimitate și definite prin politica de colonizare ce a urmărit înlocuirea populației indigene cu cea nou-venită, se intersectează cu relațiile de putere bazate pe gen, pentru a produce o violență duală ce afectează viața de zi cu zi a femeilor aborigene.

Femeile aborigene din Australia și cele din insulele din Strâmtoarea Torres au fost mereu în prima linie în fața violenței colonizatoare. În timpul războaielor pentru deposedare teritorială, numărul de femei victime ale masacrelor a fost ieșit din comun. Alte femei din Tasmania, de exemplu Walyer, au depus eforturi de rezistență împotriva invadatorilor. Odată cu avansarea deposedărilor teritoriale, femeile au fost tot mai mult expuse violențelor fizice și sexuale. În insulele Furneaux din Strâmtoarea Bass, de exemplu, femeile au fost sistematic răpite de navigatorii europeni începând cu anul 1800, pentru a fi ținute drept concubine și muncitoare; clanurile aborigene din

zonele de coastă au fost rapid lăsate fără femei de vârstă reproductivă.

Odată ce continentul australian a fost colonizat, violența genizată nu a luat sfârșit; pur și simplu și-a schimbat fața. De-a lungul celei mai mari părți a secolului XX, copiii cu piele mai deschisă la culoare proveniți din mame aborigene – frecvent victime ale violenței sexuale – erau luați cu forța și plasați în grija statului. Politicile guvernamentale care au sancționat această practică privind copiii, cunoscută și sub numele de „Generații furate”, au avut ca scop asimilarea aborigenilor de către populația albă. Copiii le era interzis să-și practice cultura, să intre în contact cu familia și să vorbească în limba nativă. Se estimează că 1 din 10 copii a fost scos din familie între anii 1910 și 1970. Impactul acestor politici are răsunet până în prezent. Familiile în care unul dintre membri a fost implicat în fenomenul descris anterior sunt astăzi mult mai predispuși la a avea un copil pentru care statul să dispună măsuri de trecere în plasament. De asemenea, la nivel național, sărăcia intergenerațională împreună cu marginalizarea socială, politică și culturală fac parte din moștenirea violenței coloniale care s-a perpetuat. Disfuncțiile din cadrul familiilor se manifestă astfel pe un teren intersecțional al pericolului pentru sănătatea fizică și emoțională a femeilor aborigene și a celor din Strâmtoarea Torres.

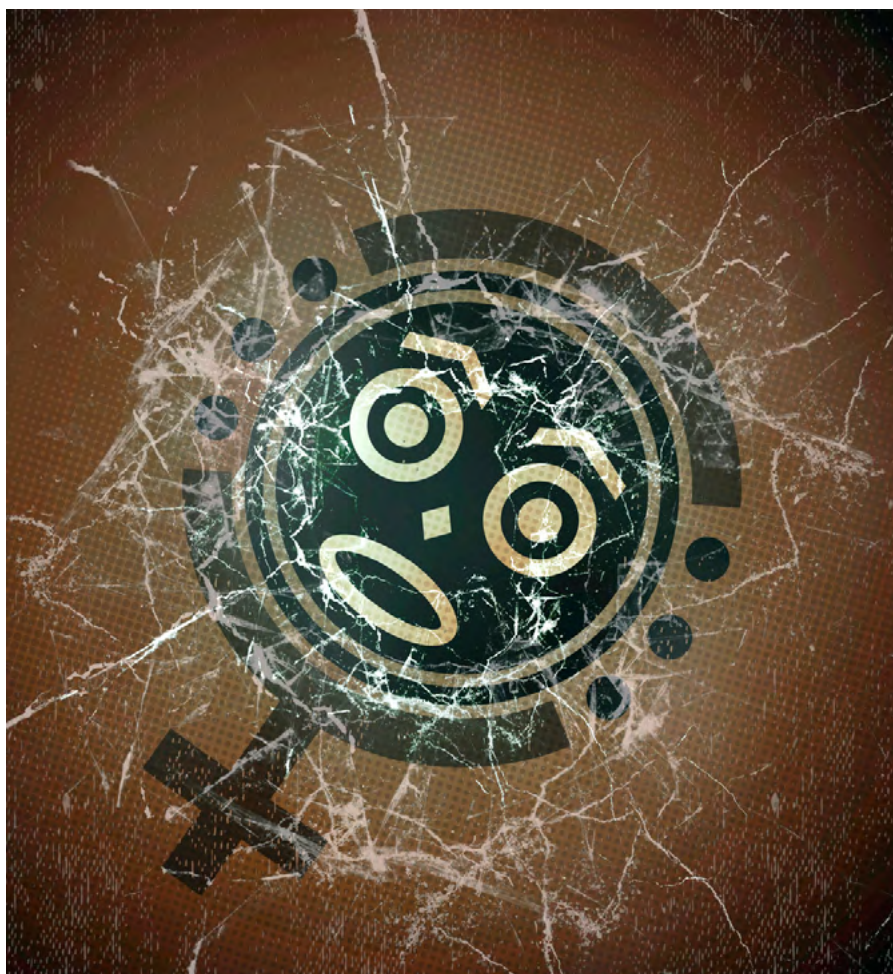
În acest context, cum răspunde societatea australiană, care include

și sociologia aborigenă, vis-à-vis de aceste tipare de violență genizată împotriva femeilor indigene și a celor din Strâmtoarea Torres? Din păcate, în mare parte cu indiferență. Așa cum societatea australiană reflectă moștenirea, în mare măsură britanică, a colonizării, exact așa o face și sociologia australiană. Nu există o bibliografie sociologică australiană care să adreseze violența împotriva femeilor aborigene; de fapt abia dacă vorbim despre sociologie indigenă. Se pare că există o motivație redusă de a investiga sociologic beneficiarii colonizării și relațiilor de putere genizate și de rasă care decurg din acest fenomen. Din inconfortabila moștenire ce ține de rădăcinile Australiei fac parte și acei aborigeni și locuitori ai Strâmtoării Torres, acum ca o prezență deconcertantă și care în trecut au fost deposedați de terenurile actualmente ocupate de statul-națiune și din care aceștia din urmă își obține bogăția și identitatea. La nivel structural, această transmitere a antipatiei interacționează cu relațiile de putere genizate, pentru a produce o înțelegere și un răspuns total diferite și defavorabile referitoare la violența față de femeile indigene. Intrată în normalitatea discursurilor prin sintagma „doar o altă problemă a indigenilor”, fenomenul rămâne cvasi-complet neexplorat din punct de vedere sociologic. ■

Adrese de corespondență:
Maggie Walter
<Margaret.Walter@utas.edu.au>
Joselynn Baltra-Ulloa
<Joselynn.BaltraUlloa@utas.edu.au>
Jacob Prehn
<jacob.prehn@utas.edu.au>

> **Violența sexuală și „violul corectiv” în Africa de Sud**

de **Kammila Naidoo**, Universitatea Johannesburg, din Africa de Sud și membră a Comitetelor de Cercetări ISA asupra Femeilor în Societate (RC32), Biografie și Societate (RC38) și Sociologia Clinică (RC46)

Ilustrație de Arbu.

> **Să ne amintim povestea lui Khwezi**

In 2005, o femeie lesbiană, Fezekile Ntsukela Kuzwayo (cunoscută sub pseudonimul de Khwezi), îl acuză pe Jacob Zuma, bărbatul care a devenit mai târziu al treilea președinte post-apartheid al Africii de Sud, de viol. În loc să

distrugă șansele lui Zuma de a deveni vreodată președinte, procesul de viol din 2006 care a urmat ulterior i-a oferit acestuia din urmă șansa să creeze o platformă prin care a popularizat versiunile esențiale ale obiceiurilor Zulu și ale masculinităților tradiționale. În mărturia făcută, el a susținut că, în cultura sa, modul lui Khwezi de a se îmbrăca era o invitație la sex. Încercarea lui Khwezi de a îl acuza și de a îl aduce în fața justiției pe bărbatul pe care l-a învinuit de viol a dus la defăimarea ei, prin faptul că istoria ei sexuală, orientarea sexuală, stilul de viață și experiențele anterioare de abuz deveneau punctul central de intens interes pentru mass-media și pentru public. În afara instanței, susținătorii lui Zuma au nutrit sentimente homofobe, misogine, antifeministe, care intrau des în conflict cu susținătorii lui Khwezi, între care se afla și un grup de femei numit Una-din-Nouă. Acest grup, pe lângă sprijinul acordat, a subliniat că una din nouă femei din Africa de Sud este probabil să fie violată. Pentru mulți, rezultatul procesului de judecată a fost dezamăgitor de dureros: Zuma a fost achitat și Khwezi a trebuit să părăsească țara și să plece în exil, după ce a primit numeroase amenințări cu moartea. După ani de viață în exil și izolare, ea a murit în 2016.

Povestea lui Khwezi dezvăluie o serie de realități problematice care includ: dificultățile cu care se confruntă victimele violului, atunci când încearcă să le aducă acuzații unor oameni (în special celor influenți și cu conexiuni politice); discursurile homofobe care influențează atitudinilor cu privire la violul femeilor lesbiene; și perpetuarea unei culturi masculinizate, heteronormative, în ciuda unei constituții progresive și a celebrării de mai mult de douăzeci de ani a drepturilor omului și a egalității de gen în Africa de Sud. În toate lecturile despre viol și violență împotriva femeilor, abordările intersecționale ne avertizează asupra influențelor diferitelor identități și asupra dezavantajelor multiple ale femeilor în contexte particulare - în cazul Africii de Sud, de rasă, etnie, orientare sexuală, vârstă, corp, clasă și poziție politică. Această reflecție este astfel împărtășită în contextul inițiativei președintelui ISA Margaret Abraham de a construi mai multe perspective din diferite părți ale lumii asupra violenței genizate și intersecționale.

> Masculinități violente

În Africa de Sud, arestările făptuitorilor nu sunt frecvente, iar ratele de condamnare sunt în general foarte scăzute. Statisticile Serviciului de Poliție din Africa de Sud privind criminalitatea din 2016 au relevat aproximativ 43 000 de violuri raportate la secțiile de poliție din Africa de Sud în perioada 2015-2016. Deși sunt foarte multe cazuri de viol, unii analiști sugerează că numai aproximativ una din treisprezece femei sud-africane violate de un non-partener și una din 25 de femei violate de un partener raportează cazul. Pentru victimele violului care au observat cum a fost tratată Khwezi de către judecător și avocații lui Zuma, mesajul este clar: ca parte abuzată veți fi judecată cu făptuitorul și toate aspectele personale și publice vor fi examinate și interogate. Instituțiile statului sunt astfel folosite în promovarea non-raportării cazuri-

lor de viol, în cadrul unei culturi masculine înrădăcinate, iar acest comportament al non-raportării este promovat în mass-media și în discursurile societale. Drept urmare, nu este surprinzător să vedem că un număr mare de bărbați admit în sondaje că au fost la un moment dat complici în acte de viol.

Mediul academic sud-african tind să explice predominanța masculinităților violente drept o reflecție a unei crize a masculinității, dar se concentrează în principal pe bărbații din clasa muncitoare ca făptași. În această perspectivă, idealurile și normele masculine tradiționale au fost perturbate de schimbarea politicilor economice și a tradițiilor, precum și de instituțiile care susțin egalitatea de gen, care au subminat statutul bărbaților și au accentuat (pentru ei) o criză a identității de gen. Marginalizarea publică și socio-economică au contribuit la formarea de bande, a actelor sporadice de brutalitate și la reafirmarea violenței susținute de diferite categorii de bărbați emasculați care încearcă să restabilească status quo-ul. În acest context, corpurile femeilor sunt considerate a fi instrumente prin care puterea și controlul masculine pot fi recâștigate. Acest argument a reînnoit credința în epoca actuală, deoarece bărbații homosexuali și femeile lesbienele se luptă să abordeze violența homofobă. Mai exact, „violul corectiv”, un concept ciudat, originar din Africa de Sud, care se referă la violul femeilor lesbiene, a câștigat notorietate.

> Violul „corectiv”

Începând cu 2000, aproape 40 de femei lesbiene au fost ucise și, în medie, aproximativ zece lesbiene sunt violate în fiecare săptămână de bărbați care susțin că astfel „corectează” orientările sexuale ale femeilor. Studiile calitative au relevat afirmațiile făptuitorilor că violul va „vindeca” femeile lesbiene (ori lesbianismul acestora) și le va face heterosexuale. În plus, unii

participanți la studii au declarat că violul reprezintă acțiunile defensive ale bărbaților care atacă femeile „care încearcă să fie ca bărbații” și că acțiunile bărbaților sunt justificate pentru că își apără „autenticitatea”. Aceste sentimente emergente care sugerează tolerarea violurilor lesbienele din ultimele două decenii nu se sincronizează cu spiritul mișcărilor de eliberare din trecut ale Africii de Sud, care au încorporat cerințele pentru emanciparea femeilor. Constituția post-apartheid a Africii de Sud a fost prima din lume care a interzis discriminarea pe baza orientării sexuale. Africa de Sud a fost, de asemenea, prima țară africană care a permis căsătoria între persoane de același sex. Aceste opinii împărtășite de către unii bărbați, printre care și bărbații influenți din stat, cum că există sexualități „transgresive” și feminități care amenință sentimentul lor de autoritate și care au nevoie de corecție, servesc ca amintiri ale întâzierilor intense homofobe și antifeministe cu care se confruntă femeile de astăzi.

> Concluzii

În mod paradoxal, violul, crimele și actele de violență bazate pe discriminarea de gen se produc într-un context sud-african în care abilitarea de gen (lb. en. *gender empowerment*) și echitatea de gen se află ferm pe agenda publică a statului. De fapt, grupurile puternice de lobby au anunțat recent perspectiva unei viitoare femei-președinte în 2019. Pentru a combate violența sexuală, ar fi nevoie de o puternică mobilizare și de o bună organizare; ar fi nevoie și de acte de vitejie exemplificate de cele patru femei care, în 2016, au întrerupt discursul președintelui Zuma cu un protest tăcut și cu placarde pe care era scris textul „Adu-ți aminte de Khwezi”. Ar fi nevoie de reînnoirea și reaparitia unei conduceri feministe critice și puternice în cadrul instituțiilor academice, structurilor de stat și societății civile. ■

Adresă de corespondență:
Kammila Naidoo <kammilan@uj.ac.za>

> Creșterea vizibilității violenței domestice în Polonia

de **Magdalena Grzyb**, Universitatea Jagiellonian, Polonia

> Cazul Piasecki

Societatea poloneză a fost revoltată de publicarea unei înregistrări pe YouTube, în aprilie 2007, de către soția unui politician al Partidului Dreptate și Justiție aflat la conducere. Înregistrarea înfățișează una din numeroasele incidente de violență domestică exercitate de-a lungul căsătoriei de politicianul din Bydgoszcz, Rafał Piasecki, asupra soției sale, Karolina. Rafał și Karolina s-au cunoscut în perioada adolescenței, la biserică – amândoi fiind catolici devotați. În poze par o familie poloneză model, tineri și fericiți, cu două fete minunate. Karolina Piasecka și-a acuzat soțul de violență domestică în 2013, dar ofițerii de poliție nu au reacționat; mai târziu, convinsă de Rafał, a retras acuzațiile.

Declarația publică a Karolinei Piasecka a fost revoluționară din două motive. În primul rând, mărturisirea abuzului și a torturii suferite din cauza soțului ei iubit a avut un impact major nu doar asupra creșterii expunerii violenței domestice și a prevalenței sale în societatea poloneză, dar și a confruntării concepției comune că violența domestică s-ar rezuma la violența fizică și s-ar întâmpla doar în familiile sărace și disfuncționale din grupuri sociale defavorizate. În al doilea rând, a atras atenția asupra ipocriziei politicii de dreapta ultra-conservatoare a Partidului Dreptate și Justiție, demascând adevărata față a politicii sale ostentativ misogine.

> Înapoi în trecut: Drepturile femeilor de-a lungul ultimului deceniu

Odată cu venirea la putere a Partidului Dreptate și Justiție din 2015 a început o puternică reacție negativă publică cu privire la drepturile femeilor și problematica egalității de gen (vezi articolul [Julia Kubisa în GD7.1](#)). Chiar și înainte de a ajunge la putere, partidul s-a opus vehement ratificării Convenției Consiliului Europei a prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și violenței domestice; începând cu 2012, s-a alăturat unor campanii inițiate de Biserica Catolică din Polonia împotriva „ideologiei de gen”, care a fost catalogată drept un pericol pentru familia poloneză, valorile tradiționale și identitatea națională. Principala asumție viza poziția exprimată în Convenția de la Istanbul, cu privire la cauzele structurale ale violenței împotriva femeilor și, prin urmare, la obligațiile statului de a eradica stereotipurile de gen dăunătoare care duc la violența împotriva femeilor; [n. tr. această poziție exprimată în Convenția de la Istanbul] ar fi în detrimentul culturii poloneze și ar nega dreptul părinților de a-și crește copiii în conformitate cu propriile valori. Membrii Partidului Dreptate și Justiție neagă magnitudinea violenței domestice în Polonia, susținând că femeile sunt tratate ca niște „doamne” de către bărbații polonezi și că acestea ar fi protejate de violența domestică prin legea poloneză. În plus, ei susțin că astfel de abuzuri se întâmplă rar

și numai când bărbatul se află sub influența alcoolului. În 2015, guvernul a tăiat finanțarea ONG-urilor dedicate susținerii victimelor violenței domestice, susținând că serviciile oferite de acestea erau discriminatorii în acordarea ajutorului exclusiv femeilor. Iar în februarie 2017, președintele actual, Andrzej Duda, a clarificat într-o declarație publică cum Convenția de la Istanbul nu se va aplica instituțiilor publice.

Polonia are o tradiție catolică puternică, iar Biserica Catolică a fost o influență ideologică majoră în sfera politică, încă de la căderea comunismului. În ciuda egalității de gen promovate în epoca comunistă din perioada 1945-1989, când femeilor li s-a asigurat accesul la muncă, educație, și drepturi reproductive, rolurile de gen tradiționale – mai ales în cadrul familiilor și al relațiilor intime – au persistat și femeile continuă să ocupe o poziție inferioară în raport cu bărbații. „Ideologia de gen”, un concept introdus de ierarhiile Bisericii Catolice în 2012, ca răspuns la politica egalității de șanse, a fost de fapt menită a redirecționa atenția publică de la scandalul actelor de pedofilie efectuate de preoți și a cerințelor [n. tr. rezultate ca urmare a acestei probleme] de a responsabiliza Biserica Catolică ca instituție de încredere.

Într-un asemenea climat politic, Karolina Piasecka a decis să facă publică povestea sa și astfel să confrunte negarea publică al acestei probleme. Odată ce înregistrarea a fost lansată public, Rafał Piasecki a

>>

„cazul a sfărâmat tabuul social legat de mărturisirea publică”

negat că și-ar fi bătut soția, susținând că a fost crescut într-o familie tradițională, care împărtășea valorile creștine și credea în validarea rolurilor de gen tradiționale în cadrul familiei, justificându-și comportamentul și maltratarea soției sale, sugerând că ea nu ar fi îndeplinit într-un mod satisfăcător atribuțiile aferente rolului de gen tradițional al unei bune soții.

> Impactul cazului Piasecki în Polonia

Cazul Piasecki a devenit primul caz de violență domestică la profil înalt în Polonia. Cel mai captivant aspect a fost că Piasecki era un membru proeminent al Partidului Dreptate și Justiție, cunoscut pentru promovarea valorilor de familie și declarațiile sale homofobe. Acest caz a fost revoluționar și în privința atragerii atenției publice asupra gravității abuzului psihologic și a impactului acestuia asupra victimelor. În general, abuzul psihologic a fost desconsiderat ca formă de violență, atât de publicul larg, cât și de instituții și curți ale justiției. Deși comportamentul lui Piasecki a fost extrem, multor femei un astfel de comportament nu li s-a părut nefamiliar în sânul propriilor familii și nu l-au catalogat neapărat ca pe un fapt anormal sau inacceptabil.

Cazul s-a bucurat de multă atenție din partea mediei (pe rețelele de socializare și în presa independentă) și a aprins indignare, dar și dezbateri legate de ineficiența răspunsului public în a ajuta victimele violenței domestice. De asemenea, a sfărâmat tabuul social legat de mărturisirea publică. Decizia Karolinei Piasecka

de a oferi o declarație publică se baza pe dorința ei de a încuraja victimele violenței domestice să mărturisească, de a le ajuta să părăsească relațiile abuzive și să arate că violența domestică nu se limitează doar la familiile din pătura inferioară a societății.

> Mai mult decât un caz izolat: Violența domestică și Partidul Dreptate și Justiție

Deși cazul Piasecki nu a declanșat o furtună politică în cadrul partidului aflat la conducere, adevăratele ramificații politice de abia vor urma să apară. În ciuda faptului că Piasecki a fost expulzat din Partidul Dreptate și Justiție, iar în mai 2017 i-au fost aduse acuzații, politicienii partidului în continuare minimizează problema. Purtătorul de cuvânt al partidului, Beata Mazurek, a spus că abuzul/excesul (*sic*) de violență împotriva familiei este inacceptabil, de parcă nu orice utilizare a violenței nu ar fi! Membrii de partid au condamnat violența domestică, dar au declarat și că o dramă de familie a ajuns să fie folosită într-o luptă de putere politică. Cazul lui Rafał Piasecki, deși foarte sumbru, nu a fost prima sau ultima instanță în care un politician din cardul Partidului Dreptății și Justiției și-a bătut și torturat soția. În 2016 un membru al Parlamentului, Łukasz Zbonikowski, a fost de asemenea acuzat de abuz de către soția sa, deși cazul nu a obținut la fel de multă atenție publică. Mai târziu în 2017, un alt membru al Parlamentului, Waldemar Bonkowski, a fost acuzat de către soție de abuz, amenințări și așa zis-ul „gaslighting” [n. tr. manipulare psihologice ce determină

victima să își pună la îndoială propria sănătate psihică] – el a continuat să susțină că aceasta ar avea probleme psihice. Când un partid ultra-conservator, tradiționalist și pro-Biserică minimizează gravitatea situației și chiar tolerează în propriile ranguri persoane care abuzează grav propriile familii, acesta periclitează legitimitatea superiorității morale asumate și a legitimității de a conduce țara. Relevă cinismul și adevărata față a politicii conservatoare de dreapta, care servește numai în vederea menținerii puterii patriarhale și a privilegiului masculin.

Chiar dacă încă din 2005 au fost implementate legi care să prevină violența domestică, aceasta este legitimată implicit în cadrul discursului dominant despre protecția valorilor familiale. Partidul Dreptate și Justiție nu legitimează violența domestică în sine, dar întărește, prin intermediul sistemului legal și al discursului oficial, structura de familie tradițional patriarhală și limitarea femeii strict la sfera privată.

Având în vedere expunerea publică obținută în mod evident de cazul Karolina Piasecka, poziția partidului aflat la conducere cu privire la violența domestică, împreună cu celelalte politici anti-feministe ale sale (cum ar fi accesul deplin la drepturi de reproducere) ar putea discredita, pe termen lung, partidul, și chiar mai mult de atât, ideologia sa îngustă și patriarhală. Acest caz demonstrează nevoia sociologilor de a interoga și critica fisurile inerente structurilor familiale din zilele noastre și relația dintre sfera publică și privată. ■

Adresă de corespondență:
Magdalena Grzyb <magdalenaagrzyb@gmail.com>

> Către zero violență?

de **Sylvia Walby**, președinte UNESCO al Cercetării de Gen, Universitatea Lancaster, Marea Britanie, membru și fost președinte (2006-2010) al Comitetului ISA de Cercetare Economică și Socială (RC02)

Marșul Million Women Rise din Londra, 2014.

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD) formulate de ONU pentru 2030 includ punctul 16.1: „reducerea semnificativă a tuturor formelor de violență și a ratelor de mortalitate aferente” și 5.2: „a pune capăt tuturor formelor de violență împotriva femeilor și a fetelor”.

Sunt aceste obiective utopice? Se îndreaptă lumea în direcția opusă? Există o viziune a lumii, conturată de multiple grupuri ale societății civile naționale, internaționale și globale, care a servit drept inspirație acestor ODD-uri. Dezvoltarea bazei de cunoștințe în vederea realizării acestei viziuni a unei lumi eliberate de violență este o sarcină în care se implică sociologia.

Materializarea acestei viziuni necesită construirea unei teorii a schimbării. Ceea ce, la rândul

său, pretinde o teorie a violenței în societate și a genului în relație cu societatea. Se cere o conceptualizare robustă, dar și o măsurare a violenței pentru a investiga și testa aceste teorii.

> Ce reduce sau amplifică violența?

Face vreo diferență dezvoltarea economică? Ratele de violență par a fi mai ridicate pentru cei dezavantajați economic. Creșterea în egalitatea de gen contribuie la dezvoltarea rezilienței femeilor în fața violenței. Cum e îmbunătățită egalitatea de gen? Dezvoltarea economică ar putea conduce, sau nu, la acest fapt, în funcție de adoptarea unei forme mai neoliberale sau mai social-democratice.

Ce diferențe se datorează intervențiilor specifice și ale

serviciilor de sprijinire? Feministele au inovat numeroase intervenții de la refugiați și linii telefonice de ajutor, la specialiști în consiliere și curți specializate. Serviciile sporite sunt corelate cu mai puțină violență, deoarece conduc la creșterea rezilienței victimelor și a potențialelor victime. Dar acestea sunt costisitoare, iar resursele dedicate acestora se leagă de inegalități de gen mai generale.

Cât de important este sistemul de justiție? Schimbările în legislație pentru a incrimina violența împotriva femeilor s-au răspândit în jurul lumii. Dar asta nu înseamnă neapărat că femeile chiar au avut parte de mai multă justiție ca urmare a dezvoltării legislative.

Cât de importantă este democrația? Lucrarea mea, *Globalization and Inequalities* (lb. rom. Globalizare și Inegalități), a concluzionat că rata

uciderii femeilor este mai scăzută în țări unde Parlamentul găzduiește o proporție mai mare de femei. Profunzimea democrației de gen face într-adevăr o diferență: o democrație de gen dezvoltată este legată de mai puțină violență împotriva femeilor. Schimbările în egalitatea de gen politică contează, nu doar egalitatea de gen economică.

Criza financiară și economică recentă focalizată pe Nordul Global a condus la creșterea unei inegalități de gen economice și la politici de austeritate care au redus furnizarea de servicii sociale generale și specializate. Această perioadă poate fi privită ca o testare a tezei conform căreia inegalitatea și austeritatea de gen crescute și furnizarea redusă a serviciilor duc la creșterea violenței bazate pe gen.

Pentru a investiga astfel de teorii, este necesară cunoașterea direcției de evoluție a violenței, dacă este în trend ascendent sau descendent, și modalitatea în care violența variază în funcție de spații și grupuri sociale. Acest lucru necesită o măsurare robustă a ratei de violență, incluzând dimensiunea genului, ceea ce deocamdată lipsește cu desăvârșire.

> Cum să măsurăm violența?

Măsurarea contează. În statisticile oficiale, violența împotriva femeilor a fost aproape invizibilă, în ciuda activității societăților civile. Noua Clasificare Internațională a Crimei în Scopuri Statistice dezvoltată de Oficiul pentru Droguri și Criminalitate al ONU nu desemnează obligativitatea colectării datelor despre genul victimelor de abuz, tratând genul ca o etichetă secundară și opțională. În plus, majoritatea dintre victimele violențelor pe bază de gen nu-și raportează experiența la autorități. Au fost realizate studii privind criminalitatea pentru a adresa această problemă: victimele violențelor sunt mai predispuse spre a-și dezvălui experiențele sub această formă de participare la un studiu și nu în fața poliției. Deși genul victimelor este colectat periodic de astfel de anchete, numărul recurenței evenimentelor violente nu este mereu înregistrat sau, chiar dacă acesta

ajunge să fie înregistrat, nu este mereu luat corect în calcul în estimările oficiale ale violenței.

Din punct de vedere istoric, majoritatea anchetelor naționale privind criminalitatea, inclusiv în Regatul Unit și SUA, au limitat numărul crimelor care le-au fost raportate, fiind incluse în estimările naționale. Acest lucru duce la conturarea unui bias de gen în statistică, având în vedere că violența domestică, comisă predominant împotriva femeilor, este repetitivă. Prin reexaminarea datelor brute din Ancheta pentru Crimă din Anglia și Țara Galilor, noi (Jude Towers, Brian Francis și cu mine) am descoperit că odată cu înlăturarea limitei și includerea tuturor crimelor raportate în estimări, nu numai că rata totală a crimei a devenit cu 60% mai mare, dar violența împotriva femeilor a crescut cu 70%, la fel ca violența datorată relațiilor domestice.

Folosind această metodologie, Walby, Towers și Francis au descoperit cum crima violentă s-a intensificat în Anglia și Țara Galilor după criza economică din 2008. Violența împotriva femeilor a crescut, dar nu și violența împotriva bărbaților. Acest aspect a fost legat de creșterea violenței domestice, care e în mod disproporționat îndreptată împotriva femeilor. Aceste schimbări nu pot fi văzute folosind metodologia veche, care reduce în mod disproporționat semnificația aspectului repetitiv al violenței. Când crimele violente repetitive (în mod disproporționat împotriva femeilor) sunt evidențiate, devine vizibilă creșterea crimei violente; când în schimb e folosită vechea metodologie – care neglijează în mod sistematizat crima violentă repetitivă împotriva aceleiași victime – creșterea mai sus menționată nu este observabilă. Schimbările în violență nu pot fi înțelese fără incluziunea dimensiunii de gen. Aceste rezultate din Regatul Unit confirmă acele teorii care leagă economia de violență, cu condiția ca această legătură să fie genizată.

Dezvoltarea unui cadru de măsurare robust pentru compararea variațiilor în rata violenței de-a lungul timpului, spațiului și grupurilor sociale necesită o definire consistentă a violenței și a

categoriilor sale de măsurare, dar și metode solide de colectare a datelor pe baza acestor categorii. Până acum au existat două abordări opuse (după cum se vede în ODD-urile 16 și 5), dintre care însă niciuna nu colectează în mod sistematic date despre dimensiunea de gen a violenței: una colectează date despre violență, dar nu și despre genul victimei sau relația dintre victimă și autorul crimei; iar cealaltă colectează exclusiv date despre violența împotriva femeilor (nu și a bărbaților). A sosit timpul să fie inclusă dimensiunea de gen (genul victimei, al autorului crimei, relația dintre ei și eventuala prezență a elementului sexual asociat violenței) în colectarea standard de date. Colaborarea noastră recentă cu o echipă formată din numeroși oameni de știință a înaintat un nou cadru de măsurare a violenței împotriva femeilor și a bărbaților, care ar sprijini această dezvoltare și prin urmare ar facilita analiza comparativă folosind date brute.

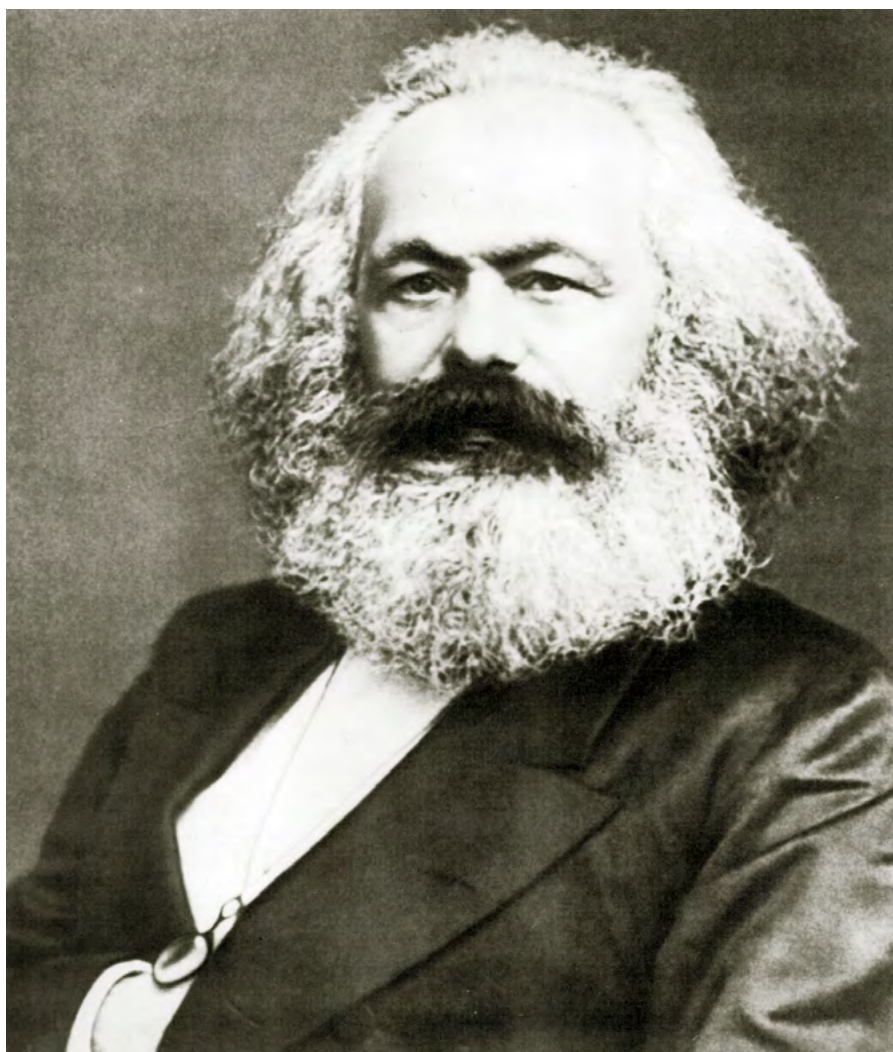
> Criza și creșterea violenței împotriva femeilor

Criza din Regatul Unit s-a revărsat de la finanțe în economie, domeniul fiscal și austeritate; iar acum se revărsă în violență. Această creștere în violență nu este una generală, ci îndreptată specific împotriva femeilor, fiind legată de repetiția crimei violente de agresori cunoscuți. Criza economică este genizată, la fel ca impactul său fiscal și implicațiile privind violența.

O nouă știință socială critică sfidează definirea actuală a securității; incluziunea violenței împotriva femeilor în cadrul securității este importantă. Acest lucru înseamnă includerea violenței în centrul teoriei sociologice și revizuirea substanțială a măsurării sale. Aceasta este sociologia ca știință socială cu obiective publice și totodată acesta constituie aportul sociologiei la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă de reducere a tuturor formelor de violență. ■

Adresă de corespondență:
Sylvia Walby <s.walby@lancaster.ac.uk>

> 200 de ani de Marx

Karl Marx în 1875. Wikimedia Commons / Domeniu public.

În unele zone ale lumii, criza financiară din 2008/ 2009 a retrezit deja interesul pentru studiul operei lui Karl Marx și a simpaticului său partener, Friedrich Engels. În mod special, opera *Capitalul* pare să fie extrem de potrivită pentru a înțelege și a explica dezvoltarea fundamentată pe criză a capitalismului și pare să fie potrivită pentru a aduce la lumină economia capitalistă contemporană și efectele acesteia, precum creșterea globală a inegalităților sociale, creșterea șomajului, precaritatea, sărăcia, dar și catastrofele ecologice. Dar, în timp ce asemenea probleme stringente îi determină pe sociologi, pe reprezentanții mass-media, dar și publicul larg să redescopere analiza capitalismului, teoria marxistă rămâne contestată, la nivel mondial existând numeroase scrieri despre Marx. Aniversarea a 200 de ani de la nașterea lui Karl Marx a determinat echipa editorială a *Global Dialogue* să invite colegi din toată lumea să contribuie la acest simpozion dedicat reflectării asupra scrierilor lui Marx, marxismului, sociologiei marxiste, tradițiilor din spatele acestuia și asupra relevanțelor [n. tr. pe care aceste noțiuni le au] în societatea contemporană. Simpozionul începe cu o analiză retrospectivă a rădăcinilor filosofice, înainte de trece la analiza reflecțiilor și controverselor privitoare la cum funcționează teoria marxistă ori a elementelor lipsă ale teoriei acesteia. Ne arată, așadar, ce putem vedea prin lentilele marxiste că se petrece cu munca, statul, dreptul, inegalitățile sociale sau alte probleme. ■

> Marx și sociologia, 2018

de **G.M. Tamás**, Universitatea Central-Europeană, Ungaria

O statuie a lui Marx în Karlovy Vary, Cehia.

Max Weber, în lucrarea sa *Istoria Economiei* (1919-20) a fundamentat conceptul de capitalism, definit ca sistem cuprinzător de satisfacere a nevoilor de zi cu zi ale oamenilor, ca fiind caracteristic pentru societățile vestice, că acest concept presupune niște condiții de bază sub forma unor calcule raționale ale capitalului (altfel spus - contabilitatea dublă) obligatorii în cazul fabricilor mari și, în special, că: 1. Toate mijloacele de producție trebuie să fie distribuite între fabricile private, independente, sub formă de consumabile gratuite; 2. Este nevoie de existența unei piețe libere de limitări „iraționale” cum ar fi diferențele de castă (*Stände*); 3. Există, de asemenea, nevoia de tehnologii mecanizate, care să funcționeze complet pe baza unor algoritmi raționali și previzibili în ceea ce privește producția, schimbul și transportul; 4. Trebuie să existe un sistem legislativ rațional, transparent și predictibil; 5. Trebuie să existe o libertate a muncii în sensul că indivizii au dreptul să-și vândă forța de muncă și în același timp sunt obligați, din considerente economice, să-și vândă această forță de muncă pe piață.

Marcel Mauss (într-un articol enciclopedic scris cu Paul Fauconnet în 1901), în mod similar, a stabilit că nimeni, de exemplu niciun muncitor sau comerciant, nu ar putea înventa individual acele forme ale vieții sociale externe minții lor cum sunt creditul, dobânda, salariul, schimbul sau banii. Chiar și acele elemente ale vieții sociale și economice cum sunt sângea, cumpătarea, gustul pentru lux și aventură, frica de sărăcie și „spiritul anteprenorial” nu sunt în totalitate subiective, în ciuda variațiilor individuale, ci mai curând produse „obiective” ale „socio-culturii”, ea însăși o caracteristică a sistemului social din capitalismul vestic.

Nu există multe lucruri în cele de mai sus cu care un marxist contemporan (și nici chiar Marx însuși) să nu fie de acord pe lângă faptul că sociologia, fiind posterioară lui Marx, îi poartă amprenta, deși este direcționată – în parte – împotriva moștenirii sale.

> O analiză „burgheză” sau marxistă a societății moderne?

Care este diferența fundamentală dintre sociologia „burghezei” (și toate ramurile cercetării sociologice, de la cercetarea socială empirică până la filosofia politică) și analiza marxistă a societății moderne? Care este explicația pentru această dispută extinsă, probabil la fel de importantă din punct de vedere istoric precum lupta din perioada Iluministă dintre metafizică și teologie.

Pentru a exemplifica: Iluminismul a apărut prin transformarea obiectivității cosmice aristoteliene, augustinene, thomiste într-un subiectivism material, inaugurând suveranitatea voinței ca principiu al libertății. Ceea ce în Franța fusese cunoscut sub numele de *sciences morales et politiques* (lb. rom. științe morale și politice) reprezintă consecința formei kantiene finale de critică a grandiozității dogmelor care au dominat gândirea vestică (incluzându-le pe cele bizantină, iudaică și islamică) încă de la originile grecești.

Ambele filosofii morale, a lui Spinoza și a lui Kant, în ciuda diferențelor semnificative dintre ele, recunosc ființele umane drept ființe naturale, supuse determinărilor cauzale pe care le au în comun cu pietrele și peștii, iar mințile lor – limitate de pasiuni și, în special, de *conatus sese conservandi* –

>>

libere în ceea ce privește alegerile morale, dar incapabile de o înțelegere și o cunoaștere cuprinzătoare, imparțiale, obiective, totale, obstacolele fiind atât logice, cât și psihologice. Dacă cunoașterea lui Dumnezeu, considerată a fi esențială, este subiectivă – evangheliile numind aceasta *credință* – atunci „științele morale” ar trebui să fie și ele subiective. Revelația comună a Renașterii, Revoluției Protestante și a Iluminismului ar putea fi aceea că principiul comun al cunoașterii și libertății este dat de subiectivismul examinat prin rațiune, aceasta din urmă fiind modelată de matematică și logică.

Credința ascunsă era, bineînțeles, că „realitatea” investigată în acest mod este disponibilă intuiției, pentru a fi ulterior re-examinată de rațiune și explicată dialectic și anume prin demonstrarea contradicțiilor existente.

Rolul istoric al lui Hegel a fost de a arăta că „spiritul”, considerat a fi subiectiv, este de fapt, obiectiv, că acea minte descrisă de Kant care creează concepte (mai degrabă decât le deduce din lumea externă) nu este abilitatea noastră subiectivă limitată de constrângeri epistemologice și condamnată la ignoranță în cea mai mare parte, ci este – dimpotrivă – *chiar* sursa însăși (sau substanța sau substratul) atât a cunoașterii, cât și a libertății.

Pentru a face lucrurile mai complicate, Hegel a propus două forme ale obiectivismului: „spiritul obiectiv” – ceea ce am numi astăzi „instituții”- care reprezintă un alt nume pentru ceea ce el a numit în tinerețe, *pozitivism*: „fals obiectivism” (pentru a simplifica din nou: rațiune fără libertate) și „spiritul absolut” (rațiunea ca libertate: filosofia).

Acest „spirit obiectiv” este ceea ce veritabilul fondator al sociologiei, Emile Durkheim, a numit „societate”, cu alte cuvinte o lume a oamenilor total străină de intențiile, alegerile și dorințele umane, o lume a structurilor care generează rezultate repetitive sau permanente, deoarece toate aspirațiile umane reflectă sau exprimă structuri instituționale mai degrabă decât să le calibreze după un tipar anume. Aceste structuri – numite „fapte” – sunt elemente monovalente, independente, fără ferestre de comunicare, transformările lor sunt fortuite, datorate unor combinații neprevăzute sau unor evenimente externe.

La Marx, în timp ce ne îndepărtăm de Hegel și ne întoarcem spre Kant, dualitatea empirismului și a transcendentalului re apare. Ceea ce este prezentat ca un „fapt”, ca o „structură” sau ca un „lucru” este o aparență în spatele căreia se află subiectivismul, cel mai cunoscut exemplu fiind cel al muncii (capacitatea de a produce a unui om) aflate în spatele valorii (principiul ghidant al procesului de capitalizare); este, de asemenea, munca ce se află închistată în „mărfurile” văzute ca fetiș. *Nu obiecte, ci activități umane subiective.*

Obiectul, „spiritul obiectiv” instituțional este o fațadă, astfel întreaga logică instituțională a societății (unde economia, statul și „societatea civilă” nu mai sunt separate) este, de asemenea, o fațadă. Dar din punctul de vedere al obiectivismului și subiectivismului, chiar și munca este divizată: munca concretă și cea abstractă sunt

diferite. Ceea ce apare în mod direct, este întotdeauna un miraj iar tot ceea ce este esențial – așa cum trebuie să fie orice esență – este ascuns (în capitalism falsele aparențe poartă hainele obiectivismului). Ar trebui dezvăluit (distruș conceptual) prin teorie (economie politică de natură critică, filosofie sau orice altceva) pentru a se putea redobândi naturalețea activității umane subiective acolo unde nevoile nu sunt guvernate de valoare.

Din perspectiva sociologiei clasice, punctul principal pare a fi: cum reușește „spiritual absolut” să-l conducă pe cel „obiectiv”, i.e. ce fel de instituții sociale apar ca rezultat a ceea ce face valoarea sau care sunt originile, istoria și funcția *claselor*? Deoarece sociologia tratează ființele umane ca pe niște „lucruri” (abstracțiuni permanente sau cel puțin durabile), aceasta este interesată de modul în care grupările umane sunt formate și distribuite, care este locul lor în peisajul societății ca întreg și care este relația lor cu statul, locusul schimbărilor socio-politice premeditate.

> Perspective marxiste: clasă și exploatare

În mod caracteristic, Marx nu dă un răspuns. În contrast cu începuturile *Manifestului Comunist*, atât el, cât și cei care i-au călcat pe urme prin ceea ce se numește „Marxismul Vestic” nu au crezut în existența claselor înainte sau după capitalism. (Clasa este istorică). Clasa este un epifenomen al valorii și capitalului: ceea ce numim „cultură de clasă”, „stiluri de viață în funcție de clasă” și „organizațiile de clasă” sunt toate epifenomene ale acestui epifenomen.

Singura clasă de importanță pentru Marx este proletariatul, care, în asentimentul lui Hegel, este contruit ca o clasă ce nu face parte din (propria?) societate. (O parte care nu este o parte a întregului). Este vorba despre o negare a acestei clase ce se află în afara proceselor ce ar trebui să aibă loc în societate, descrisă de științele sociale „burgheze” (economia și politica) drept interacțiuni ce se petrec între oameni care împărtășesc o umanitate comună. Dar reificarea nu permite acest lucru.

Pentru că activitatea principală a proletarului este cea care îl transformă pe acesta/ aceasta într-un obiect, nu este vorba despre o interacțiune între clase, ci o calitate a capitalului. Exploatarea nu este ceva ce burghezia face intenționat: plusvaloarea este însușită cu scopul de a acumula capital, nu pentru a face rău muncitorilor. Exploatarea nu este ceva ce orice stat poate elimina sau remedia, deci nu este o „problemă politică”, așa cum social democrații vor să creadă. Nu este o inegalitate.

Inegalitatea este o problemă sociologică, spre deosebire de exploatare. Procesul de transformare a reificării, a fetișizării mărfurilor și a exploatării întru inegalitate (deci într-o „problemă politică” capabilă de îmbunătățiri permanente) este unul absurd pentru un marxist. Acesta este motivul pentru care, în mod obișnuit, întrebările sociologice nu pot fi explicate de către teoria marxistă și nici invers. ■

Adresă de corespondență:
G.M. Tamás <gmtamas@gmail.com>

> Continua relevanță a tradiției marxiste în transcendența capitalismului

de **Erik Olin Wright**, Universitatea din Wisconsin–Madison, SUA

În căutarea răspunsurilor lui Marx la 200 de ani de la nașterea sa. Fotografie realizată de Marco Gomes, São Paulo, Brazilia.

Nu există idee mai des asociată cu opera lui Marx decât cea că dinamica intrinsecă a capitalismului cuprinde contradicții profunde, ce îi vor cauza în cele din urmă auto-distrugerea și, mai mult decât atât, că aceste circumstanțe vor crea simultan condițiile optime construirii unei forme alternative de societate, mult mai favorabilă pentru dezvoltarea umană. Prima parte a argumentului constituie o predicție puternică în ceea ce privește destinul capitalismului: pe plan temporal extins, acesta reprezintă o ordine socială fără sustenabilitate și, inevitabil, se va sfârși. Cea de-a doua parte este mai puțin deterministă: dinamicile ce distrug capitalismul deschid noi posibilități istorice (în special datorită dezvoltării forțelor de producție și productivității umane) și, în același timp, crează un agent colectiv – clasa muncitoare – capabil să profite de circumstanțe pentru a construi o alternativă emancipatorie prin revoluție. Dacă această capacitate va rezulta sau nu în această alternativă depinde de o serie de procese contingente: diseminarea ideologiei revoluționare,

emergența solidarității robuste, dezvoltarea unor forme de organizare politică capabile să ofere coerență luptei ș.a.m.d. Luată așadar în ansamblu, teoria încorporează interacțiunea dintre argumentele deterministe referitoare la inevitabila prăbușire a capitalismului și argumentele nondeterministe privind viitorului după capitalism.

Această dualitate a cerințelor deterministe și nondeterministe este parte din ceea ce face ca teoriile lui Marx să formuleze o bază atât de convingătoare pentru mișcări politice. Elementele nondeterministice validează importanța unui agentități colective ghidate de ideea de atingere a scopului, precum și cea a dorinței indivizilor de a se alătura luptei pentru o lume mai bună. Elementele deterministe ne dau motive de optimism: chiar și când obstacolele pentru revoluție par descurajatoare, forțele anti-capitaliste pot crede că „istoria este de partea noastră” și că, în cele din urmă, vor exista circumstanțele necesare unei reușite revoluționare.

>>

Trăim acum într-o lume mult diferită de cea în care Marx și-a formulat ideile teoretice. Parte din previziunile lui Marx s-au adevărat: capitalismul a devenit un sistem global, ajungând în colțurile îndepărtate ale lumii, mecanismele de producție s-au dezvoltat în forme uimitoare, piețele capitaliste au efecte în cele mai profunde aspecte ale vieții, crizele economice severe sunt o caracteristică persistentă a societăților capitaliste. Alte previziuni însă, cruciale în aspirația de a transcende capitalismul, nu: în loc să devină din ce în ce mai omogenă, clasa muncitoare a devenit din ce în ce mai fragmentată și eterogenă din varii puncte de vedere, stând contra formulării solidarității necesare în vederea unei acțiuni colective susținute împotriva capitalismului; capitalismul s-a dovedit a fi mult mai rezilient ca răspuns la situații de criză, prezentând noi modele de acumulare; statul capitalist s-a dovedit mult mai flexibil în integrarea cerințelor publicurilor, deși în același timp capabil să utilizeze metode represive eficiente la nevoie; la toate acestea se adaugă tragică istorie a încercărilor de construire a unei alternative la capitalism, în urma revoluțiilor socialiste, ce aproape a neutralizat optimismul creat în mod obișnuit de crize pentru oportunitatea ca forțe politice revoluționare să poată construi o alternativă justă și umană.

În secolul XXI, așadar, nu mai este fezabil să percepem „legile dinamicii capitalismului” ca distrugând inevitabil viabilitatea capitalismului – și, în același timp, creând simultan condițiile favorabile pentru transcendența sa emancipatorie. Acest fapt nu înseamnă însă că tradiția marxistă și-a pierdut relevanța. În fapt, patru afirmații centrale în tradiția marxistă rămân esențiale, atât pentru înțelegerea științifică a societății contemporane, cât și pentru eforturile de formulare a unei lumi mai bune:

1. Capitalismul obstrucționează atingerea pleneră a condițiilor necesare pentru dezvoltarea umană. Cel mai puternic indicator pentru această idee este persistența sărăciei, însă efectele negative ale capitalismului se extind mai presus de deprivări materiale, la alte valori importante pentru dezvoltarea umanității: egalitate, democrație, libertate și comunitate. Sursa acestor probleme formulate de către capitalism rezidă în structura pe clase. Relațiile între clase în capitalism prezintă variate mecanisme negative, printre care exploatarea, dominația, conversia puterii economice în putere politică, forme distructive de competiție, expansiune a piețelor soldată în forme ce subminează conceptele de comunitate și reciprocitate. O mare parte din cercetările actuale în problematica tradiției marxiste documentează aceste efecte negative.

2. Dinamicile capitalismului sunt intrinsec contradictorii. Capitalismul nu poate atinge un echilibru stabil, în care toate elementele să se potrivească într-un tot integral funcțional. Chiar și în absența unei tendințe inerente a contradicțiilor capitaliste de a atinge o intensitate capabilă să transforme capitalismul într-un program lipsit de sustenabilitate, apar constant spații și contexte ce oferă condițiile unor noi posibilități și lupte transformative.

3. O altă lume este posibilă. Poate chiar ideea fundamentală în tradiția marxistă, există credința că o alternativă emancipatorie la capitalism este posibilă într-un sistem economic în care clasa capitalistă ce controlează investițiile și producția este înlocuită de o democrație economică radicală. Aceasta este ceea ce transformă marxismul de la o simplă critică a capitalismului într-o știință socială emancipatorie. A spune că o alternativă emancipatorie este „posibilă” este mai mult decât a declara că o alternativă este imaginabilă; alternativa trebuie să fie *dorită, viabilă și posibilă*. Ipoteza marxistă este deci aceea că o democrație economică radicală ar potența valorile emancipatorii mai mult decât capitalismul; și că dacă ar fi implementate, ar fi sustenabile; și că există circumstanțe istorice plauzibile în care s-ar putea implementa.

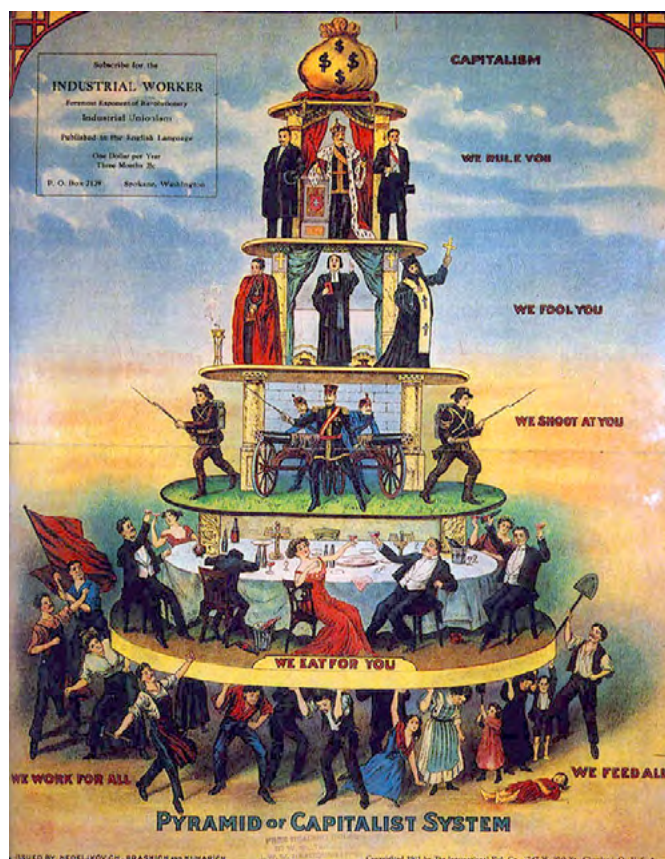
4. Construcția transformării necesită lupte de clasă, nu doar rezistență. Transformarea capitalismului într-o democrație economică necesită acțiune colectivă și mobilizare la toate nivelele. Deși aliații din sfera elitelor ar putea fi cruciali, transformarea socială emancipatorie nu va fi exclusiv rezultatul unei inițiative a elitelor „luminate”. Transformarea emancipatorie are de asemenea nevoie de mai mult decât simpla opoziție în fața pericolelor capitalismului; ea necesită constituirea unor noi instituții care să întrupeze idealurile emancipatorii. În formularea teoretică originală marxistă, transformările procesului de consolidare erau înțelese ca petrecându-se în genere ulterior unei rupturi revoluționare de capitalism: clasa muncitoare, odată la putere, ar construi noua societate. În secolul XXI aceasta nu mai este o viziune strategică plauzibilă. Dacă democrația economică radicală este destinată să devină un viitor ulterior capitalismului, mecanismul construirii sale trebuie să fie activat înăuntrul societăților care sunt încă dominate de capitalism.

Aceste patru propuneri ancorează dezvoltarea continuă a tradiției marxiste de emancipare a științelor sociale în secolul XXI. ■

Adresă de corespondență: Erik Olin Wright <wright@ssc.wisc.edu>

> Feminismul față-n față cu marxismul

de **Alexandra Scheele**, Universitatea Bielefeld, Germania și **Stefanie Wöhl**, Universitatea de Științe Aplicate BFI Viena, Austria

Piramida sistemului capitalist.

De câțiva ani deja, media germana și nu numai au vorbit despre „renașterea lui Marx”, în sensul în care opera lui Karl Marx ar putea fi corectă în analiza capitalismului și a crizelor financiare. Acest lucru este deseori explicat prin faptul că recesiunea financiară și economică din 2008 a arătat că triumful global al capitalismului este asociat cu mutații sociale, crize ecologice și cu tendința sistemului economic de auto-distrugere. În acest context, analizele lui Marx apar din nou ca fiind foarte actuale.

> Umplerea golului feminist în renașterea marxistă

Totuși, reinviatul interes public în Marx și în critica sa asupra economiei politice nu include aproape deloc modul feminist de abordare a lui Marx. Analizele

feministe nu au făcut niciodată parte cu adevărat din discuțiile stângiste despre Marx, pentru că nu s-au situat de nicio parte a dezbaterii. Pe de o parte, marxștii feminști au vrut să dezvolte o perspectivă critică, care include chestiunea socială fără a o separa de subiectele de gen; o perspectivă care ar analiza exploatarea capitalistă a resurselor și distrugerea asociată a mijloacelor de trai prin efectele lor globale; și o perspectivă care nu doar analizează procesele de acumulare a puterii și dominației, dar care identifică, de asemenea, fundamentele lor patriarhale. Pe de altă parte, perspectivele feminist-marxiste au fost critice cu vechile și actualele moduri marxiste, care țintesc schimbarea tuturor condițiilor de inegalitate și exploatare, dar care rareori au dat de înțeles că relațiile de gen sunt parte a acestor condiții. Mai mult, separarea între producție și reproducție, precum și diviziunea sexuală a muncii – care, cel puțin, a fost menționată de Marx – au fost rareori subiecte pentru alte analize, fiind mai curând prost văzute.

> Poziția feministă

Această dublă critică este încă actuală cu ocazia împlinirii a 200 de ani de la nașterea lui Karl Marx: Care este relația dintre patriarhat și capitalism? La ce dimensiuni modul de producție capitalist devine nu doar un sistem de gen, dar și unul rasial? Cum interacționează formele de asuprire cultural-simbolice cu alte forme de asuprire în politică și economie? În cele ce urmează, vom încerca să rezumăm evoluția curentă a acestor dezbateri.

> Producție și reproducție

În mod particular, relația dintre producție și reproducție rămâne punctul central al dezbaterii feministe. Femeile fac încă cea mai mare parte a muncii neplătite de acasă și a muncii de asistență socială în toată lumea. Prin clasificarea diviziunii de gen a muncii ca fiind o diviziune „naturală” a muncii se ascunde faptul că, deși este o parte constitutivă a producției capitaliste, este totuși subevaluată sistematic și dată la o parte. Diviziunea globală a muncii cu exploatarea muncii și a resurselor naturale este, de asemenea, un punct de referință al dezbaterii feministe. Criticii feminști post-colonial și sociali ai asupririi și exploatarei globale se concentrează pe poziționarea specifică de subordonare a femeilor în Sudul Global și critică integrarea acestora în producția globală și în sistemele de asistență socială. Mai

>>

Liga Uniunii Sindicale a Femeilor.
Fotografie realizată de Kheel Center,
Universitatea Cornell.

mult, mamele-surogat sunt văzute nu doar ca noi forme de tehnologie reproductivă, cât ca manifestări ale diviziunii internaționale a muncii și exploatării. În acest context, perspectivele feministe analizează, de asemenea, modul în care statul contribuie la menținerea relațiilor structurale de putere în domeniile muncii și sexualității, concomitent cu restructurarea condițiilor de reproducție socială. Acestea indică spre faptul că reproducția socială trebuie luată în considerare în contextul său global, ca fiind strâns legată de dinamica financiară, ale pieței mondiale și de regimurile migraționiste. Astfel, crizele economice mondiale și procesele financiare asociate acestora afectează condițiile în care sunt asigurate serviciile de reproducție socială; așa după cum s-a întâmplat, de exemplu, când familiile au pierdut accesul la infrastructura socială sau au trebuit să lupte împotriva evacuărilor forțate în Europa și Statele Unite la debutul crizei financiare din 2008. Împreună cu Nancy Fraser, noi considerăm că „criza” care caracterizează actuala situație capitalistă este esențial determinată de trei probleme nerezolvate: prima, relația dintre munca productivă și cea reproductivă; a doua, exploatarea resurselor naturale; și, a treia: schimbările din puterea statului în capitalismul global. În completarea acestor conflicte ce privesc transformările însușirilor statului, dimensiunea ideologică a subiectivismului în capitalism a devenit un subiect relevant al analizelor feministe transgenice. În acest context, trebuie discutată mai departe chestiunea cum și dacă generarea și reproducția socială sunt conceptualizate ca fiind heteronormative.

> Alternativa și provocările rămase

Problemele controversate rămân, totuși: Cum se pot dezvolta alternative? Cine este sau cine va fi „subiectul revoluționar” (doar dacă acest concept n-ar trebui abandonat) și de unde va veni potențialul emancipator? De exemplu, merită luat în considerare dacă noțiunile care caracterizează teoria marxistă sunt încă utilizabile pentru problemele actuale. Poate avem nevoie, așa după cum sugerează Ingrid Kurz-Scherf, de o înțelegere mai detaliată

a capitalismului, pe de o parte, și de o mai largă înțelegere a economiei politice, pe de alta, pentru a scoate la lumină sferile muncii non-comodificate? În cele din urmă, aceste sfere de dincolo de logica ce ține de capitalism ar putea avea potențialul de a termina exploatarea mediului și a muncii oamenilor. „Revoluția Griji”, abordare promovată de Gabriele Winker și de alții, urmărește organizarea colectivă a sectorului de asistență socială, îndepărtându-se astfel de logica de tip capitalist și eliminându-se diferențele dintre munca plătită și cea neplătită.

Perspectivele postcoloniale și feministe au nevoie mai departe de o perspectivă mult mai largă de subiecte, de vreme ce clasa bărbaților albi, occidentali, pe care Marx și-a bazat scrierile, nu mai poate fi purtătoarea unei perspective transformatoare.

> Critica și neoliberalismul în sistemul academic

Totuși, condițiile pentru producerea de cunoaștere critică în general și de critică feministă în particular au devenit mult mai dificile în timpurile în care se produce cunoaștere neoliberală, care, de asemenea, influențează sistemul academic. În procesul individualizării neoliberale este din ce în ce mai chestionabilă posibilitatea ca diferiți subiecți să recunoască o voință colectivă pentru transformare (sau chiar revoluție). În universități, critica feministă a continuat să se confrunte cu androcentrismul și este expusă acum – ca multe alte științe – criteriilor de utilitate și profitabilitate.

Contrar acestui context, provocarea este de a dezvolta în continuare perspective feminist-marxiste. Critica pluralistă pe baza căreia au fost fondate este în același timp o sursă pentru viitoare marginalizări. Acest fapt poate fi observat atât în sistemul academic, cât și în abordările de stânga ale lui Marx, care nu au reflectat asupra propriilor discriminări androcentriste. ■

Adrese de corespondență:
Alexandra Scheele <alexandra.scheele@uni-bielefeld.de>
Stefanie Wöhl <stefanie.woehl@fh-vie.ac.at>

> Marx și Statul

de **Bob Jessop**, Universitatea Lancaster, Marea Britanie

Marx nu a scris o critică completă a statului ca organ al dominației de clasă și al exercitării puterii de stat ca proces politic. Mai mult, chiar dacă proiectul său a fost la fel de mult politic, cât și teoretic, el nu a oferit o analiză extinsă sau coerentă a unor subiecte precum partidele politice ca forme organizatorice; națiuni, naționalism și state naționale; strategie și tactică revoluționară (inclusiv posibilitatea unui drum parlamentar spre socialism); forma unei „dictaturi a proletariatului”; sau cum statul ar putea „dispărea”.

Acest lucru nu înseamnă că Marx (sau colaboratorul său de-o viață, Engels) a neglijat astfel de probleme. Dimpotrivă, ei au explorat statul în multe moduri. Acestea au inclus critici ale teoriei politice analoage criticii lui Marx a categoriilor economice în economia politică clasică și vulgară; analize istorice ale dezvoltării, ale arhitecturii în schimbare, precum și ale caracterului de clasă al anumitor state; analize conjuncturale ale anumitor perioade politice și / sau evenimente semnificative; analize ale formei statului de tip capitalist, chiar dacă în primul rând în ceea ce privește corespondența cu forma și logica acumulării; analize istorice ale statului (sau forme analoge de dominație) în moduri de producție pre-capitaliste bazate pe clase și ale formelor de stat în societățile contemporane dincolo de Europa și SUA; și descrieri mai orientate strategic și motivate politic ale conjuncturilor schimbătoare care ar trebui să modeleze dezbateri politice în mișcarea muncitorească. Analizele lor s-au extins și la relații interstatale, colonialism, echilibrul internațional al forțelor și politicile de război și pace.

Pentru a simplifica lucrurile printr-un comentariu succint, putem identifica trei mari interpretări ale statului în opera lui Marx. Interpretarea propagandistică vede statul ca pe un instrument al clasei conducătoare însușit cu mai mult sau mai puțin succes de clasa economică dominantă, pentru menținerea exploatării sale economice și a controlului politic. Această viziune este exprimată în mod notoriu – dar pentru un efect propagandistic și strategic imediat – în *Manifestul Partidului Comunist*, unde se declară că aparatul executiv este un comitet pentru administrarea afacerilor comune ale întregii burghezii. În afara dimensiunii sale propagandistice, această afirmație are sens în lumina faptului că dreptul la vot era limitat în Europa și America de Nord de atunci. Extinderea dreptului de vot în anii 1870 ar fi complicat lucrurile și ar fi pus pe agendă o cale parlamentară spre socialism. O interpretare mai istorică vede statul ca fiind o autoritate potențial autonomă, care ar putea reglementa lupta de clasă în interes public sau chiar să o manipuleze în avantajul privat al orânduirii politice. Această perspectivă este cel mai bine cunoscută – și cea mai stimulantă – prin analiza lui Marx despre Franța în anii 1850 sub Louis Bonaparte. Într-adevăr, el a sugerat că Bonaparte a stabilit un stat pretorian, în care armata condusă de Bonaparte al III-lea a început să se reprezinte pe sine împotriva societății și nu ca un agent al unei părți a societății împotriva altor părți. Unii comentatori au sugerat că prima interpretare descrie perioadele normale ale luptei de clasă, iar cealaltă caracterizează perioadele „excepționale”, când lupta de clasă este blocată și / sau amenințată o catastrofă socială. Această idee consideră, în mod greșit sau nu, propaganda ca analiză teoretică serioasă care trebuie apoi reconciliată cu analizele istorice.

Problema acestei idei poate fi văzută la o a treia lectură, care își are originea în primele critici ale lui Marx asupra lui Hegel, [n. tr. această problemă] a fost rafinată pe tot parcursul vieții lui Marx, iar apoi a fost reluată cel mai clar în remarcile sale despre Comuna din Paris din 1871. În acest caz, statul este o formă înstrăinată de organizare politică, care este bazată pe separarea între conducători și cei conduși. Această separare are forme diferite în diferite moduri de producție bazate pe clase, în perioade diferite ale dezvoltării capitaliste și în diferite tipuri de formare capitalistă. Cu toate acestea, așa cum a scris Marx în al doilea manuscris a *Războiului civil din Franța* (1871), puterea statului este „întotdeauna puterea de a menține ordinea, adică ordinea socială existentă și astfel subordonarea și exploatarea clasei muncitoare de către clasa exploatatoare”. Totuși, așa cum a argumentat în *Capitalul III*, forma suveranității și a dominației politice este legată de forma de exploatare. În modul de producție capitalist, aceasta implică dominarea impersonală a statelor suverane asupra populației: nu atrage după sine conducerea directă a claselor dominante. Acest tip de stat este posibil deoarece exploatarea este facilitată prin schimburile libere cu caracter formal de pe piața forței de muncă (în ciuda despotismului manifestat în procesul de muncă), astfel încât clasele sunt determinate prin relații de producție, fără alte impuneri extra-economice sau legături sociale obligatorii. Aceasta permite separarea instituțională a momentelor economice și politice de exploatare și dominație, lupta de clasă economică desfășurându-se în limitele relațiilor de piață, iar lupta de clasă politică în limitele statului constituțional.

Este cu siguranță o relație fragilă și depinde de instituționalizarea unui compromis specific de clasă.

Într-adevăr, după cum a scris în *Luptele de clasă în Franța, 1848–1850*, Marx a identificat o contradicție cuprinzătoare în constituția democratică. Chiar dacă acordă dreptul universal de vot proletariatului, țăranimii și micii burghezii, a căror sclavie socială este perpetuată prin constituție, susține puterea socială a burgheziei prin garantarea dreptului de proprietate privată. Stabilitatea politică cere ca clasele subordonate să nu încerce să devieze de la emanciparea politică la cea socială; iar burghezia să nu insiste pe restaurarea politică. Separarea instituțională a economicului de politic și contradicția care rezultă din aceasta explică de ce Marx a apelat rareori la argumente economice directe pentru a explica dezvoltarea unor regimuri politice sau conținutul unor politici de stat. Deoarece acestea depind mai curând de o dinamică specifică a luptelor politice, mai degrabă decât de circumstanțele economice imediate. Astfel, chiar dacă el a explorat circumstanțele economice, crizele și contradicțiile, analizele sale concrete au luat de asemenea în considerare cu atenție formele statale, regimurile politice, discursurile politice, echilibrul forțelor politice și așa mai departe.

A doua și a treia interpretare făcute de Marx se completează reciproc și sunt foarte folositoare pentru cercetarea și analiza politică actuală. Cu siguranță, un articol mai lung ar trebui să includă cazuri specifice, precum remarcile lui Marx despre integrarea pe piața mondială în creștere. Dar remarcile făcute deja sunt suficiente pentru a arăta cum pot fi dezvoltate analizele lui Marx. ■

Adresă de corespondență:
Bob Jessop <b.jessop@lancaster.ac.uk>

> Cucerirea capitalistă

O nouă abordare marxistă asupra legii

de **Guilherme Leite Gonçalves**, Universitatea de Stat Rio de Janeiro (UERJ), Brazilia

Operă originală a pictorului filipinez Boy Dominguez (acuarelă, 20 x 30, 2011). "Green Grabbing", Ediție specială JPS 39(2), Aprilie 2012. Editare realizată de James Fairhead, Melissa Leach și Ian Scoones.

> Marxism și lege

Mare parte din ceea ce știm astăzi despre noțiunile marxiste cu privire la lege se înrădăcinează în analiza critică a cadrului juridic realizată de Evgeny B. Pashukanis. Punctul de pornire rezidă în afirmația lui Marx potrivit căreia în societatea capitalistă, sociabilitatea capătă forma valorii, însemnând, deci, că munca este realizată prin schimb de bunuri. Acest lucru presupune autonomia și consimțământul fiecărui posesor de bunuri. Consimțământul există doar din punct de vedere legal. Cadrul juridic, în schimb, creează o egalitate abstractă între diferitele forme de muncă, mascând autoperpetuarea inegalităților. Legea dobândește, astfel, un caracter fetișizat.

Critica tradițională adusă cadrului juridic analizează structura legilor doar în contextul în care banii sunt transformați în capital și se produce o plus valoare. Astfel se explică de ce dominarea capătă forma unei dominații abstracte, cum apropierea muncii imediate a producătorului devine invizibilă, dar și cum schimbul dintre egali duce la perpetuarea inegalităților. *Dar se reduce capitalismul doar la acest ciclu?*

> Acumulare și cucerire

Pentru a continua să fie capital, capitalul trebuie întotdeauna valorizat. Acesta necesită mai multă muncă decât este necesară, producându-se surplus de muncă și de capital. Acest proces nemăsurat se confruntă cu situațiile sociale posibile realizării valorii create. Apare așadar o supraacumulare care subminează profitabilitatea. În

această etapă, capitalul trebuie să determine alte spații sociale să permită circulația surplusului, deschizând un nou cerc de valorizare. Dar aceste dinamici nu corespund principiului de schimb al obiectelor cu valori similare, ci, mai degrabă, capacității de a ocupa aceste spații potrivit presiunii exercitate de (re)valorizare. Aceasta este o formă de acumulare primitivă continuă.

În opera lui Marx, acumularea primitivă este înțeleasă ca fiind punctul de pornire pentru modul capitalist de producție. Aceasta reprezintă procesul care separă producătorul de mijloacele de producție, generând o expropriere violentă a grupurilor sociale și crearea de indivizi liberi să își vândă forța de muncă. Rosa Luxemburg susține că acesta este un factor al propriei dezvoltări a capitalismului; cum numai o fracțiune a surplusului poate fi realocat producției, sistemul este nevoit să facă apel la un altul non-capitalist pentru a deveni profitabil. Acest proces este marcat de violență explicită. David Harvey merge chiar mai departe cu raționamentul, analizând modul în care capitalul depășește crizele de supraproducție prin intermediul acumulării prin depozitare. Pornind de la acest argument, Klaus Dörre a dezvoltat teorema *Landnahme*: expansiunea capitalistă ca o permanentă și violentă comodificare a unui sistem extern non-comodificat.

În faza de *Landnahme* (n.n. cucerire), legea are un caracter diferit celui descris de Pashukanis. Așa cum susține și Luxemburg, în schimbul produselor de valoare similară, „pacea, proprietatea și egalitatea, ca forme, domină”, ceea ce înseamnă că „alocarea proprietății cuiva devine dreptul de a deține; exploatarea devine schimb de bunuri; iar dominația de clasă se transformă în egalitate”.

>>

În mod alternativ, în exproprierea spațiilor non-capitaliste, Luxemburg afirmă că „politicile colonialiste, sistemul internațional de împrumuturi, politicile privind dobânzile private, dar și războaiele domină. În acest mod, violența, fraudă, opresiunea și jaful devin evidente.” Rezumând, legea funcționează ca o violență legitimă explicită și ca o rețetă sigură pentru inegalități.

Cucerirea este dezvoltată, așadar, de către stat pentru a provoca o transformare violentă a actualelor relații de proprietate. Acest model este rezultatul reformelor juridice care vizează înlocuirea formelor de proprietate comună și colectivă cu cele private.

Mai mult decât atât, cucerirea implică și o restructurare a spațiului: populațiile locale sunt ostracizate și, odată îndepărtate din spațiile comune, devin „libere” să lucreze pentru a fi plătite și sunt disciplinate pentru a se adapta noului rol în lanțul de producție. Astfel, pe lângă instrumentele utilizate pentru exproprierea spațiilor comune sau publice, legea facilitează, de asemenea, și controlul expropriierilor.

> Landnahme și lege

Reproducerea socio-juridică a cuceririi are loc în trei etape:

1) Alterizarea legală

Alterizarea legală este un proces simbolic de caracterizare a alternativelor non-capitaliste ca fiind deviate și inferioare. Principalul instrument este reprezentat de drepturile omului.

Caracterul universal al drepturilor omului presupune existența unor valori intrinseci naturii umane, susținând că oamenii ar trebui să fie tratați în mod egal, iar protecția oferită de lege valorilor umane este universală. Așadar, dacă este adevărat că oamenii își poartă intrinsec umanitatea, dar faptele lor sunt contingente și se pot opune chiar drepturilor în sine, este datoria drepturilor omului de a combate devianța. Aceasta este premisa stabilirii criteriului juridic folosit pentru judecarea practicilor sociale.

În capitalismul global, acest discurs construiește o ierarhie spațială: pe de-o parte, spațiile civilizate cu raționalizarea modernă; pe de altă parte, breșe de injustiție și de norme iraționale. Dar această diferențiere reflectă, de fapt, relațiile de putere existente în societate. În acest mod, criteriul justiției este universalizarea perspectivei asupra clasei conducătoare care se folosește de acesta pentru a-și impune interesele particulare. Discursul umanist devine un motor al intervențiilor și colonizării externe.

2) Instrumentele legale ale privatizării

Odată ce *Exteriorul* este caracterizat ca fiind Altul, comodificarea poartă să apară. Pentru a grăbi acest proces, legea dezvoltă instrumente care permit transferul

proprietății publice, colective către actori privați. Toate aceste instrumente facilitează lipsa unei reglementări temeinice, apariția privatizării și a deschiderii sectorului privat către o economie globală. Aceste efecte apar sub diferite modele instituționale: vânzare de bunuri, companii publice sau zone, parteneriat public-privat, transferul proprietății sau administrarea serviciilor publice către companii private etc. Toate aceste modele funcționează ca un jaf legal în care statul, sub pretextul promovării utilitarismului, îndepărtează oamenii de pe pământurile lor și restructurează teritoriul pentru crearea de valoare.

3) Aplicarea dreptului penal

În analiza sa asupra „legislației sângeroase”, Marx a descris utilizarea legilor penale ca o paralelă operațională pentru exproprierea țăranilor. Deși aceștia au fost împinși către a-și vinde forța de muncă agenților capitaliști, nu au fost integrați complet în economia industrializată. Acești țărani, socializați în alte practici, nu au corespuns noilor stiluri de muncă și de stil de viață. Au fost obligați să se adapteze la disciplina noii situații prin legi represive împotriva nestatorniciei.

Acest tipar de funcționare a legilor penale se reflectă și în procesele de *cucerire*. Tehnicile legale sunt frecvent utilizate pentru a facilita privatizarea spațiilor, dar și pentru destrămarea comunalității și colectivității grupurilor sociale și a populațiilor locale – eliberându-le pentru a-și vinde forța de muncă. Odată „eliberați”, legea penală este folosită pentru a disciplina forța de muncă. Atunci, acest lucru presupune o disciplinare a relațiilor precare și flexibile de muncă. Acest lucru se petrece prin modalități de incriminare a sărăciei, forțând indivizii să intre într-un sistem de plată precară a muncii.

> Concluzie

Există două aspecte încâlcite ale reproducerii socio-juridice a capitalismului. În ceea ce privește schimbul bunurilor de valori echivalente, legislația funcționează ca o formă de egalitate și libertate abstracte, asociate cu o fetișizare a bunurilor. În ciclul expansionist al capitalismului, procesul apare ca violență legală explicită, cu cele trei etape amintite anterior. Considerând că schimbul bunurilor de valoare similară tinde spre formarea supraacumulării, întotdeauna se poate atinge un punct nevralgic, ceea ce necesită demararea unor noi exproprieri în detrimentul alternativelor non-comodificate. Astfel, reproducere socio-legislativă a capitalismului se materializează printr-o continuă alternare între forma legală fetișizată și violența legală explicită. ■

Adresă de corespondență:
Guilherme Leite Gonçalves <guilherme.leite@uerj.br>

> Marx și sociologia indiană

de **Satish Deshpande**, Universitatea din Delhi, India

Incepând cu jumătatea secolului al XX-lea, marxismul academic s-a materializat mai mult decât marxismul politic doar în spațiul Vestului Anglo-American. În cea mai mare parte a lumii (și nu doar Europa de Est sau în fosta Uniune Sovietică), marxismul a fost mult mai important ca ideologie politică decât ca un demers academic. De aceea, atunci când scriem despre locuri din afara Occidentului, discuțiile despre „marx și sociologie” trebuie să fie plasate într-un context societal mai larg.

Înființat între 1920 și 1925, Partidul Comunist din India (CPI) a fost cel de-al doilea partid, ca mărime, la primele trei alegeri naționale din 1952, 1957 și 1962, deși a câștigat mai puțin de 30 de locuri față de cele 360 de locuri câștigate de Congresul Național Indian. Cu toate acestea, CPI s-a remarcat prin formarea primului guvern comunist ales în mod democratic în 1957 în statul sudic Kerala (cu o populație de 33 de milioane de persoane). CPI-marxist sau CPM (format după o divizare din 1964) a fost reales în mod continuu timp de 34 de ani (începând din 1977 până în 2011) în statul estic Bengalul de Vest (cu o populație de 91 de milioane de locuitori). Importanța electorală a comunismului a scăzut însă astăzi, impactul său major fiind resimțit prin conflictul armat aflat în desfășurare între statul indian și o coaliție de grupuri maoiste bazate pe popoarele tribale din regiunile împădurite din India centrală, în principal în statul Chhattisgarh (având o populație de 26 milioane de persoane). O sursă mai limitată de influență este prin intermediul organizațiilor studentești loiale față de partidele sau mișcările Marxiste.

Marxismul a fost și un curent semnificativ în spațiul academic Indian, dar influența sa este mai puternică în istorie, economie și științe politice decât în sociologie. În

cadrul sociologiei, trei savanți au avut cel mai mare impact; toți au fost președinți ai Societății Sociologice din India (sau ai societăților care au precedat-o).

Cel mai timpuriu dintre aceștia a fost Dhurjati Prasad Mukerji (1894-1961), un intelectual influent ce a predat în cadrul departamentului reunit de economie și sociologie de la Universitatea Lucknow, din 1922 până în 1954. Mukerji a fost interesat în principal de metoda marxistă, aceasta fiind subiectul cărții sale *On Indian History: A Study in Method* (1945). El s-a autodefiniț mai degrabă „marxolog” decât „marxist”, dată fiind rezerva sa față de marxism și tendințele doctrinare care împiedică abordarea unui context specific indian.

Akshay Ramanlal Desai (1915-1994) a fost, fără îndoială, savantul care a făcut cel mai mult pentru dezvoltarea sociologiei marxiste din India. El a intrat în mediul academic relativ târziu, după ce a lucrat ca un organizator cu normă întreagă pentru organizații politice naționaliste, marxiste și, în cele din urmă, troțkiste (în care și-a păstrat calitatea de membru pe tot parcursul vieții). Teza sa de doctorat în sociologie la Universitatea din Bombay a fost publicată în 1948 ca *The Social Background of Indian Nationalism* și rămâne și astăzi un text clasic, după douăsprezece reeditări, șase ediții și numeroase traduceri în limba indiană. Cartea folosește „concepția materialistă a istoriei” pentru a conecta transformările economice declanșate de colonialism la nivelul schimbărilor socio-culturale și politice care, în cele din urmă, au produs naționalismul. Argumentul lui Desai este că dezvoltarea capitalistă care a început încă în perioada colonială a mers în contradicție cu linia de partid a CPI și CPM, care au afirmat că societatea indiană era încă „semi-feudală”. În afară de naționalism, el a publicat, de asemenea, cărți despre țărani și luptele

„În cea mai mare parte a lumii, marxismul a fost mult mai important ca ideologie politică decât ca un demers academic”

agrare în India, precum și discuții pe marginea cărților privind drepturile omului și încălcarea lor de către stat. Desai s-a alăturat departamentului de sociologie al Universității din Bombay în 1951 și a ajuns să-l conducă în 1969. În ansamblu, contribuția sa a constat într-o încercare explicită de a dezvolta o sociologie marxistă în India și în promovarea acestei abordări în rândul studenților săi și al altor savanți pentru care a fost mentor.

Dattatreya Narayan Dhanagare (1936-2017) a studiat cu sociologul britanic marxist Tom Bottomore de la Universitatea din Sussex și a petrecut cea mai mare parte a carierei sale predând la Universitatea din Pune, India. Cele mai cunoscute lucrări ale lui Dhanagare sunt despre mișcările sociale, în special *Peasant Movements in India* (1983) and *Populism and Power* (2015). Prin scrierile sale și prin studenții coordonați, Dhanagare a contribuit semnificativ la promovarea analizei de clasă în sociologia indiană.

Perspectivile marxiste au fost mai proeminente în istorie (unde sunt dominante) și în economie (unde sunt o minoritate semnificativă). Exemplele apreciate la nivel internațional de lucrări academice marxiste în aceste discipline se regăsesc în așa-numita „dezbateră a modului de producție” și activitatea școlii de Studii Subalterne.

De la sfârșitul anilor 1960 până la începutul anilor 1980, o întreagă generație de cercetători (mai ales economiști) s-au angajat într-un efort amplu de a caracteriza modul de producție al Indiei agrare începând cu perioada colonială. Luând în considerare dezbateră între Maurice Dobb și Paul Sweezy privind tranziția de la feudalism la capitalism

în Europa, dezbateră privind modul de producție indian s-a axat pe specificul tranziției într-un sistem agrar feudal-colonial. Aceasta a ridicat problema definirii capitalismului în agricultură la noi nivele de sofisticare teoretică, abordând în moduri empirice detaliate teme bogate cum ar fi: plata versus munca în cadrul familiei; utilizarea surplusurilor în mod productiv versus neproductiv; rolul coerciției extra-economice în relația capital-muncă; fezabilitatea unui „mod de producție colonial” și implicațiile distincției lui Marx între subsumarea formală și cea reală a muncii prin capital.

Grupul de oameni de știință care lucrau la rubrica Studiilor Subalterne de la începutul anilor 1980 până în anii 2000 s-a reunit într-o încercare de a critica versiunile existente ale istoriografiei marxiste și în special influența acestora asupra naționalismului indian. Argumentând că această istorie s-a concentrat asupra elitei și a ignorat clasele subalterne, acest colectiv a produs o interpretare gramsciană a naționalismului elitelor ca un regim de „dominație fără hegemonie” marcat de „eșecul burgheziei indiene de a vorbi pentru națiune”, precum și de slăbiciunea mobilizărilor subalterne. Istoricii subalterni au accentuat istoria socială și culturală și formele populare de rezistență și mobilizare. Colectivul a fost dizolvat de atunci, deși membrii săi rămân academicieni și intelectuali activi.

În cele din urmă, marxismul este o parte tipică a curriculumului științelor sociale din universitățile indiene (cu excepția, în ultimul timp, a economiei). Perspectivile marxiste își păstrează semnificația în India de astăzi, dar tind să fie mai difuze și mai hibride, reflectând tendințe globale mai largi. ■

Adresă de corespondență:

Satish Deshpande <sdeshpande7@gmail.com>

> Marx în secolul XXI

de **Michelle Williams**¹, Universitatea din Witwatersrand, Africa de Sud, și membru al Comitetelor de Cercetare ISA pe Economie și Societate (RC02) și pe Mișcări Muncitorești (RC44)

Regândind legătura dintre rasă și clasă în cadrul teoriei marxiste?

Ideile lui Marx despre dimensiunile emancipatoare și opresive ale capitalismului au inspirat oamenii de știință, oamenii politici și activiștii din întreaga lume de peste 150 de ani și au condus la o întreagă tradiție intelectuală, cunoscută sub numele de marxism. Puțini intelectuali și actori radicali au avut un asemenea impact asupra lumii, cu excepția, poate, a lui Adam Smith, Charles Darwin, Mahatma Gandhi, Iisus Hristos, Profetul Mohammed și Buddha.

Marxismul a încercat în același timp să *înțeleagă* și să *explice* capitalismul și, de asemenea, să îi *reziste* și să *schimbe* lumea. Cu alte cuvinte, contribuția marxismului este dublă: (1) ca un set de idei analitice despre dinamica capitalismului și (2) ca o ideologie și un ghid pentru mișcări politice. Secolul XX a văzut mișcări, grupuri și state marxiste din abundență, pe vaste porțiuni ale planetei.

> Impactul ideilor lui Marx

Permiteți-mi să încep cu impactul ideilor lui Marx. Ideile lui au influențat teoria socială modernă, în cadrul căreia el a fost un pionier al studiului social cu privire la natura modernității capitaliste. Influența lui se întinde asupra științelor sociale, incluzând sociologia, științele politice,

economia, științele comunicării, filosofia, antropologia și relațiile internaționale, precum și asupra științelor naturale și exacte (incluzând geografia și tehnologia informației) și a științelor umaniste (artele, studiile retorice și literare și științele educației). După criza economică din anul 2008, chiar și economiștii de masă au recunoscut că avem multe de învățat din analiza lui Marx asupra capitalismului. Marx oferă una din cele mai sofisticate analize asupra capitalismului, dar nu doar analiza capitalismului a captivat imaginația stângii. Conceptele și, implicit, sugestiile lui Marx despre un viitor post-capitalist au inspirat unele dintre perspectivele cele mai prolifere și sofisticate despre socialism în secolul XX și continuă să inspire gândirea despre socialismul de secol XXI, spre exemplu în America Latină.

O altă perspectivă a influenței lui Marx este impactul ideilor sale asupra mișcărilor politice. Cele mai multe alternative ale secolului XX la capitalism și-au găsit inspirația în ideile lui Marx despre o viitoare ordine post-capitalistă. Istoria abundă în exemple de mișcări inspirate din marxism, dar, din nefericire, multe dintre aceste experimente au istorii dezonorante de autoritarism, asuprire, exploatare și chiar genocid. În practică, marxismul are și istorii de sexism, rasism și menținere a relațiilor coloniale. Astăzi observăm cum China și Vietnam realizează saltul la

>>

capitalismul de piață în numele „socialismului de stat”. Nu putem ignora sau nega aceste istorii.

Cu toate acestea, Marx și marxismul au inspirat și mișcări extraordinare și au adus împreună oameni din întreaga lume. Sovieticii în revoluția rusă, mișcările anti-coloniale și solidaritatea Cubei cu mișcarea de eliberare sud-africană, precum și lupta brutală și mortală cu regimul apartheidului din Angola sunt astfel de exemple. Moștenirea lui Marx este cel mai profund reprezentată de felul în care ideile sale au inspirat și dinamizat oamenii să gândească despre și să lupte pentru o lume post-capitalistă – o lume care este mai egalitaristă, justă, pacifistă și liberă de exploatare și orice formă de opresiune.

Astăzi, valul postmodernismului cu concepțiile sale anti-marxiste asupra puterii, alienării sociale, nesiguranței, inegalității și marginalizării a reaprins importanța analizei marxiste. Recenta renaștere a marxismului nu reprezintă, simplist, o întoarcere la înțelegerea din secolele XIX și XX asupra marxismului. Pentru ca marxismul să dăinuie, textele nu pot fi interpretate într-o modalitate dogmatică sau puristă, iar practicile politice trebuie să evolueze dincolo de avangardism. Moștenirea lui Marx trăiește prin continua reînnoire și reformulare a teoriei, astfel încât să poată continua să producă cunoaștere despre lumea în care trăim. Exact așa cum feminismul a preluat marxismul în anii 1970 și a teoretizat idei precum reproducerea socială, intersecționalitatea și multiplele forme de opresiune, noi trebuie să angajăm ideile lui Marx și ale marxismului cu problemele contemporane ridicate de rasă, gen, orientare sexuală, importanța democrației pentru proiectul emancipării, precum și limitele ecologice și criza globală ale capitalismului.

> Cazul Africii de Sud

În Africa de Sud, una din cele mai mari provocări este să introducem marxismul în angajamente productive pe tema rasei și rasismului după apartheid. Eșecul marxismului în a adresa problemele de rasă provine din tendința marxistilor timpurii de a privi rasa ca o construcție socială și o reflecție a unei false conștiințe. Problema rasei a fost ridicată în repetate rânduri de-a lungul secolului XX în cadrul dezbaterilor despre problema națională, în contexte precum decăderea Imperiului Britanic, revoluția rusă, decolonizarea și lupta împotriva apartheidului. Pe măsură

ce marxistii au început să abordeze problema rasei, ei au manifestat o tendință de a se concentra pe relația dintre rasă și clasă, de multe ori reducând rasa la clasă și rasismul la funcționalitatea sa în cadrul acumulării capitaliste. Marxistii au argumentat că rasismul divizează clasa muncitoare și trebuie adresat printr-o politică de solidaritate a acesteia. Viziunea marxistă este că universalitatea identității clasei muncitoare prevalează asupra particularității rasismului.

Analizele teoretice mai sofisticate examinează intersecția dintre rasă și clasă prin sublinierea contingențelor istorice, precum și articularele dintre modalitățile de producție pre-capitaliste și capitaliste. În Africa de Sud, articularea dintre rasă și clasă a primit un anumit caracter de urgență, în contextul opresiunii politice sistemice pe criterii de rasă exercitată de statul apartheidic care a devenit convergent cu exploatarea capitalistă. Cu toate acestea, în pofida sfârșitului apartheidului, tendințe ale opresiunii rasiale au continuat în Africa de Sud contemporană printr-un capitalism care *în același timp a erodat și a reproduces* forme ale opresiunii rasiale. Pentru a înțelege continuarea opresiunii rasiale în cadrul capitalismului global, în Africa de Sud, precum și în multe alte locuri din lume, este nevoie de o nouă analiză marxistă care începe să se contureze.

> Concluzie

Ideile lui Marx și ale marxistilor vor continua să răsune și în secolul XXI, dacă suntem suficient de îndrăzneți să le angrenăm, să le transformăm și să le reformulăm pentru timpurile noastre. Noile mișcări anti-capitaliste fac deja asta prin faptul că aduc laolaltă marxismul post-avangardist cu alte tradiții anti-capitaliste precum feminismul, ecologismul, anarhismul, anti-rasismul și tradițiile democratice și indigene. Aceste mișcări nu urmăresc să identifice o matrice ideologică coerentă ori o elită avangardistă care să le conducă, ci, mai degrabă, împărtășesc credința că „o altă lume este posibilă” prin alternative democratice, egalitariste, ecologice și sistemice la capitalism, construite de oameni obișnuiți. Aceasta este în spiritul propriei cercetări a lui Marx! ■

¹ Aceste opinii se bazează pe două articole: Satgar, V. și Williams M. (2017) “Marxism and Class” în Kathleen Korgen (ed.) *The Cambridge Handbook of Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press; Williams, M. (2013) “Introduction” în Michelle Williams și Vishwas Satgar (eds.) *Marxisms in the 21st Century: Crisis, Critique & Struggle*. Johannesburg: Wits University Press.

Adresă de corespondență: Michelle Williams <michelle.williams@wits.ac.za>

> Marx și Sudul 'Global

de **Raju Das**, Universitatea din York, Canada și membru în Comitetul de Cercetare ISA pe Economie și Societate (RC02) și **David Fasenfest**, Universitatea de Stat Wayne, SUA, trezorier al Comitetului ISA pe Economie și Societate (RC02)

Karl Marx a trăit în Europa acum 150 ani, unde s-a implicat în politică și a scris despre Europa. Din miile de pagini pe care le-a scris, cercetătorii au calculat că doar în jur de 400 de pagini au fost dedicate societăților non-europene – cea mai mare parte scrieri jurnalistice despre India, China și Imperiul Otoman, din punctul de vedere al politicilor britanice. Cum, atunci, sunt ideile lui încă relevante pentru Sudul Global contemporan (de aici înainte, Sudul), care cuprinde cea mai mare parte a populației lumii, care trăiește în țări mult mai puțin dezvoltate economic decât cele din Europa și din Nordul industrial?

Lăsând la o parte întrebările despre când a scris Marx sau despre centrul geografic al dezvoltării capitaliste, vom dezbate o viziune mult mai nuanțată din punct de vedere dialectic a relevanței lui Marx pentru Sud. Mai întâi, trebuie să evităm două pericole: excepționalismul global-regional (care duce la absolutizarea specificității Sudului) și universalismul Eurocentric (în care se aplică ideile lui de parcă regiunile Sudului sunt o Europă mai caldă sau, mai simplu, o „Europă târzie”). Respingem asumția că relevanța lui Marx este limitată la propriul său timp și spațiu și, deci, nu este semnificativă pentru Sud – o viziune la care au aderat teoreticienii postcoloniali și postmoderniști care susțin că regiunile Sudului sunt foarte diferite de Europa. În mod clar, nu întreaga operă a lui Marx este relevantă pentru Sud, dar o mare parte din aceasta este.

Analiza lui Marx s-a concentrat pe Europa ca loc unde capitalismul ca sistem a prins rădăcini, mai degrabă decât pe a transmite, în vreun fel, că experiențele europene sunt cumva privilegiate sau unice. Putem afirma, cu siguranță, că analizele și scrierile lui Marx au fost mai bine îmbrățișate și mai avansate din punct de vedere practic în Asia și pretutindeni în Lumea a Treia.

Ideile lui Marx pot fi clasificate ca fiind bazate pe relațiile sociale și pe geografie. În primul caz, ideile sale abstracte sunt despre toate formele societății de clasă, fie că este vorba de forma capitalistă a societății de clasă sau de

societatea sub forme avansate ale capitalismului. În cel de-al doilea caz, deși unele din ideile sale sunt specifice capitalismului avansat așa cum s-a lansat el în Europa secolului XIX, până în punctul în care relațiile capitaliste se dezvoltă în Sud, ideile despre capitalismul avansat din Europa au un anumit grad de relevanță.

Totalitatea ideilor lui Marx ca operă intelectuală reflectă și caută să promoveze schimbarea socială radical-democratică și anti-capitalistă pentru toate formele societății bazate pe clasă, inclusiv schimbarea prejudecăților adânc înrădăcinate ale societății și practicile materiale împotriva grupurilor asuprite, precum femeile și minoritățile rasiale. Economia politică a societății capitaliste a lui Marx ia în calcul transformarea economiei, statului, culturii și pe cea ecologică și include idei despre practica politică revoluționară.

Concentrarea lui Marx pe forma materială a vieții este relevantă pentru Sudul Global, unde nevoile majorității oamenilor rămân neadresate. Perspectiva sa materialistă dialectică permite să vedem Sudul din perspectiva puternicelor sale probleme materiale (lipsa alimentelor, adăpostului, veșmintelor etc.), ale diverselor sale contradicții, ale relațiilor sale interne cu sistemul imperialist ș.a.m.d. În măsura în care studiul Sudului a fost influențat de postcolonianism/ postmodernism și în care aceste perspective sunt sceptice în ceea ce-l privește pe Marx, o contra-critică a perspectivei postcoloniale despre Sud poate și trebuie să se bazeze pe propriile idei filosofice ale lui Marx. Pentru Marx, ființele umane, ca parte a naturii, au nevoi materiale, la fel cum au nevoi culturale. Pentru a satisface aceste nevoi, oamenii trebuie să interacționeze cu natura, precum și cu semenii lor. Ei îmbină munca lor cu mijloacele de producție, provenite, în ultimă instanță, din natură, în contextul relațiilor sociale de producție, pentru a produce lucruri care să le satisfacă nevoile. Pe măsură ce forțele productive se dezvoltă, un surplus se produce și, cu acesta, potențialul pentru inegalitatea de clasă și lupta de clasă pentru acel surplus. Într-o societate de clasă, fie că în Sud sau în Nord, majoritatea muncitorilor liberi sau

„Respingem asumptia că relevanța lui Marx este limitată la propriul său timp și spațiu și, deci, nu este semnificativă pentru Sud”

neliberi produc muncă în surplus. Așa cum notează Marx în Volumul I al *Capitalului*:

„Ori de câte ori o parte a societății deține monopolul mijloacelor de producție, muncitorul, liber sau neliber, trebuie să adauge timpului de muncă necesar pentru propria sa întreținere o cantitate suplimentară de timp de muncă pentru a produce mijloacele de subzistență pentru proprietarul mijloacelor de producție, indiferent dacă acest proprietar este [...] un stăpân de sclavi, [...] un proprietar modern sau un capitalist.”

Deși exemplele empirice ale lui Marx vin din Europa, abordarea lui cu privire la capitalism a fost, în esență, globală sau internaționalistă. Comerțul mondial era presupuziția capitalismului, în momentul în care Marx arată că producția și circulația mărfurilor – la început și pe măsură ce se dezvoltă, stau la baza comerțului internațional. Istoria modernă a capitalului datează de la crearea unui comerț și a unei piețe care să cuprindă întreaga lume. În efect, geografia mondială a comerțului este o precondiție pentru capitalism, care, la rândul său, face capitalismul un fenomen mondial.

Statele din Sud trebuie să fie văzute în mod fundamental în termeni de clasă așa cum o descrie Marx, ca fiind țări care au suferit din cauza unor revoluții democratice eșuate, a unor revoluții agrare împotriva relațiilor feudale, a unor revoluții naționale (sau anti-imperialiste) abandonate sau a unor revoluții anti-capitaliste abandonate sau eșuate.

Capitalismul din Sud este profund afectat de imperialism și coexistă cu o formație socială care ar putea conține rămășițe ale feudalismului și ale producției de mărfuri bazate pe alte relații decât cele de muncă salarială, care include tradițiile colective indigene.

În încheiere, ideile lui Marx au continuat să fie dezvoltate din diverse perspective în Sudul Global, în societățile post-sovietice și în alte economii de piață în dezvoltare, în contradicție cu înțelegerea eurocentrică a schimbării sociale și a rezistenței la capitalism. Faptul că există varietăți regionale ale marxismului – marxismul african, marxismul asiatic, marxismul latino-american, marxismul indian și marxismul chinezesc (care acum este promovat în cadrul multiplelor școli de marxism din universitățile chinezești) - și că studiile marxiste asupra dezvoltării internaționale, imperialismului, schimbării agrare etc. sunt prolifere sugerează că Marx este relevant pentru problemele care privesc Sudul. Acest lucru este, de asemenea, semnalat și de instituționalizarea ideilor marxiste sub forma revistelor marxiste publicate în Sud sau care privesc Sudul, în general. ■

Adrese de corespondență:
David Fasenfest <david.fasenfest@wayne.edu>
Raju Das <rajudas@yorku.ca>

> Inegalități de clasă

și conflicte sociale în China

de **Jenny Chan**, Universitatea Politehnică din Hong Kong și membră a Comitetului de Cercetare ISA pe Mișcări Muncitorești (RC44)

Lucrul în serviciul de livrare a coletelor din China. Fotografie realizată de Jenny Chan.

In noaptea de 18 noiembrie 2017, un incendiu a izbucnit la periferiile sudice ale Beijingului a luat viețile a 19 persoane, nouă dintre acestea fiind copii. Clădirea cu două etaje și cu pivniță era împărțită în camere mici și ticsită cu chiriași care preferau această modalitate de locuire dată fiind chiria foarte ieftină. În loc să le asigure ajutor de urgență victimelor și supraviețuitorilor, Guvernul a început să alunge zeci de mii de persoane „cu venituri reduse” — așa cum erau descrise în terminologia oficială — din capitala Chinei. Incendiul mortal a declanșat o campanie municipală de inspecție a siguranței și de demolare a clădirilor ilegale de apartamente închiriate, fabrici, depozite, piețe en-gros, școli, restaurante și magazine, perturbând viața familiilor și indivizilor marginalizați. Evacuarea în masă, care nu a fost prima și probabil că nu va fi ultima, a iscat proteste din partea societății civile, deși vocile protestatarilor au fost rapid șterse de mass-media dominantă la nivel național. Odată cu ascensiunea Chinei globale, cetățenii cu venituri scăzute continuă

să se zbată pentru condiții mai bune de muncă și de trai la periferia orașului luxos. Statul chinez va fi inevitabil tras la răspundere pentru retorica sa și pentru urmărirea neconținută a „visului chinezesc”, în ciuda durerii pricinuite oamenilor săi.

> **Producția și reproducerea socială a migranților rurali chinezi**

Acumularea rapidă de capital a Chinei a fost stimulată în parte de faptul că în ultimele patru decade s-a bazat masiv pe o forță de muncă migratorie rural-urbană. După calculele oficiale, aproximativ 282 de milioane de migranți rurali au fost atrași în sectoarele de producție, servicii și construcții în orașe din toată țara, o creștere de peste 50 de milioane după redresarea economică din 2009 și care reprezintă o cincime din populația totală a Chinei. Administrațiile orașelor au adoptat „un sistem

>>

Logistica din teren în China.
Fotografie realizată de Jenny Chan.

de puncte”, acordându-le anumitor migranți rurali, în special marilor antreprenori, o înregistrare a unei locuințe urbane, pe baza criteriilor de tipul abilității de a cumpăra o casă, competențelor profesionale specializate și studiilor absolvite. Totuși, chiar după ani de lucru în oraș, marea majoritate a migranților cu educație medie și a copiilor lor a rămas formată din cetățeni dintr-o clasă inferioară, menținându-și statusul rezidențial rural, lipsindu-le accesul egal la educație publică, îngrijirii sănătății de subzistență și beneficiile asociate pensionării, făcând posibilă eliminarea costurilor asociate muncii.

Migranții prost plătiți sunt adesea găzduiți în cămine, care sunt eficiente din punct de vedere al costurilor pentru angajator și propice în a-l asigura că muncitorii petrec majoritatea timpului liber pregătindu-se pentru următoarea tură. Granița socio-spațială dintre muncă și viață este neclară, contribuind la garantarea că termenele limită de producție sunt îndeplinite prin facilitarea lucrului peste program. Arhitectura multifuncțională a atelierelor de producție, a depozitelor și a locațiilor rezidențiale a fost tipică pentru districtele industriale timpurii și încă este comună în orașele contemporane unde sunt concentrați coloniștii migranți.

În căutarea libertății personale asupra vieții lor private, muncitorii părăsesc căminele colective controlate de patroni pentru a închiria apartamente private de îndată ce își pot permite. Acestea sunt de cele mai multe ori camere de închiriat ieftine, fără ferestre sau doar cu o fereastră mică ce reprezintă totuși o legătură cu lumea exterioară. Unele complexuri sunt infestate cu țânțari, șobolani și gândaci de bucătărie. Utilitățile și taxele de întreținere a proprietății variază destul de mult. În timp ce prețurile locuințelor private au ajuns foarte ridicate în metropole, veniturile muncitorilor au fost devorate de proprietari de locuințe.

Migranții din rândul guștelor albastre își vând munca în domeniile livrării de mâncare, livrării de colete, transportului de persoane și serviciilor de curățenie a casei, acestea fiind doar câteva exemple, alimentând creșterea PIB-ului Chinei și trecerea de la munca de producție la cea din servicii. Odată cu expansiunea continuă a economiei digitale, zeci de milioane de noi joburi „flexibile” mediate de platforme și aplicații sunt create. Ca muncitori independenți însă, aceștia nu sunt protejați în mod adecvat de legislația națională în domeniul muncii; siguranța locului de muncă

și stabilitatea veniturii sunt minime. După incendiul ucigaș, odată cu închiderea locurilor de muncă fără licență și a căminelor neînregistrate, vulnerabilitatea muncitorilor din domeniul serviciilor informale, dar și a copiii lor și a altor muncitori din alte sectoare a ieșit în evidență. Unii dintre aceștia au fost nevoiți să plătească chirii mai mari pentru a o cazare temporară, pentru a rezista gerului, în timp ce alții nu au avut altă opțiune decât să plece.

Migranții din interiorul Chinei sunt de mult timp ținte ale eforturilor de „curățare” ale administrațiilor urbane. De la oraș la țară, în ritmul accelerat de „dezvoltare” și transformare economică, a fost intensificată extinderea orașelor spre terenurile și satele agricole rurale. Mulți săteni au fost mutați, lipsiți de abilitatea de a se întoarce acasă pentru a cultiva pământul. Muncitorii fără pământ, care și-au pierdut accesul la parcelele proprii din satul natal, trebuie să înfrunte încă o povară: angajatorii sunt reticenți în a angaja săteni care și-au pierdut pământul care le asigura subzistența, acest lucru impunând ca angajatorii să crească salariile. Contractorii de proiecte rurale, în mod special cei din industria construcțiilor, organizați în rețele la nivel local, refuză să angajeze muncitori care sunt țărani deposedați deoarece trebuie să îi plătească în avans, pentru a le asigura traiul de bază înainte ca acești muncitori să fie plătiți pentru muncă, lucru care de obicei are loc la terminarea proiectului. Dintre șomerii, migranții deposedați de pământ se află la baza piramidei.

> În direcția alianțelor dintre clase pentru schimbarea sistemului?

Atât natura, cât și munca sunt rădăcinile acumulării de capital: cu cât ritmul acumulării de capital este mai rapid, cu atât scala exproprierii naturii și subsumării muncii este mai extinsă. Deposedarea de pământ și proletarizarea merg mână în mână cu apariția capitalului la Beijing și mai departe de acesta. Sub auspiciile statelor provinciale și sărace din punct de vedere economic, corporațiile transnaționale puternice au utilizat mai mult teren agricol și forță de muncă rurală și urbană pentru a obține profit. Conflictul de muncă de la bază, deși își are originea în terenuri locale, trebuie să se confrunte simultan cu forțele capitalului global și cu statul chinez la toate nivelurile.

Perioada actuală a protestului de scurtă durată în zone mai localizate sau dispersate ale rezistenței din interiorul Chinei și din zonele de coastă trebuie să se dezvolte în continuare în termeni de intra și inter-clasă și dincolo de divizarea urban-rural, construind o mișcare socială cu o bază mai largă. În calitate de cercetători și activiști, trebuie să încurajăm o colaborare mai puternică cu clasa muncitoare precară și alte clase sociale, cu scopul de a lupta pentru drepturile muncitorilor și justiția socială. Un loc de muncă sigur și o locuință decentă nu se primesc, ci se dobândesc prin luptă grea. ■

Adresă de corespondență: Jenny Chan <jenny.wl.chan@polyu.edu.hk>

> Un studiu comparativ al universităților publice și private din India

de **Niharika Jaiswal**, New Delhi, India

50

Marketizarea universităților dăunează învățământului public din India și din întreaga lume.

In India, odată cu apariția politicilor neoliberale, creșterea economiilor bazate pe cunoaștere și includerea furnizorilor de educație privată, rețelele globale și sectorul privat sunt împuternicite să dicteze ceea ce se califică drept „cunoștințe relevante”. Ideea educației ca „bun public” este înlocuită de ideea educației ca „marfă privată”. Universitățile sunt comercializate ca „mărci” care susțin „cursuri comercializabile”. Acest discurs a numit artele liberale drept unele „neproductive”, forțând discipline precum sociologia să se reinventeze pentru a-și asigura supraviețuirea.

În timp ce această amplă tendință spre marketizare este recunoscută la scară largă, ceea ce este mai puțin cunoscut este că atât universitățile publice, cât și cele private converg spre practici similare. Această convergență pune în discuție semnificația „publicului” într-o societate democratică liberalizată, privatizată și globalizată. Argumentul meu este susținut de o analiză comparativă a structurii și a conținutului curriculumului sociologic de licență predat în două universități publice - Universitatea Delhi (DU) și Universitatea Ambedkar (AUD) - și o universitate privată, Universitatea Shiv Nadar (SNU) Delhi.

>>

DU a fost înființată în 1922. În mod semnificativ, începând cu anul 2012, programul său academic a fost revizuit în mod repetat, inițial cu o frecvență anuală, apoi semestrială, la Programul de patru ani de licență (Four Year Undergraduate Program - FYUP) și, în final, la Sistemul de Credite bazat pe alegere (Choice Based Credit System - CBCS) în 2015. AUD este o universitate publică înființată în 2010 exclusiv pentru științele umaniste și sociale, în timp ce SNU a început să funcționeze în 2011. Deși cele trei universități au fost înființate în momente diferite, cu presupuse agende academice diferite, practicile lor par a fi similare.

În primul rând, toate cele trei universități dezvoltă programe integrate de studiu bazate pe valori de „noutate”, „alegere” și oportunități mai bune de angajare. În programele FYUP și CBCS, opțiunile sporite sunt prezentate sub forma unor „Opționale” care oferă cursuri pe teme populare precum dezvoltarea, media, mediul, culturile vizuale etc. „Cursuri aplicate” în cadrul programului FYUP al Universității Delhi sau „Cursurile de îmbunătățire a abilităților” în schema CBCS sau opțiunea de a avea o specializare principală și una secundară în cadrul AUD și SNU – toate acestea se adresează în mod direct abilităților de angajare și abilităților antreprenoriale ale studenților.

În al doilea rând, se evidențiază interdisciplinaritatea și relevanța contemporană a cursurilor. La programele FYUP și CBCS din cadrul Universității din Delhi și în programul de sociologie al AUD, interdisciplinaritatea este introdusă prin posibilitatea de a alege cursuri de la alte departamente. În SNU, opțiunea de a urma un curs „minor” și de a participa la „grupuri de studiu independente” sugerează o orientare similară. Interdisciplinaritatea se instalează prin includerea de cursuri din istorie, științe politice sau literatură ca „Opționale” sau „Cursuri Fundamentale”. Cu toate acestea, prezența altor perspective disciplinare în cadrul principalelor cursuri de sociologie a fost inclusă doar în lecturile de curs de la AUD. Relevanța contemporană a programelor este evidențiată și prin materialele de lectură și teme de cercetare. „Opționalele” sau „Cursurile fundamentale” în CBCS și FYUP au abordat mai multe teme noi precum „sociologia războiului”, „filmarea etnografică” etc. Mai mult, literatura publicată după anii 1990 domină clar listele de lectură ale celor mai multe cursuri. De exemplu, 30 dintre cele 35 de lecturi din cursul AUD despre „Gen și societate” au fost publicate după anii 1990. Astfel, s-a încercat să se includă noi teme de studiu, surse de cunoștințe și idei academice, precum și o interacțiune interdisciplinară pentru a crește baza de cunoștințe și abilitățile studenților.

În al treilea rând, legătura dintre universitate și industrie a fost consolidată în toate programele. În sistemul CBCS, sistemul de credite standardizează evaluarea pentru angajatori. Cursuri precum „Expunere organizațională” sau „Workshop-ul cu privire la expresii” de la AUD și „Cercetare, experiență și învățare aplicată” de la SNU pun în legătură

studentul cu diferite ONG-uri și organizații de cercetare. În plus, accentul pus pe citirea etnografiilor, cercetarea substanțială, scrierea disertațiilor, studiile de teren la nivel de licență și interesul diminuat în ceea ce privește teoria sociologică încurajează cercetarea aplicată mai degrabă decât studiile „academice”.

În al patrulea rând, universitățile stabilesc parteneriate globale cu universități străine ca strategii de marketing. De exemplu, AUD și SNU au colaborat cu Yale, Sciences Po, Stanford, Berkeley etc., pentru a-și spori poziția în rândul studenților.

Astfel, sociologia și alte științe sociale sunt ambalate ca discipline interdisciplinare, contemporane și integrate, oferind șanse mai bune în viață și o relevanță globală pentru studenții lor. Cu toate acestea, esența științei sociale - critica și creativitatea acesteia - este compromisă.

Asemănările dintre DU, AUD și SNU sugerează că acestea răspund unei paradigme comune a producției de cunoaștere dictată de principiile neoliberale. Această schimbare influențează rolul și poziția universităților publice deoarece, în calitate de instituții publice, acestea au responsabilitatea de a susține educația ca mijloc de promovare a bunăstării sociale. Dar nevoia în creștere de a înființa o universitate racordată la piața mondială subminează acest lucru. Educația bazată pe piață se poate susține ca un „bun public”? Cum identificăm rolul practicanților, drept „cursanți” sau „consumatori”?

Chestiunea în cauză este reconceptualizarea filosofică a „publicului” presat de paradigma neoliberală a educației. Dezbateră în legătură cu rolul universităților publice nu are rădăcini în schimbarea proprietății; în schimb, provine din schimbarea în sensul spațiului public, al rolului public, al valorilor și al motivațiilor. Unicitatea sferei publice este dată de egalitatea între membrii săi, de caracterul critic al discursului său, de includerea tuturor opiniilor și asocierea sa juridică cu domeniul drepturilor constituționale și ale cetățeniei. Astfel, statul bunăstării sociale asigură accesul la educație, apă, drumuri sau ocuparea forței de muncă ca parte a unei vieți publice garantate de instituțiile publice.

În noua conceptualizare, apelul de a îmbina toate diferențele dintre universitățile „publice” și „private” pentru a crea o „universitate globală” diminuează valorile egalității, gândirii critice și accesibilității, care au fost conturate de traiectoriile istorice ale națiunilor și democrațiilor. Adoptarea mandatelor academice și administrative conduse de piață de către universitățile publice din India umbrește sfera publică. În concluzie, în timp ce universitățile ar fi reușit să concureze la nivel mondial prin onorarea parametrilor „globali” pentru ceea ce este văzut ca „educație de calitate”, neglijarea unei politici specifice de putere în diferite contexte și transformarea „publicului” într-unul golit de conținutul său democratic conduce la golirea de esență a universităților publice. ■

> Global Dialogue

Noua și nu foarte noua echipă editorială

Incepând cu acest număr, echipa editorială a *Global Dialogue* s-a schimbat. Brigitte Aulenbacher și Klaus Dörre au preluat responsabilitățile de editori de la Michael Burawoy, care cu entuziasm a creat această revistă. Realizată de o echipă de colaboratori din mai multe țări și tradusă în șaptesprezece limbi, *Global Dialogue* publică contribuțiile sociologilor din întreaga lume pentru un public academic și non-academic. Este o onoare și o provocare să aderăm la o rețea atât de largă de autori, traducători și susținători. Echipa nouă și nu foarte nouă se străduiește să consolideze această revistă importantă care leagă atât de mulți sociologi din întreaga lume.

Brigitte Aulenbacher este profesor de Sociologie, președinte al Departamentului pentru Teoria Societății și Analizelor Sociale de la Universitatea Johannes Kepler din Linz, Austria, și vice-președinte al Comitetului Local de Organizare care a co-organizat al treilea Forum de Sociologie ISA în Viena în anul 2016. Domeniile sale de cercetare includ teoria sociologică, studiile de gen și intersecționalitate și sociologia muncii și îngrijirii, cu studii empirice actuale privind îngrijirea permanentă și marketingul universităților.

Klaus Dörre este profesor de sociologie la Universitatea Friedrich Schiller din Jena, Germania, unde conduce Departamentul Muncii, Sociologiei Economice și Industriale. Domeniile sale de cercetare includ teoria capitalismului, capitalismul financiar, angajarea flexibilă și precară, relațiile de muncă și sindicalismul strategic ș.a. În prezent este co-director (împreună cu Hartmut Rosa) al Grupului de Cercetare pentru Societățile [n. tr. aflate în stadiul de] Post-Creștere, finanțat de Fundația Germană de Cercetare.

Editorii nou veniți sunt susținuți de un nou editor asociat, Aparna Sundar, precum și de doi editori adjuncți, Johanna Grubner și Christine Schickert. **Aparna Sundar** a obținut titlul de doctor în științe politice de la Universitatea din Toronto, Canada; a lucrat ca lector universitar la Universitatea Ryerson din Toronto și, până în 2016, ca profesor asociat la Universitatea Azim Premji din Bangalore, India, unde încă este membru. **Johanna Grubner** are o diplomă de master în Sociologie. Este cercetător la Universitatea Johannes Kepler din Linz, Austria, iar domeniile sale de cercetare includ teoria feministă și studiile de gen, cu accent pe corp și metode

Brigitte Aulenbacher.

Klaus Dörre.

Christine Schickert.

Johanna Grubner.

| Aparna Sundar.

| Lola Busuttil.

| August Bagà (alias Arbu).

GLOBAL
DIALOGUE

calitative. Proiectul său de doctorat se axează pe egalitatea de gen în universități. **Christine Schickert** deține o diplomă în studii americane cu specializare în sociologie. Lucrează ca director administrativ al Grupului de Cercetare pentru Societățile [n. tr. aflate în stadiul de] Post-Creștere din cadrul Departamentului de Sociologie al Universității Friedrich Schiller din Jena, Germania.

Din fericire, *Global Dialogue* se bucură și de contribuțiile colaboratorilor de lungă durată: situați în Barcelona, Spania, editorii coordonatori ai *Global Dialogue*, **Lola Busuttil** și **August Bagà** (alias Arbu) își vor continua activitatea, precum o vor face și editorii regionali și echipele de traducere din întreaga lume. Lola și Arbu și-au început colaborarea cu Michael încă de la primul număr al revistei, apărut în 2010. Lola, translator și editor profesionist, supraveghează calitatea generală a fiecărui număr. În calitate de designer grafic și ilustrator profesionist, Arbu este responsabil pentru grafica *Global Dialogue*.

În vreme ce toți editorii regionali și echipele de traducere își vor continua colaborarea cu această echipă nouă și nu foarte nouă, Michael rămâne un consultant

foarte susținător, asigurând o tranziție lină și ajutând la asigurarea succesului *Global Dialogue* pe viitor. Nu în ultimul rând, vom continua colaborarea fructuoasă cu Comitetul de Publicare al ISA și, în calitate de editori consultanți, cu membrii Comitetului Executiv, precum și cu Secretarul Executiv al ISA, Izabela Barlinska și cu echipa sa din Madrid, a cărei implicare face o provocare precum *Global Dialogue* posibilă.

Lucrul ca echipă editorială cu șapte persoane din patru țări diferite și colaborarea cu editori regionali și echipe de traducere formate din studenți, tineri cercetători și oameni de știință consacrați din peste șaptesprezece țări este atât o provocare, cât și o aventură interesantă. Acest lucru ne permite să facem din *Global Dialogue* un mijloc prin care dăm o voce unei game largi de perspective sociologice, precum și prin care prezentăm puncte de vedere locale, oferim spațiu pentru controverse pline de viață și dezbateri productive asupra evoluțiilor sociale și științifice, oferim o platformă atât pentru studenți cât și pentru cercetători seniori și organizăm astfel o rețea globală de sociologi care să scrie și să discute problemele presante ale vremurilor actuale. ■